



**T. C.**

**TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ  
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ  
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI  
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**NAMIK KEMAL'İN TİYATRO ESERLERİNİN  
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMINDA  
YER ALAN DEĞERLER BAĞLAMINDA  
İNCELENMESİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Neslinur SOYDAN CİMBİZ**

**TOKAT  
Eylül, 2019**



**T. C.**

**TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ  
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ  
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI  
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**NAMIK KEMAL'İN TİYATRO ESERLERİNİN  
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMINDA  
YER ALAN DEĞERLER BAĞLAMINDA  
İNCELENMESİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Neslinur SOYDAN CİMBİZ**

**Danışman: Prof. Dr. Mehmet KARATAŞ**

**TOKAT  
Eylül, 2019**

## ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Bu tezdeki tüm bilgilerin ve bu bilgileri raporlaştırma sürecinin Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine ve Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlandığını, söz konusu tezin tüm akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak hazırlanıp raporlaştırıldığını ve 'intihal engelleme' programında tarandığını, tarafıma ait olmayan tüm bilgi, veri, düşünce ve bulgulara atıfta bulunup kaynağının gösterildiğini beyan eder ve sorumluluğun şahsıma ait olduğunu kabul ederim.

22/08/2019

Neslinur SOYDAN CİMBİZ

İmza

## JÜRİ İMZA SAYFASI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Neslinur Soydan Cımbız'ın "Namık Kemal'in Tiyatro Eserlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerler Bağlamında İncelenmesi" adlı çalışması 22.08.2019 tarihinde jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Programında Programında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Başkan: Dr. Öğretim Üyesi Engin Zabun

Üye (Tez Danışmanı) : Prof.Dr. Mehmet Karataş

Üye: Dr. Öğretim Üyesi Fadime Seçgin

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

17.08.2019  
Enstitü Müdürü  
Doç.Dr.Kerem KILIÇER  
Enstitü Müdürü

## ÖNSÖZ

Değerler eğitiminin toplumsal hayattaki önemi yadsınamaz. Çünkü değerler geçmişten gelen bugünümüzü anlamlı kılan ve yarınlarımıza şekil verecek olan en önemli manevi miraslarımızdır.

Sosyal bilgiler dersi değerler eğitimin verilmeye çalışıldığı derslerden birisidir. SBDÖP’te öğrencilere kazandırılması hedeflenen 18 değer yer almaktadır. Sosyal Bilgiler öğretmenleri ders kazanımlarının yanı sıra beceri ve değer öğretimi de yapmaktadırlar. Öğretmenler için ders esnasında hem kazanım hem değer hem de beceri eğitimi bir arada yürütmek zor olmaktadır.

Sözlü ve yazılı eserler değer eğitiminde kullanılabilir değerler bakımından zengin içeriğe sahiptirler. Edebi eserlerden ders esnasında faydalanmak öğretmene hem kolaylık sağlayacak hem de amaca ulaşılmasında farklı bir yol olacaktır.

Bu amaçla araştırmada “Namık Kemal’in tiyatro eserlerinin SBDÖP’te yer alan değerler bağlamında incelenmesi” yapılmıştır. Bu araştırma altı bölüm, kaynakça ve eklerden meydana gelmektedir.

Birinci bölümde: araştırmanın problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, alt problemler, sayılılar, sınırlılıklar ve tanımlar yer almıştır. İkinci bölümde: Sosyal Bilgiler, değerler eğitimi ve Namık Kemal hakkında yapılan alan yazınından elde edilen çalışmalara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde: araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama süreci ve verilerin analiz edilmesi yer almaktadır. Dördüncü bölüm araştırma sonucu ulaşılan nitel bulgulardan oluşmuştur. Beşinci bölümde eski alan yazınları ile yapılan çalışmada elde edilen bulgular karşılaştırılarak tartışma yapılmıştır. Altıncı bölümde ise araştırma sonunda elde edilen sonuçlar ve bu sonuçlara istinaden oluşturulan önerilere yer verilerek çalışma tamamlanmıştır. Çalışmanın alan yazınında faydalı olmasını temenni ederim.

## TEŞEKKÜR

Akademik çalışmamın başlangıcından sonuna kadar her daim bana engin bilgisi ve görüşleriyle yol gösteren varlığıyla beni cesaretlendiren, onurlandıran çok değerli danışmanım Prof. Dr. Mehmet Karataş'a minnet ve şükranlarımı sunarım.

Her daim yanımda olan, yoğun çalışmalarım boyunca bana güvenen ve inanç duyan, sabır ve anlayış gösteren, beni cesaretlendiren, biricik eşim Ümit CİMBİZ'a tüm kalbimle teşekkür ederim.

Minicik varlığıyla dünyama renk katan, beni umutlandıran, hayata dair yeni şeyler öğreten ve tez çalışmam boyunca uslu durup bana yardımcı olan güzel kızım Mucize Defne CİMBİZ' a ve bu süreçte ona bakarak bana yardımcı olan yeğenim Berna ENGÜZEL'e de tüm yüreğimle teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca bana değerli bilgileriyle yardımcı olan, beni yüreklendiren abim Ahmet Turan CİMBİZ'a çok teşekkür ederim.

Çalışmamda engin bilgileri ile bana destek olan değerli arkadaşım Samet GÖKALPOĞLU'na teşekkür ederim.

Çalışmamın son halini almasında bana vakit ayırıp yardımcı olan canım arkadaşım Sümeyye KABAKCI'ya çok teşekkür ederim.

Tüm eğitim hayatımda olduğu gibi yüksek lisans eğitimim boyunca da bana her zaman destek olan başta anne ve babam olmak üzere tüm aileme çok teşekkür ederim.

## ÖZET

### NAMIK KEMAL'İN TİYATRO ESERLERİNİN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMINDA YER ALAN DEĞERLER BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Soydan Cımbız, Neslinur

Yüksek Lisans, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet Karataş

Eylül 2019, xvi + 107 sayfa

Bu araştırmada Namık Kemal'in tiyatro eserlerinin Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerler bağlamında incelenmesi esas alınmıştır. Namık Kemal'in üç farklı dönemde yazmış olduğu: Vatan Yahut Silistre, Kara Bela, Celaleddin Harzemşah isimli eserler ile Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerleri karşılaştırmak ve doküman incelemesi yöntemiyle inceleyip içerik analiz yaklaşımıyla analiz edip ortaya koymak amaçlanmıştır. Aynı zamanda Namık Kemal'in eserlerinde işlediği değerlerde inceleme, irdeleme ve yorumlama yaparak Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerlerin öğretime katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Araştırmada nitel bir çalışma olup tarama modelindedir. Araştırma verileri, doküman incelemesi yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Çalışmanın dokümanları: Vatan Yahut Silistre, Kara Bela ve Celaleddin Harzemşah'tır. Toplanan veriler nitel veri analizi yaklaşımı olan içerik analiz yaklaşımı kullanılarak analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Eserlerde geçen değerler tanımlanmış olup veriler değerler eğitimi açısından incelenmiştir. İncelemeye ilişkin bulgular örnek metinler ile tablolar halinde gösterilmiştir. Eserlerde yer alan değerlerin sıklığı karşılaştırmalı tablo halinde verilmiştir. Bu şekilde eserlerde yer alan değerler ile programda yer alan değerlerin ne boyutta örtüştüğü tespit edilmiştir.

Çalışmada elde edilen veriler frekans, yüzde ve karşılaştırmalı çapraz tablo ile açıklanmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre edebi eserlerin değerler eğitime katkı sağlayacağı gözlemlenmiştir. Araştırmanın, Namık Kemal'in eserlerinde geçen sıklıkla değindiği değerlerin gelecek kuşaklara

aktarılmasında ve değerler eğitimine katkı sağlaması konusunda faydalı olacağı düşünölmektedir. Sosyal Bilgiler dersinde yer alan değer eğitimi kapsamında kaynak olacağına inanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Değer, Değerler Eğitimi, Sosyal Bilgiler, Tiyatro





## **ABSTRACT**

### **THE EXAMINING OF NAMIK KEMAL'S THEATRE WORKS IN THE CONTEXT OF VALUES IN THE SOCIAL STUDIES EDUCATION PROGRAM**

Soydan Cımbız, Neslinur

Master's Thesis, Department Of Social Studies Education

Advisor: Prof. Dr. Mehmet Karataş

September 2019, xvi + 107 page

In this research, it is based on the examination of the works of Namık Kemal in the context of values in the Social Studies curriculum. The aim of this study is to compare the values in the social studies curriculum with the works named Vatan Yahut Silistre, Kara Bela, Celaledin Harzemşah, written by Namık Kemal in three different periods, and to analyze them with the method of document analysis, to analyze and reveal them with the content analysis approach. At the same time, it is aimed to contribute to the teaching of the values in the Social Studies curriculum by examining, scrutinising and interpreting the values of the works of Namık Kemal.

The study is a qualitative study and is in the screening model. The research data were made by using document analysis method. The documents of the study are; Vatan Yahut is Silistre, Kara Bela and Celaledin Harzemşah. The collected data were analyzed and interpreted using content analysis approach, which is a qualitative data analysis approach. The values mentioned in the works were defined and the data were examined in terms of values education. The findings of the study are shown in tables with sample texts. The frequency of the values in the works is given in a comparative table. In this way, the extent to which the values in the works and the values in the program overlap were determined.

The data obtained in this study were explained with frequency, percentage and comparative cross table. According to the findings of the research, it is observed that literary works will contribute to values education. It is thought that the research will be useful in transferring the values mentioned in the works of Namık Kemal to the next

generations and contributing to values education. It is believed that it will be a resource within the scope of value education in Social Studies course.

**Key Words:** Value, Values Education, Social Studies, Theatre



# İÇİNDEKİLER

## Sayfa

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI .....	i
JÜRİ İMZA SAYFASI .....	ii
ÖNSÖZ .....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET .....	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER .....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR.....	xv
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ .....	1
Problem Durumu .....	1
Araştırmanın Amacı .....	3
Alt Problemler.....	3
Araştırmanın Önemi.....	3
Sayıtlar .....	4
Sınırlılıklar .....	4
Tanımlar .....	4
BÖLÜM II .....	6
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	6
Sosyal Bilgiler.....	6
Sosyal Bilgilerin Tanımı.....	6
Sosyal Bilgiler Öğretiminin Amaçları.....	8
Sosyal Bilgiler Öğretiminin Önemi.....	11
Değer .....	12

Değer Kavramı .....	12
Değerlerin Tasnifi.....	13
Değerler Eğitimi Yaklaşımları .....	14
Sosyal Bilgiler ve Değerler Eğitimi .....	15
Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler .....	18
Adalet Değeri .....	18
Aile Birliğine Önem Verme Değeri .....	18
Bağımsızlık Değeri .....	18
Barış Değeri .....	18
Bilimsellik Değeri.....	19
Çalışkanlık Değeri .....	19
Dayanışma Değeri.....	19
Duyarlılık Değeri .....	19
Dürüstlük Değeri.....	19
Estetik Değeri .....	19
Eşitlik Değeri .....	20
Özgürlük Değeri .....	20
Saygı Değeri .....	20
Sevgi Değeri .....	20
Sorumluluk Değeri.....	20
Tasarruf Değeri .....	21
Vatanseverlik Değeri .....	21
Yardımseverlik Değeri.....	21
Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminde Edebi Ürünlerin Kullanımı .....	21
Namık Kemal .....	22
Namık Kemal'in Hayatı .....	22
Namık Kemal'in Eserleri.....	23
Vatan Yahut Silistre.....	24
Celalettin Harzemşah.....	24

Kara Bela .....	25
Namık Kemal'in Eğitim ile ilgili Görüşleri.....	25
Namık Kemal'e Göre Ahlak Eğitimi.....	26
BÖLÜM III.....	27
YÖNTEM .....	27
Araştırmanın Modeli .....	27
Çalışma Grubu .....	27
Veri Toplama Süreci .....	27
Verilerin Analizi.....	28
BÖLÜM IV .....	29
BULGULAR.....	29
Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular .....	29
İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	49
Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	63
Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular .....	86
Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular .....	87
Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular .....	88
Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular .....	89
BÖLÜM V .....	91
TARTIŞMA .....	91
BÖLÜM VI.....	94
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	94
Sonuç.....	94
Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar .....	94
İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar.....	95
Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar.....	96
Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar .....	97
Beşinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar .....	98
Altıncı Alt Probleme İlişkin Sonuçlar .....	99

Yedinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar.....	99
Öneriler .....	100
KAYNAKÇA.....	102
EKLER.....	107
Ek 1. Özgeçmiş .....	107



## TABLULAR LİSTESİ

### Sayfa

Tablo 1. Vatan Yahut Silistre Adlı Eserde Yer Alan Değerlerin Frekans ve Yüzdeleri	29
Tablo 2. Vatan Yahut Silistre Eserinde Geçen Aile Birliğine Önem Verme Değerine İlişkin Bulgular .....	30
Tablo 3. Vatan Yahut Silistre Eserinde Geçen Adalet Değerine İlişkin Bulgular .....	32
Tablo 4. Vatan Yahut Silistre Eserinde Geçen Bağımsızlık Değerine İlişkin Bulgular .	33
Tablo 5. Vatan Yahut Silistre Eserinde Geçen Barış Değerine İlişkin Bulgular .....	35
Tablo 6. Vatan Yahut Silistre Eserinde Geçen Çalışkanlık Değerine İlişkin Bulgular ..	36
Tablo 7. Vatan Yahut Silistre Eserinde Geçen Dayanışma Değerine İlişkin Bulgular ..	37
Tablo 8. Vatan Yahut Silistre Eserinde Geçen Duyarlılık Değerine İlişkin Bulgular ....	38
Tablo 9. Vatan Yahut Silistre Eserinde Geçen Dürüstlük Değerine İlişkin Bulgular ....	40
Tablo 10. Vatan Yahut Silistre Eserinde Geçen Özgürlük Değerine İlişkin Bulgular ...	41
Tablo 11. Vatan Yahut Silistre Eserinde Geçen Saygı Değerine İlişkin Bulgular .....	42
Tablo 12. Vatan Yahut Silistre Eserinde Geçen Sevgi Değerine İlişkin Bulgular .....	44
Tablo 13. Vatan Yahut Silistre Eserinde Geçen Sorumluluk Değerine İlişkin Bulgular	45
Tablo 14. Vatan Yahut Silistre Eserinde Geçen Vatanseverlik Değerine İlişkin Bulgular .....	46
Tablo 15. Vatan Yahut Silistre Eserinde Geçen Yardımseverlik Değerine İlişkin Bulgular .....	47
Tablo 16. Kara Bela Adlı Eserde Yer Alan Değerlerin Frekans ve Yüzde Tablosu .....	49
Tablo 17. Kara Bela Eserinde Geçen Adalet Değerine İlişkin Bulgular .....	50
Tablo 18. Kara Bela Eserinde Geçen Aile Birliğine Önem Verme Değerine İlişkin Bulgular .....	51
Tablo 19. Kara Bela Eserinde Geçen Barış Değerine İlişkin Bulgular .....	52
Tablo 20. Kara Bela Eserinde Geçen Duyarlılık Değerine İlişkin Bulgular .....	53
Tablo 21. Kara Bela Eserinde Geçen Dürüstlük Değerine İlişkin Bulgular .....	54
Tablo 22. Kara Bela Eserinde Geçen Estetik Değerine İlişkin Bulgular .....	56
Tablo 23. Kara Bela Eserinde Geçen Eşitlik Değerine İlişkin Bulgular .....	57
Tablo 24. Kara Bela Eserinde Geçen Özgürlük Değerine İlişkin Bulgular .....	57
Tablo 25. Kara Bela Eserinde Geçen Saygı Değerine İlişkin Bulgular .....	58
Tablo 26. Kara Bela Eserinde Geçen Sevgi Değerine İlişkin Bulgular .....	59

Tablo 27. Kara Bela Eserinde Geçen Sorumluluk Değerine İlişkin Bulgular .....	60
Tablo 28. Kara Bela Eserinde Geçen Vatanseverlik Değerine İlişkin Bulgular.....	61
Tablo 29. Kara Bela Eserinde Geçen Yardımseverlik Değerine İlişkin Bulgular .....	62
Tablo 30. Celaleddin Harzemşah adlı eserde yer alan değerlerin Frekans ve Yüzdeleri	63
Tablo 31. Celaleddin Harzemşah Eserinde Geçen Adalet Değerine İlişkin Bulgular ....	64
Tablo 32. Celaleddin Harzemşah Eserinde Geçen Aile Birliğine Önem Verme Değerine İlişkin Bulgular .....	66
Tablo 33. Celaleddin Harzemşah Eserinde Geçen Bağımsızlık Değerine İlişkin Bulgular .....	68
Tablo 34. Celaleddin Harzemşah Eserinde Geçen Barış Değerine İlişkin Bulgular .....	69
Tablo 35. Celaleddin Harzemşah Eserinde Geçen Bilimsellik Değerine İlişkin Bulgular .....	70
Tablo 36. Celaleddin Harzemşah Eserinde Geçen Çalışkanlık Değerine İlişkin Bulgular .....	72
Tablo 37. Celaleddin Harzemşah Eserinde Geçen Dayanışma Değerine İlişkin Bulgular .....	74
Tablo 38. Celaleddin Harzemşah Eserinde Geçen Duyarlılık Değerine İlişkin Bulgular .....	75
Tablo 39. Celaleddin Harzemşah Eserinde Geçen Dürüstlük Değerine İlişkin Bulgular .....	77
Tablo 40. Celaleddin Harzemşah Eserinde Geçen Eşitlik Değerine İlişkin Bulgular ....	78
Tablo 41. Celaleddin Harzemşah Eserinde Geçen Özgürlük Değerine İlişkin Bulgular	79
Tablo 42. Celaleddin Harzemşah Eserinde Geçen Saygı Değerine İlişkin Bulgular.....	81
Tablo 43. Celaleddin Harzemşah Eserinde Geçen Sevgi Değerine İlişkin Bulgular.....	82
Tablo 44. Celaleddin Harzemşah Eserinde Geçen Sorumluluk Değerine İlişkin Bulgular .....	84
Tablo 45. Celaleddin Harzemşah Eserinde Geçen Vatanseverlik Değerine İlişkin Bulgular .....	85
Tablo 46. Vatan Yahut Silistre, Kara Bela, Celaleddin Harzemşah Adlı Eserlerde Geçen Değerlerin Frekans ve Yüzde Olarak Karşılaştırılması .....	89



## KISALTMALAR

Akt.: Aktaran

Çev.: Çeviren

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

SBDÖP: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

*f*: Frekans

%: Yüzde

TDK: Türk Dil Kurumu





*Canım kızım Mucize Defne'ye...*

## BÖLÜM I

### GİRİŞ

Bu bölümde çalışmanın problem durumu, amacı, önemi, çalışmaya konu olan alt problemler, sınırlılıklar ve çalışmada adı geçen terimlerin tanımlarına yer verilmiştir.

#### **Problem Durumu**

Sosyal Bilgiler, çok disiplinli bir ders olması sebebiyle öğretim esnasında tek bir yöntemin kullanılması öğretimi zorlaştıran bir durumdur. Bununla birlikte Sosyal Bilgiler dersinde öğretilmesi gereken değerler bulunmaktadır. Bu durumda edebi metinlerin de öğretim materyali olarak kullanılması öğrenmede kalıcılığı sağlamaktadır. Bu çalışmada Sosyal Bilgiler dersinde öğrenmeleri kalıcı hale getirmek ve milli değerlerimizi kazandırmak için tiyatro metinlerinin etkisi incelenmek istenmektedir. Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili eğitici niteliği olan birçok edebi eser bulunmaktadır. Namık Kemal'in tiyatro eserlerinin Sosyal Bilgiler dersinde yer alan değerler açısından incelenmesindeki amaç edebi metinlerin öğretim materyali olarak kullanımındaki etkililiğini ortaya çıkarmaktır. Bu çalışma ile 'Vatan Şairi' olarak anılan Namık Kemal'in yaşadığı döneme ışık tutan tüm eserleri ve özellikle tiyatro eserlerinin Sosyal Bilgiler dersi açısından hangi değerleri kazandırmada etkili olduğunun araştırılması hedeflenmiştir.

Nâmık Kemal, milli değerlere sahip çıkan edebi bir şahsiyettir. Namık Kemal'in edebi kişiliği, düşünceleri ve eserleri çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Dönem analizi yapmada ve insanlara kişilik kazandırmada edebi eserlerin tahlili çok önemlidir. Değer öğretiminde de edebi eserlerin önemi yadsınamaz. Hikâye ve örnek olayların akılda kalıcılığı ve hayata uygulanabilirliği daha kolay olmaktadır. Değerler eğitimi kapsamında, birçok branş dersinde olduğu gibi Sosyal Bilgiler dersinde de doğrudan verilmesi gereken değerler bulunmaktadır.

Namık Kemal ile ilgili birçok araştırma yapılmıştır. Gerek kişiliği gerekse de edebi yönü ve tavrı ile yaşadığı döneme damga vurması nedeniyle üzerinde durulan bir isim olmuştur. Şirin (1998), yüksek lisans tezinde Namık Kemal'in tarih anlayışı ve bu anlayışı etkileyen unsurları incelemiştir. Bu çalışması ile ilk önce Namık, Kemal'in niçin tarih konularını daha çok işlediği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Varsak (2013)

ise Namık Kemal'in eğitim anlayışını ile ilgili bir çalışma yapmıştır. Namık Kemal'in yaşadığı dönemde yalnızca edebiyat ile ilgilenmeyip eğitim ile de ilgili yazılar yazdığını belirtmiştir. Namık Kemal, Osmanlı Devleti zamanında yaşamış; gazetecilik, memurluk gibi işler ile uğraşmış önemli bir edebiyatçıdır. Jön Türkler hareketinin öncülerinden olan Namık Kemal aynı zamanda vatan ve millet sevgisini eserlerinde işleyen bir edebiyatçı olması nedeniyle ve edebi eserleri günlük yaşamda gerekli olan değerleri içerdiği için diğer eserlere göre daha fazla incelenmeye değer bulunmuştur. Namık Kemal'in roman, hikâye, tiyatro vb. gibi edebi türlerde eserleri bulunmaktadır ve yapılan incelemelerde bu eserlerden yararlanılmaktadır.

Tiyatro, edebi bir tür olmakta birlikte 2005 yılında düzenlenen SBDÖP'e dâhil olan yapılandırmacı eğitim anlayışına uygun edebi eserlerden birisidir. Yapılandırmacı eğitim anlayışı, öğrenciyi merkeze alan, öğretimde öğrenciyi etkin kılan, öğretmene rehberlik rolü yükleyen ve yaparak yaşayarak öğrenmeyi esas alan bir yaklaşımdır. Yeni sistemi içselleştirmek için ilk önce yapılandırmacı eğitim programının etkililiği ile ilgili çalışmalar yapılmalıdır.

Değerler eğitimi, yalnızca sözde kalmayıp birer davranış haline dönüştürülmesi gereken önemli bir konudur. Değerler eğitimi ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Bunlardan Keskin (2008)'in değerler eğitiminin Türkiye'deki gelişimine ilişkin tarihsel olarak yaptığı kapsamlı çalışması, bu konuya güzel bir kaynak teşkil etmektedir. Sosyal Bilgiler dersinde değer öğretiminin 1998 ve 2004 yıllarındaki değişen sosyal bilgiler programının etkililiğini ortaya koyarak kıyaslamalar yapmıştır. Aslan (2009) ise yaptığı çalışmada kahramanların değer öğretiminde rolünü ortaya koyarak literatüre katkı sağlamıştır. Eserde SBDÖP'te değer eğitimin önemi de ortaya konulmaya çalışılmıştır. Şen (2007), yaptığı çalışmada "Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eseri" Türkçe dersi için değer eğitimi açısından incelemiştir. Ayrıca Türkçe öğretim programı ve değerler ilişkisini incelemiştir. Örneklerde de görüldüğü üzere değerler eğitiminin çocuklara kazandırılmasında edebi eserlerin rolü ve önemi ile ilgili çalışmalara rastlanılmaktadır. Değerlerimizi öğrencilere kazandırmak için edebi eserlerden faydalanmak gerekmektedir. Bunun için de hangi eserin hangi değer bakımından zengin olduğunun ortaya koyulması gerekmektedir. Bu çalışma ile birlikte SBDÖP'te yer alan değerleri ortaokul öğrencilere kazandırmak için Namık Kemal'in eserleri tahlil edilmeye çalışılmıştır.

## **Araştırmanın Amacı**

Bu araştırmanın amacı, Namık Kemal'in tiyatro eserlerinde SBDÖP'te yer alan değerlerin var olup olmadığını ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda eserlerde hangi değerlerin yer aldığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda eserlerin içerdiği değerler birbiri ile karşılaştırılmalı tablolar halinde sunulmuştur.

## **Alt Problemler**

Bu çalışmanın problem cümlesi: “ Namık Kemal'in tiyatro eserlerinde SBDÖP'te yer alan değerler ne düzeyde yer alıyor?”

Bu tez çalışmasında aşağıdaki alt problemlere çözüm aranacaktır:

1. “Vatan Yahut Silistre” adlı eserde SBDÖP'te bulunan değerler yer almakta mıdır?
2. “Celalettin Harzemşah” adlı eserde SBDÖP'te bulunan değerler yer almakta mıdır?
3. “Kara Bela” adlı eserde SBDÖP'te bulunan değerler yer almakta mıdır?
4. “Vatan Yahut Silistre” adlı eser Sosyal Bilgiler dersi için hangi değerlerin öğretimine kaynaklık edebilir?
5. “Celalettin Harzemşah” adlı eser Sosyal Bilgiler dersi için hangi değerlerin öğretimine kaynaklık edebilir?
6. “Kara Bela” adlı eser Sosyal Bilgiler dersi için hangi değerlerin öğretimine kaynaklık edebilir?
7. Hangi eserde hangi değerler daha fazla işlenmiştir?

## **Araştırmanın Önemi**

Edebi metinlerin öğretim materyali olarak kullanımıyla ilgili çalışmaların yetersiz olması ve Sosyal Bilgiler dersi için değerler eğitimi ile ilgili çalışmaların azlığı, Namık Kemal'in tiyatro eserlerinin SBDÖP'te yer alan bazı değerler bağlamında

incelenmesidir. Çünkü edebi eserler yoluyla birçok kazanım elde edilebilir. Öğrencilerin okuyacağı eserlerin önceden incelenip belirlenmesi, onlara değer telkini yapma konusunda öğretmenlere kolaylık sağlayacaktır. Bu çalışma ile değerler eğitimi anlamında eser tahlili yapmanın, Sosyal Bilgiler dersine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Değer, bir milletin kültürel unsurlarından biridir. Kültür, dil aracılığı ile aktarılır. Kitaplar da kültür öğelerinin bulunduğu hazinelerdir. O halde değerler eğitiminin öğrencilere kazandırılması için edebi kitaplardan iyi bir araç bulunamaz. Milletin devamlılığını sağlamak için bir kültür aktarımı yapan Sosyal Bilgiler dersinde öğretilen değerleri gelecek nesillere kazandırmak çok önemlidir. Bu gaye ile belirlenen eserlerin incelenmesinin Sosyal Bilgiler alanına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

### **Sayıtlar**

1. Çalışma grubunun yeterli görüldüğü,
2. Çalışmada yer alan değerlerin Sosyal Bilgiler Programı ile örtüştüğü,
3. Araştırmada elde edilen bulguların araştırmanın amacına hizmet ettiği varsayılmıştır.

### **Sınırlılıklar**

Araştırma, SBDÖP'te (2018) yer alan değerler ile Namık Kemal'in şu tiyatro eserleri ile: "Vatan Yahut Silistre, Kara Bela, Celalettin Harzemşah" sınırlıdır.

### **Tanımlar**

**Değer:** Değer kavramı insanoğlunu diğer canlılardan ayıran onun esas özelliklerini barındırıp bu özellik ve davranışlara yön veren inançlar bütünüdür (Ulusoy, 2015; akt, Okutan, s. 17.).

**Değerler Eğitimi:** Yaşam boyu süregelen davranış değişikliğine neden olan değer edinme ve edindirme zamanı değerler eğitimi olarak adlandırılır (Yılmaz, 2015.).

**Sosyal Bilgiler:** Sosyal Bilgiler, sosyal bilimlerden elde edilen bulguları öğrenci düzeyine göre düzenleyip kolaylaştıran bu bilgilerin kullanılmasını sağlayarak öğrencilerin sosyal hayata adaptasyon sağlamalarını ve sosyal problemlere çareler

bulmada gereksinim duyacakları beceri, bilgi, tutum ve değerleri öğretmeyi hedefleyen bir vatandaşlık eğitim programıdır (Öztürk, Keskin ve Otluoğlu, 2012, s. 2).

Tiyatro: Tiyatro, bir yazar tarafından sahnelenmek için yazılmış edebi metin türüdür. Tiyatro, çocuklar için etkili bir sosyal öğrenme ortamı ve sosyal bir öğrenme sürecini kapsamaktadır (Tay & U. Güldalı: 2016).



## BÖLÜM II

### KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kuramsal çerçeve, “Sosyal Bilgiler”, “Değer”, “Sosyal Bilgiler ve Değerler Eğitimi” ve “Namık Kemal” şeklinde dört ana başlık etrafında sunulmuştur.

#### Sosyal Bilgiler

##### Sosyal Bilgilerin Tanımı

Sosyal Bilgiler dersinin ve öğretiminin birçok açıdan farklı tanımları yapılmıştır. Ülkemizde Sosyal Bilgiler dersi için yapılmış en geniş tanım 2005 yılındaki programı hazırlayan komisyon üyelerince oluşturulmuştur. Bu tanıma göre:

“Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirilebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir” (MEB 2005).

Ülkemizde Sosyal Bilgiler dersleri, ilköğretim okullarında 4. sınıftan başlayarak ortaokulun 7. sınıfına kadar devam etmektedir. İlköğretim 4. ve 5. sınıf SBDÖP 2005 yılında yenilenerek yürürlüğe girmiştir. 6. sınıf SBDÖP 2006 yılında ve 7. sınıf SBDÖP ise 2007 yılında uygulamaya konulmuştur (Safran, 2011, s.9). Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili diğer bir tanımda Doğanay (2005)’a aittir. Bu tanıma göre Doğanay (2005) ise Sosyal Bilgileri; toplum ve insan ile alakalı tüm bilimlerin içerik ve yöntemlerinden faydalanarak, insan ve çevre etkileşimini süreç dâhilinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele almayı amaç edinen yeni dünya hayatı ile ilgili temel demokratik değerler ile donatılmış demokratik ve düşünen bireyler yetiştirmeyi amaç edinen bir program olması yönüyle açıklamıştır.

Gökkaya (2003) ise Sosyal Bilgileri kültürel mirası ve kültürel mirasın günümüze kalmış özelliklerini ve bunların hayatımıza etkilerini, insanların çevresiyle olan ilişkilerini inceleyen bir ders şeklinde tanımlamıştır. Benzer bir tanımlı yapan Öztürk ve Deveci ’ye (2011) bakılırsa Sosyal Bilgiler, toplumun geçmişte, şimdi ve gelecekte her türlü toplumsal olayı içeren bir çalışma çevresi olarak Sosyal Bilgiler dersi ulusal eğitim politikalarının hayata geçirilmesinde büyük rol üstlenmektedir, diyerek özetlemiştir. Sönmez’e (1999) göre, Sosyal Bilgileri sosyal gerçeklikle



kanıtlamaya dayanan, bu gerçeklik ile bağlar kurma süreci ve bu sürecin nihayetinde elde edilen dirik bilgilerin bütünü olarak tanımlamıştır. Sosyal Bilgiler dersi, bireylerin kavrayış seviyeleri ön plana alınarak beşeri bilimlerin gerçek yaşam ve yaşanılan toplumla alakalı olan seçilmiş konularına yer veren bir derstir (İnan, 2014). Barr, Barth ve Shermis (2013)'in Sosyal Bilgiler tanımlarına göre, kültürün devamı için lazım olan, en çok istenen ve varsayılan bilgiler, değerler ve becerilerin kasıtlı olarak telkin edilmesidir. Dönmez (2003)'e göre, Sosyal Bilgiler, yeryüzünde meydana gelen olayları bütün yönleriyle tanıtan, bu olayların çıkış sebeplerini ortaya koyan ayrıca bireylerin sorumluluklarının neler olduğunu belirten, kişinin toplumsal ve fiziki çevresi ile geçmiş, günümüz ve gelecek zamanda oluşacak olan etkileşimi ortaya koyan bilgiler şeklinde tanımlamıştır.

Sosyal Bilgiler ile alakalı daha birçok tanımlama yapılmıştır. Çünkü Sosyal Bilgiler dersi birçok bilimin içerisinde yer aldığı çok disiplinli bir derstir. Bu tanımlardan yola çıkarak Sosyal Bilgiler, bireyin varoluşundan itibaren toplum içerisinde yaşaması için gerekli olan tüm bilgileri içeren ve bireyin mutlu bir toplum için mutlu bir birey olarak yetişmesine katkı sağlayacak olan dünü, bugünü ve yarını da içine geniş bir bilgi havuzu şeklinde tanımlamak mümkündür. Farklı olan tüm bu disiplinler Sosyal Bilgiler dersi içerisinde öğrenciye aktarılmaya çalışılmaktadır. Öğrencilere yapılacak olan aktarımın bilimsel temellere dayanmasına rağmen, bunun nasıl olması gerektiği ile ilgili bir ortak yol yoktur. Bu sebeple de Sosyal Bilgiler, öğretimine ilişkin çeşitli anlayışlar oluşmuştur. Barr, Barth ve Shermis'in (2013), en yaygın olan anlayışları üç grupta toplamıştır. Bunları; “sosyal bilim olarak sosyal bilgiler öğretimi, yansıtıcı araştırma olarak sosyal bilgiler öğretimi ve vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler öğretimi” diye belirtmişlerdir.

Vatandaşlık aktarımı olarak Sosyal Bilgiler öğretimini şu şekilde izah edebiliriz; “Vatandaşlık aktarımı kavramı, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin belli bilgilerin, bakış açılarının, davranışlarının ve değerlerin öğrencileri tarafından öğrenileceğini tasarladıkları bir öğretim türünü belirtir. Bu bilgiler ile davranışlar hem öğretmenin hem de öğrencinin ait oldukları kültürde gelenekselleşmiş olan davranış ve bilgilerdir. Vatandaşlık aktarımı olarak Sosyal Bilgiler öğretmeni, toplum benden bunları öğrencilerime aktarmamı bekliyor diye düşünerek, bu çok mühim kültürel örnekleri

tamamen öğrencilerine aktarıyor, şeklinde tanımlanan bu aktarım yönteminin sonucu da hedefi de vatandaş yetiştirmektir” (Barr, Barth ve Shermis, 2013, s. 18-19).

Sosyal bir bilim olarak Sosyal Bilgiler öğretiminde: Sosyal bilim olarak aktarım anlayışında çeşitli farklılıklar var olmasına rağmen amacının, sosyal bilim insanlarının düşünme şeklini eksiksiz olarak kavramış geleceğin yurttaşlarını yetiştirmek olduğu söylenebilir (Barr, Barth ve Shermis, 2013, s.20).

Yansıtıcı araştırma olarak Sosyal Bilgiler öğretimi ise şu şekildedir: Yansıtıcı araştırmacılar tarafından ortaya konan temel amaç vatandaşlıktır. Lakin bu anlayışı savunan yansıtıcı araştırmalar gereğince vatandaşlık; mantıklı, iyi düşünülmüş aynı zamanda dikkatli bir biçimde kararlar verebilme süreci ile ilgilidir (Barr, Barth ve Shermis, 2013, s. 23).

### **Sosyal Bilgiler Öğretiminin Amaçları**

Eğitim ve öğretim arasındaki en önemli ayırım öğretim işinin daha disiplinli bir plan içinde yürütülmesidir. Yapılan öğretim planları, gelişen ve değişen dünyanın ihtiyaçlarına göre çeşitli değişiklikler ve düzenlemelere ihtiyaç duymuştur. Yapılandırmacı eğitim anlayışı gereğince SBDÖP’te yeniden düzenlenmiştir. Konu ve kazanımlar, ilkokul 4. ve ortaokul 5. , 6. ve 7. sınıfların hepsini bir bütün olarak içine alacak biçimde sarmal ve eşzamanlı bir bakış açısına göre yapılandırılmıştır (Çelikkaya, 2013, s. 40). Yapılan bu değişim nedenlerini ise MEB’e (2005a) göre şöyledir:

“Millî Eğitim Şûrası ve benzeri eğitim platformlarında sıklıkla, öğretim programlarının, öğrencilerin bilgiye ulaşma, sorun çözüme ve karar verme becerilerini geliştirmelerine olanak yaratacak şekilde yeniden düzenlenmesine ihtiyaç olduğu dile getirilmektedir. Bu ihtiyaçlar doğrultusunda dünyada yaşanan küresel gelişmelere paralel olarak, öğretim programlarında meydana gelen yeni yaklaşımlar dikkat çekmiştir. Bu sebeple program, davranışçı yaklaşımdan tamamen uzak, bilgiyi ve bireyin yaşantılarını esas alan, bireyin yaşama aktif katılımını, doğru karar vermesini, sorun çözümesini hedef alan ve bu davranışları destekleyen bir yaklaşım doğrultusunda yapılandırmayı önemseyen bir gelişim göstermektedir. Yapılandırmacı yaklaşımla öğrenci merkezli, etkinlik merkezli, sosyal bilgiler açısından ise bilgi ve beceri kazanımını ortak kılan, öğrencinin kendi deneyimlerini ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevre ile olan etkileşimine olanak sağlayan yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmaktadır.”

Bu değişim ile SBDÖP’te Türk Milli Eğitiminin amaçlarına paralel olarak yer alan hedefleri şu şekilde sıralanmıştır:

1. Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.

2. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.
3. Atatürk İlke ve İnkılaplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; lâik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.
4. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gereçleriyle bilir.
5. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.
6. Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.
7. Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.
8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.
9. Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.
10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.
11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.
12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlâkı gözetir.
13. Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.
14. Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşler ileri sürer.
15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, lâiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.
16. Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.
17. İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir (MEB, 2005a).

Taslak olarak yayınlanan ve 2018'de bazı derslerde yürürlüğe giren yeniden revizyona uğramış öğretim programları içerisinde SBDÖP'te yer alır. Düzenlenen ve

2018 yılında yürürlüğe giren programda belirlenen amaçlar 2005 yılı ile neredeyse aynıdır. MEB'e (2018) göre SBDÖP'te genel amaçlar şu şekildedir:

1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri,
2. Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,
3. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,
4. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,
5. Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,
6. Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları,
7. Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,
8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları,
9. Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları,
10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları,
11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları,
12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetmeleri,
13. Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,
14. Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri,
15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,

16. Millî, manevî değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,

17. Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri,

18. Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması amaçlanmaktadır( MEB, 2018).

Görüldüğü üzere ihtiyaca dayanarak bazı kavramlar eklenmiş, bazıları ise değiştirilmiştir. Altıncı madde de yer alan amaç, yeni eklenmiştir. Doğal kaynaklarının sınırlı olduğu ve hızla tükenmekte olduğu gerçeği de bir amaç olarak 2018 SBDÖP’te yer almıştır. Diğer maddelerde yeni oluşturulan becerilere uygun düzenlemelerin olduğu görülmektedir. Beşinci amaçta yer alan çevre insan ilişkisine mekân algılama becerisi eklenmiştir. 2005 programında yer alan yedinci amaçta ki “bilgiyi uygun biçimde kullanır” ifadesi yerine “yaşanılan gelişmelere uygun olarak doğru bilgiye ulaşma becerisi ile eleştirel düşünme becerisi elde eder” ifadesi kullanılmıştır. On birinci amaçta yer alan “bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır” ifadesi yerine “bilinçli kullanır” ifadesi yer almıştır. On üçüncü maddede yer alan ifade ise birey, toplum, devlet ilişkini açıklarken sosyal bilimlerden faydalanmasının yanı sıra bir de temel iletişim becerilerini kullanması hedeflenmiştir. On altıncı amaç ile on yedinci amaç ise eskiden tek bir madde iken artık parçalanarak daha anlamlı iki amaca dönüşmüştür.

### **Sosyal Bilgiler Öğretiminin Önemi**

Dünyamızın, hemen her alanda olduğu gibi kültürde de hızlı bir globalleşme olgusu yaşamakta olduğu görülmektedir. Globalleşme, ilerleyen teknoloji ile bilişim ağının etkisiyle dünyanın her yerinde sosyal kavramlar ve değerler hızlı bir şekilde değişmektedir. Bu süreçteki en önemli sorun güçlü kültürlerin zayıf kültürleri yok etmeye başlamasıdır (Öztürk ve Otluoğlu, 2005, s.12). Bu nedenle kültür aktarımı olarak SBDÖP, ulusların geleceği için önemli bir yer teşkil etmektedir.

Hızla değişim ve gelişim gösteren dünyamız beraberinde karmaşık problemleri ve buna bağlı olarak da çeşitli ihtiyaçları oluşturmuştur. Her bilim alanında olduğu gibi sosyal bilimlerde de kişilerin ihtiyaçlarını giderme ve toplumların ihtiyaçlarını karşılama, aralarındaki dengeyi sağlamak için lazım olan bilgi, tutum ve becerileri kazandırmak gibi görevi vardır (Şahin ve diğerleri, 2003). Değişime ayak uydurmak ve bunun için gerekli bilgiye sahip olabilmek Sosyal Bilgiler dersinin önemini ortaya koymaktadır.

Demokratik ülkelerde, Sosyal Bilgiler dersinin temel hedefi, demokratik olma sürecini geliştirerek ve katkılar yaparak etkin yurttaşlar yetiştirmektir (Öztürk ve Dilek, 2005, s.17). Ülkemiz SBDÖP'in temel amacı da istenilen şekilde vatandaş yetiştirmektir. Çünkü vatandaşlar devleti temsil eden canlı örneklerdir. Bir toplumu var etmek için ihtiyaç duyulan ve içerisinde her türlü ihtiyaca binaen bilgi ve birikimi bulunan ders Sosyal Bilgiler dersidir. Bu nedenle hem dün hem bugün hem de geleceğe hitap eden bir program olması sebebiyle bu dersin önemi apaçıktır.

## **Değer**

### **Değer Kavramı**

Değer kavramının sosyal bilimler içerisinde farklı tanımları yapılmıştır. Başta sosyoloji, felsefe ve psikoloji olmak üzere her bilim kendi içerisinde tanımlamalar yapmıştır (Keskin, 2008). Erdem (2003) değer kavramını, belli bir hali bir başka hale tercih yapma eğilimi olarak tanımlamıştır. Aynı zamanda değerleri davranışlara kaynak kabul eden, davranışları yargılayamaya yarayan birer anlayış olarak görmüştür. TDK ise değeri “üstün nitelik, meziyet, kıymet ve bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü” şeklinde tanımlamıştır (<http://tdk.gov.tr>). Geniş anlamda değer eğitimi, kültürel, ruhsal, ahlaki, bireysel ve evrensel alanlara duyarlılık oluşturmayı ve bunları özümseyip davranış haline getirmeyi kapsar (Yazıcı, A. 2011; Yazıcı, S. 2011).

Değerler, toplum veya bireyler tarafından özümşenen birleştirici olgular; toplumun toplumsal ihtiyaçlarını karşıladığına ve kişilerin iyilikleri için iyi olduğuna inanılan kriterler, bilinç, heyecan ve duyguları da ilgilendiren yargılar ve kişilerin bilincinde var olmuş davranış yönlendiren güdülerdir (Özgüven, 1994; akt. Selek, 2014, s.19).

Değerler, insan hayatında toplumun sosyo- kültürel özelliklerine mana veren en önemli kriterlerdir. Bu nedenle toplumsal birey ve bu bireyin davranış örüntüleri sosyolojik incelemelerin başlangıcını oluşturur. Kültürel öğeleri görmezden gelen her yaklaşım, yaşanılmakta olan sosyal süreçleri anlamaktan ve açıklamaktan uzakta olacaktır (Özensel, 2003, s.220).

Değerler, bireyin içinde bulunduğu toplumdaki davranışlarını etkileyen ve bu davranış biçimlerini yönlendiren en önemli kültürel ölçütlerdir. Bu nedenle kültür olgusuyla iç içedir. Değerler bir toplumun çoğunluğunca kabul görülen inanılmış aynı

zamanda korunmaya çalışılmış davranış şekilleridir. Değerler bu özellikleriyle milleti diğer milletlere izah eden bir bütünü oluşturur bu da 'kültür' kavramı ile yakından ilişkilidir (Özbay, 2002; akt. Selek, 2014, s. 19) . Yapılan bu tanımlardan anlaşılacağı üzere değer kavramı, kültür ile ilişkili olup SBDÖP için ayrı bir önem arz etmektedir.

Okulların eğitim programları incelendiğinde birçoğunun amaçları arasında vatanseverlik, aileye önem verme, temizlik vb. gibi birçok değer yer alır. İşte bu yüzden değerler aslında toplumu var eden bireylere, yaşantılarında nelerin değerli olduğunu, nelerin istenmesi gerektiğini özetle nasıl yaşanılacağını öğretir (Baysal, 2013, s.9). Eğitim programlarının içerisinde değerler eğitimin önemli yer tutmasının bir sebebi de, toplumların var olma gerçekleri ile değerlerin aynı olmasıdır.

### **Değerlerin Tasnifi**

Değerlerin toplum içindeki rollerine göre sosyal bilimciler ve eğitimciler birçok sınıflama yapmışlardır. Değerlere ilişkin sınıflamayı Ercan (2001), evrensel ve ulusal olarak ele alır. Ulusal değerler daha çok bir millete özgü olan değerleri içerirken evrensel değerler ise insan hakları, özgürlük, demokrasi, bilimsellik gibi daha genel değerleri içerir.

Keskin (2008), değerleri ise evrensel değerler, toplumsal değerler, etik değerler, estetik değerler, ahlaki değerler şeklinde tasnif etmiştir. Bu tasnifte değerlerin işlevleri etkili olmuştur.

Toplumları oluşturan en önemli unsurlardan olan değer kavramını detaylı olarak tasnif eden bir başka bilim insanı da Spranger'dir. Sınıflaması şu şekildedir:

**Bilimsel değer:** Gerçeği tetkik etmeye, bulmaya değer verir. Bilgiye, analiz ile eleştiri becerisine, akıl yürütmeye değer verir.

**Politik değer:** Güç, liderlik, yetkinlik vb. gibi değerlere önem verir. Bu değere göre siyasi olgular daha çok güç ile ilgilidir.

**Estetik değer:** Kişisel deneyimler, tecrübeler ve zevkleri kapsar. Maddenin biçimi, formu, sanatsal özellikleri ile ilgilenir.

Ekonomik değer: Finansal araç ve amaçları içine alır. Faydalı ve kullanışlı olana değer verir.

Sosyal değer: Bireysel aynı zamanda toplumsal ilişkilerdeki yönelimleri kapsar.

Dini değer: Evren ve dünya ile ilgili inançlara dayalı değerleri içine alır (Güngör, 2000; akt. Küçükkaya, 2014, s. 11) .

Bu sınıflamadan da anlaşılacağı üzere değerler insan yaşamının parçasıdır. Değerler bu nedenle insan hayatının amaçlarıdır. İnsanın çevre ile olan ilişkisinin düzenlenmesinde girilen her yeni ortamdaki değer algısı etkili olacaktır. Bu nedenle değerler insan davranışlarını ve özellikle ahlaki tutumlarını etkilemektedir (Gündüz, 2005, s. 18). Değerler, toplumun hangi yönde ilerleyeceği belirleyen en önemli toplumsal ölçütlerdir.

### **Değerler Eğitimi Yaklaşımları**

Eğitim kurumlarında değerleri davranış haline getirmek için birçok farklı yaklaşım bulunmaktadır. Bu amaç için bazen öğrencilerin değerleri kendilerinin fark etmelerine dayalı bir yöntem kullanılırken bazen ise problem çözme becerileri ile öğrencilere değerler kazandırılmaya çalışılmıştır. Belli başlı kullanılan değer öğretimi yaklaşımları aşağıda açıklandığı gibidir.

Değeri Telkin Etmek, Aşlamak: Toplum uzun yıllar boyunca çocukların davranışlarına yön vermek ve onları kontrol etmek için genellikle öğüt verme, yönlendirme yöntemlerini kullanmışlardır. Bu yaklaşıma göre bir davranışı “yeterince söyler ve gösterirseniz, insanlar sonunda sizin istediğiniz gibi davranacaktır” hipotezi yatmaktadır (Welton ve Mallan, 1999; akt. Akbaş, 2011, s. 355). Bu yaklaşımda kullanılan teknikler; ahlaki bir yönü bulunan hikâyeler, okullardaki tören ve programlar, öğretmenlerin ahlaki tutumlar ile ilgili paylaşımlarıdır. Öğrencileri toplumsal hayata bağlamada, devlete uygun öğrenci yetiştirmede telkin yoluyla eğitim önemli bir yer tutar (Akbaş, 2011). Bu yaklaşıma göre öğrenciler sunulan değerleri sorgulamak yerine sadece takip ederler. Değerleri telkin ederken ödül, ceza, öğüt verme gibi yöntemler kullanılarak kişilerce doğru kabul edilen davranışlar kazandırılmaya çalışılır.



**Değer Açıklamak, Değeri Belirginleştirmek:** Bu yaklaşımın temelinde bir değeri telkin yoluyla dayatmak yerine değerleri açıklayarak kişilere seçme şansı tanınır ve alternatifler olduğu için ihtiyaca göre bireyin özgürce değer seçmesi hedef alınır (Doğanay, 2007). Bu yaklaşım bireylere değerlerin zorla kavratılmasına karşı çıkmak için oluşturulmuştur. Değerleri bilen bireyler ihtiyaç ve isteklerine göre seçim yaparak değerleri davranış haline getirmektedir. Bu nedenle günümüz eğitim anlayışına da uygundur.

**Ahlaki Muhakeme:** Bireylerin ahlaki gelişimlerini destekleyen Kohlberg; bu amaçla ‘adil topluluk okullarını’ kurmuş ve öğrencilerine ahlaki boyutta akıl yürütme becerisini kazandırmayı amaçlamıştır. Bu okulun temelinde demokrasi, eşitlik ve adalet değerleri yer almıştır. Okul içerisinde kararların tümü, ahlaki tartışmalar ile alınmıştır (Yüksel, 2005). Kohlberg, bu ahlaki öğretimde öğrencilere ahlaki ikilemler vererek örnek olaylar ile kavratmayı amaçlamıştır. Bu yaklaşım ile asıl hedef, öğrencilerin davranışlarına yol gösterecek ahlaki davranışlar oluşturmalarına yardım etmektir. Değerlendirme yapmak için öğrencilerin yararlandığı yöntemler kişinin ahlaki seyri hakkında bilgilendirir. Önemli olan netice değil sonuca nasıl ulaşıldığıdır (Akbaş, 2011).

**Değer Analizi:** Değer analizi yaklaşımı, herhangi bir sorun ile karşılaşıldığında uygulanan bir yaklaşımdır. Öğrencilere ilk olarak yaşanmış herhangi bir hadise veya hikâye verilir ve öğrencilerin hadiseyi tanımlamaları istenir. Sonra seçenekler göz önüne konularak öğrencilerin benzerlik ve farklılıkları kıyaslamaları istenir. Bu aşamada öğretmen öğrencilere sorular sorar. Diğer aşamalarda ise öğrencilerin seçeneklere ilişkin duygu, düşünce ve deneyimleri istenerek diğerlerinin değerlerine ilişkin duygudaşlık kurmaları beklenir. Öğrencilerin verdikleri kararın doğruluğu veya yanlışlığı ile ilgili muhakeme yapmaları istenir. Son aşamada ise öğrencinin en iyi olanı seçmesi ve karar alması beklenir (Seefeldt, 2004; akt, Akbaş, 2011, s.359). Kısacası bu yöntem ile öğrencilere örnek olaylar ile problem çözerek ahlaki değerler verilmeye çalışılmaktadır.

### **Sosyal Bilgiler ve Değerler Eğitimi**

Sosyal Bilgiler Öğretimi; yurttaşlık yeterliklerini oluşturmak için edebiyat, sanat ve sosyal bilimlerin bilimler arası bir yaklaşımla bir araya getirilmesi ile oluşan bir

çalışma sahasıdır. Okul programları kapsamında Sosyal Bilgiler öğretimi, arkeoloji, antropoloji, coğrafya, ekonomi, felsefe, hukuk, psikoloji, siyasal bilimler, din, sanat, sosyoloji, edebiyat ve doğa bilimlerinden elverişli ve alakalı muhtevalardan indirgenen sistematik ve de eşgüdümlü bir çalışma sahası kazandırır. Sosyal Bilgiler’ in esas hedefi, küresel dünyada birbirlerine bağımlı olan, kültür farklılıkları olan demokrasiye uygun bir toplumun yurttaşları olarak, kamu yararı için bilgiye dayalı, mantıklı kararlar alabilme yeteneği üst seviyelere çıkartmak için genç bireylere yardımcı olmaya çalışmaktır (Doğanay, 2002, s.16).

SBDÖP’te değerler eğitimi, öğrencileri istenilen vatandaş tipinde yetiştirmek için uygulamaya konulmuş bir hedef yaklaşımdır. 2005 SBDÖP’te değer kavramı, bir toplumsal zümre ya da milletin kendi devamlılığını, birliğini, varlığını temin etmek ve devam ettirmek için bireylerin birçoğunca gerekli ve doğru oldukları kabul görülen ortak fikir, hedef, esas ahlaki ilke olarak tanımlanmıştır. Bununla birlikte; “aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barışseverlik, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik” olmak üzere 20 temel değer belirlenmiştir (Yazıcı ve Koca, 2011). SBDÖP’te (2018) ise bu 20 değer 18 indirgenmiştir. 2018 SBDÖP’te yer alan değerler aşağıdaki gibidir.

*Adalet	*Estetik
*Aile birliğine önem verme	*Eşitlik
*Bağımsızlık	*Özgürlük
*Barış	*Saygı
*Bilimsellik	*Sevgi
*Çalışkanlık	*Sorumluluk
*Dayanışma	*Tasarruf
*Duyarlılık	*Vatanseverlik
*Dürüstlük	*Yardımseverlik (MEB, 2018).

Değerler eğitimi karşımıza bazen ahlak eğitimi, bazen vatandaşlık eğitimi bazen de karakter eğitimi olarak çıkmaktadır (Akbaş, 2011.). Yazıcı S. ve Yazıcı A. (2011)’ ya göre karakter kavramını tanımlamanın bazı zorlukları vardır. Bunun nedenleri ise karakter kavramının birçok kavram ile yakından ilişkili olması ve karakter kavramının

felsefi sorunları olmasındandır. Karakterin meydana gelmesinde belirgin olan bireyin kendi özgür seçimi ve doğuştan gelen özellikleri iken bu durumda çevrenin etkisi sınırlıdır (Yazıcı, S., Yazıcı, A., 2011, s.39). O halde bireylere değerleri kazandırmada özgür seçimlerini ön plana çıkaracak fırsatlar sunan yöntemler kullanılmalıdır.

Değerlerimizi ve kültürlerimizi etkileyen en kıymetli unsurlar ekonomi, coğrafya, jeopolitik ile inanç etmenleridir. Bir toplumun başka toplumlarla dolaylı ve dolaysız teması kültürel etkileşimi doğurur. Dolayısıyla bu iletişim kültürel değişimi ve etkileşimi de beraberinde getirir. Güçlü kültürler güçsüz kültürleri değişime uğratar, asimile eder. Kültürel etkileşim değerlerin değişmesine de neden olmaktadır (Küçükaya, 2014). Moğol (2012), değerlerin birbiriyle ilişkili olduğunu, toplum düzeninin sağlıklı işlemesi için sosyal ve ekonomik gelişmelerle ortaya çıkan değerlerin uyumlu olması gerektiğini savunmaktadır. Bu nedenle SBDÖP içerisinde ülkenin geçmiş ve geleceğini temel alan değerler yer almaktadır. Küçükaya (2014), değerlerin özelliklerini; “ her toplumun kendine özgü tarihi yaşattığı milli değerler olması, bir anda oluşmayıp toplumsal, ekonomik, siyasi olaylardan etkilenip yeni nesillere aktarılan değerler, aynı zamanda diğer milletlerle de etkileşim sonucu kültürel bir birikim olması” şeklinde belirtmiştir.

Değerlerin özelliklerine şunları da ekleyebiliriz:

1. Değerler yaşanılan sosyal hayat veya bireylerce özümşenen bir araya getirici olgulardır.
2. Toplumun toplumsal gereksinimlerini giderdiğine ve kişilerin iyiliği için var olduğuna inanılan kıstaslardır.
3. Yalnızca bilinci değil heyecan ile duyguları da alakadar eden yargılardır.
4. Değerler aynı zamanda kişilerin belleklerinde yer eden ve davranışa yön veren güdülerdir.

Değerin normdan farkı normlardan daha genel ve soyut bir özellik taşımasıdır. Değerler normları da içerir. Kısacası değerler ideal toplum oluşturma süreci için bir milletin olmazsa olmazlarıdır.

## Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler

SBDÖP içerisinde 2018 yılında doğrudan verilecek değerler; “adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik, yardımseverlik” olmak üzere toplam 18 tanedir. Program içerisinde her sınıf düzeyine ve temaya göre dağılmış bir şekilde verilmektedir (MEB, 2018.).

**Adalet Değeri.** Adalet kavramının Stammeler’in (2012) bir makalesinde iki tanımı yapılmıştır: “1.(birinci anlama göre) Adalet, pozitif hukukun onaylanmasını ve onun doğru bir şekilde uygulanmasını ifade eder. Buna göre hukukun belirlediği her şey uygulanmalıdır. Hukuk, ondan keyfi sapmalara karşı korunmalıdır. 2. Bunun dışında adalet hukukun nihai amacını ifade eder.” şeklindedir. TDK Türkçe Sözlüğünde ise “Adalet: 1. Yasalarca sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması, türe. 2. Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme. 3. Bu işi uygulayan, yerine getiren devlet kuruluşları. 4. Herkes kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme, doğruluk (<http://sozluk.gov.tr/>)” şeklinde açıklanmıştır.

**Aile Birliğine Önem Verme Değeri.** Bu değer aile kavramını tanımlayarak açıklanmaya çalışılmıştır. TDK’nin Türkçe sözlüğünde aile kavramı şöyle açıklanmıştır:

“ 1. Evlilik ve kan bağına dayanan karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik. 2. Aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkisi bulunanların tümü. 3. Birlikte oturan yakın ve hısımların tümü. 4. Eş, karı. 5. Aynı gaye üzerinde çalışan anlaşan ve birlikte çalışan kimselerin bütünü. 6. Temel niteliği bir olan dil, hayvan veya bitki topluluğu, familya (<http://sozluk.gov.tr/>)” tanımlanmıştır.

Kısacası aile toplumun en küçük yapı birimidir. Bu nedenle aile birliğinin devamı toplum yapısı için önem arz etmektedir.

**Bağımsızlık Değeri.** Bağımsızlık kavramı ise TDK Türkçe Sözlüğünde şu şekilde; “ Bağımsız olma durumu, istiklal (<http://sozluk.gov.tr/>)” tanımlanmıştır. Bağımsızlık bir ulusun veyahut bir devletin kendi yurttaşları veya halkı tarafından serbestçe yönetilebilmesidir. Başka bir deyişle egemenlik haklarının bir başkasının elinde olmaması durumudur (<http://bagimsizlik.nedir.org/>).

**Barış Değeri.** Barış kavramı birçok sözlükte ve TDK Türkçe Sözlüğünde bu şekilde; “ 1. Barışma işi. 2. Savaşın bittiğinin bir antlaşma ile belirtilmesinden sonraki

durum, sulh, hazar: 3. Böyle bir antlaşmadan sonra insanlık tarihindeki süreç. 4. Uyum, karşılıklı anlayış ve hoşgörü ile oluşturulan ortam. (<http://sozluk.gov.tr/>)” tanımlanmıştır.

**Bilimsellik Değeri.** TDK Türkçe Sözlüğünde bilimsellik; “ Bilimsel olma durumu, ilmilik (<http://sozluk.gov.tr/>) ” şeklinde tanımlanmıştır. Bilim ise şu şekilde ; “ 1. Evrenin veya olayların bir bölümünü konu olarak seçen, deneye dayanan yöntemler ve gerçeklikten yararlanarak sonuç çıkarmaya çalışan düzenli bilgi, ilim. 2. Genel geçerlik ve kesinlik nitelikleri gösteren yöntemli ve dizgesel bilgi. 3. Belli bir konuyu bilme isteğinden ortaya çıkan belli bir amaca yönelen bir bilgi edinme ve yöntemli araştırma süreci (<http://sozluk.gov.tr/>)” açıklanmıştır.

**Çalışkanlık Değeri.** Sosyal Bilgiler programında yer alan değerlerden biriside çalışkanlık değeridir. Çalışkanlık kavramı TDK Türkçe Sözlüğünde: “ Çalışkan olma durumu, faaliyet (<http://sozluk.gov.tr/>)” şeklinde açıklanmıştır. Çalışkan kavramı ise TDK’ye göre şu şekilde; “ Gayretli, çalışmayı seven, faal (<http://sozluk.gov.tr/>)” tanımlanmıştır. Kısacası çalışkan olmak bir işi başarmak için gösterilen çabadır.

**Dayanışma Değeri.** Bir araya gelmek, ortak hareket etmek gibi tanımları olsa da dayanışma birçok sözlükte şu şekilde; “ 1. Dayanışmak işi, tenasüt. 2. Bir topluluğu oluşturan duygu, düşünce ve ortak çıkarlarda birbirlerine karşılıklı bağlanması, tenasüt (<http://sozluk.gov.tr/>)” tanımlanmıştır.

**Duyarlılık Değeri.** TDK Türkçe Sözlüğünde duyarlılık; “Duyarlı olma durumu, duygunluk, duyarlık, hassaslık (<http://sozluk.gov.tr/>)” şeklinde tanımlanmıştır. Duyarlı kavramı ise aynı sözlükte şöyle; “ Dış etkenlere karşı duyarlılığı olan, duygun, hassas(<http://sozluk.gov.tr/>)” açıklanmıştır. Bir kimseyi direkt olarak ilgilendirmese de olaylara karşı hassas olma durumudur.

**Dürüstlük Değeri.** Dürüstlük, sözlüklerde doğruluk olarak tanımlanmıştır. TDK Türkçe Sözlüğünde ise dürüst olma şöyle açıklanmıştır; “1. Sözünde ve davranışlarında doğruluktan ayrılmayan, doğru. 2. Kurallara uygun yanılsız (<http://sozluk.gov.tr/>)” .

**Estetik Değeri.** Estetik değeri SBDÖP’te var olan değerlerden birisidir. Estetik, TDK Türkçe Sözlüğünde şöyle;

“ 1. Sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kurumsal bilimi, güzel duyu, bedii, bediiyat: 2. Güzellik duygusuyla ilgili olan: 3. Güzellik duygusuna uygun olan. 4. Güzelliği ve güzelliğin insan belleğindeki ve duygularındaki etkilerini konu olarak ele alan felsefe kolu, güzel duyu, bedii. 5. Kusurlu bir organı düzeltmek veya güzelleştirmek için yapılan işlem (<http://sozluk.gov.tr/>)” açıklanmıştır.

**Eşitlik Değeri.** TDK Türkçe Sözlüğünde eşitlik kavramı şu şekilde; “1. İki veya daha çok şeyin eşit olması, denklik, müsavilik, müsavat, muadelet. 2. Kanunlar önünde insanlar arasında ayırım bulunmaması durumu. 3. Bedensel, ruhsal başkalıkları ne olursa olsun, insanlar arasında toplumsal ve siyasi haklar yönünden ayırım bulunmaması durumu (<http://sozluk.gov.tr/>)” tanımlanmıştır.

**Özgürlük Değeri.** SBDÖP içerisinde yer alan değerlerden bir diğeri de özgürlük değeridir. Birçok sözlükte özgürlük şu şekilde; “1. Herhangi bir zorlamaya kısıtlamaya bağlı olmaksızın düşünme veya davranma. 2. Her türlü dış etkiden bağımsız olarak insanın kendi iradesine, düşüncesine karar verme durumu, hürriyet (<http://sozluk.gov.tr/>)” açıklanmıştır. Özgürlük en temel manada dış çevrenin ve toplumun objektif yasalarına egemen olarak kendi iradesi ile davranmaktır ([http://www.felsefe.gen.tr/felsefe\\_sozlugu/o/ozgurluk\\_nedir\\_ne\\_demektir.asp](http://www.felsefe.gen.tr/felsefe_sozlugu/o/ozgurluk_nedir_ne_demektir.asp)).

**Saygı Değeri.** Saygı kavramı bir kimsenin fikirlerine, konuşmalarına ve davranışlarına toplum içinde var olan itibarı ile güvenirliliğine karşı hissedilen olumlu bir duygudur (<https://www.nedir.com/sayg%C4%B1>). TDK Türkçe genel sözlüğünde ise saygı; “1. Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram. 2. Başkaları rahatsız etmekten çekinme duygusu (<http://sozluk.gov.tr/>)” şeklinde açıklanmıştır.

**Sevgi Değeri.** TDK Türkçe Genel Sözlüğünde sevgi kavramı şöyle; “1. İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu (<http://sozluk.gov.tr/>)” tanımlanmıştır. Sevgi kısaca ilgi göstermeye yönelten duygu anlamına gelir( <https://www.dmy.info/sevgi-nedir/>).

**Sorumluluk Değeri.** TDK Türkçe Sözlüğünde sorumluluk kavramı şu şekilde; “ Kişinin kendi davranışlarını veya kendi alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet (<http://sozluk.gov.tr/>)” açıklanmıştır.

**Tasarruf Değeri.** SBDÖP’de 2018 yılında dâhil olan tasarruf değeri, elde olanı idareli kullanma anlamına gelmektedir. TDK Türkçe Sözlüğünde tasarruf: “1. Bir şeyi istediği kullanma yetkisi, kullanım. 2. Tutum. 3. Para biriktirme, artırım (<http://sozluk.gov.tr/>)” şeklinde tanımlanmıştır.

**Vatanseverlik Değeri.** Osmanlılarda en eski anlamıyla “vatan” insanın doğduğu yeri temsil ediyordu. Vatan, bir insanın doğup büyüdüğü, bir milletin hâkim olarak üzerinde yaşadığı gerekirse uğruna öleceği toprak parçasına denir ([https://kirikkale.meb.gov.tr/meb\\_iys\\_dosyalar/2015\\_10/02034109\\_vatanseverlik.pdf](https://kirikkale.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_10/02034109_vatanseverlik.pdf)). TDK Türkçe Sözlüğünde vatanseverlik sözcüğünün karşılığı; “ Yurtseverlik” olarak verilmiştir. Vatanını çok seven ve koruyan kişiye vatansever denilir.

**Yardımseverlik Değeri.** Yardımseverlik kavramı genel olarak sözlüklerde şu şekilde; “1. Kendi gücünü ve imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanma, muavenet. 2. Bir ülkeye bağış veya ödünç olarak verilen para ve ihtiyaç maddeleri. 3. Bağış, iane yardım etmek, kendi gücünü imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanmak” (Türkçe Sözlük, 2005, s. 2134) olarak açıklanmaktadır.

### **Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminde Edebi Ürünlerin Kullanımı**

Eğitim öğretim yılları içerisinde öğrencilere kazandırılması hedeflenen değerler derslerde bulunan öğrenme alanlarıyla kazandırılmaya çalışılır. Sosyal Bilgiler dersi öğrencilere toplum yaşamı ile ilgili gerekli bilgi, beceri, tutum ve davranış kazandırma görevi üstlendiği için değer öğretiminde de mühim bir konuma sahiptir. Edebi ürünler, bireylere ve topluma iyiyi, güzeli öğretme konusunda onlara yeni değerler kazandırma yolunda yönlendirmelerde bulunur (Kavcar, 1999).

Sosyal Bilgiler dersinde programda öngörülen duyuşsal, devinişsel, bilişsel hedeflerin gerçekleştirilmesi gerekir. Hedeflerin gerçekleştirilme sürecinde edebi ürünler çok önemli bir katkı sağlayabilir. Çünkü çocuklar, edebi metinler aracılığıyla farklı zaman ve mekanlarda yaşamış insanların yaşamlarını tanıma ve karşılaştırma şansı elde edebilirler. Bu sayede çocuklar empatik düşünme alışkanlığını kazanırken onların karakter eğitimlerine de katkı sağlanır (Sağlamer, 1980).

Sosyal Bilgiler, kültür aktarımını gerçekleştirmesi gereken bir derstir. Kültür aktarımı Sosyal Bilgiler dersinin en önemli amaçlarından birisidir. Geçmişini bilen ve

bugünü yaşıyan ve geleceğe yön veren gençler yetiştirmede edebi ürünlerin önemi büyüktür( Kavcar, 1999). Bu sayede bireylerin sosyalleşmesine de katkı sağlanır.

Sosyal Bilgiler dersinde edebi ürünlerin kullanımında ki amaçlardan birisi de öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmaktır. Öğrencilerde okuma ve anlama becerilerini geliştirmek de edebi ürünlerin kullanılmasındaki gayelerden birisidir (Öztürk, Keskin, Otluoğlu, 2012, s. 99).

Anlaşılabacağı üzere Sosyal Bilgiler dersi ile değerler eğitimi ile iç içedir. SBDÖP ile değerler eğitimi arasındaki bağ; amaçlar, öğrenme alanları, ders kitapları ve etkinliklerle birbirini tamamlar. Bu nedenle edebi ürünlerin öğrenci seviyesine göre içerik analizlerinin yapılmasının çocuklara değer kazandırmada önemli olduğunu unutmamak gerekmektedir.

## **Namık Kemal**

### **Namık Kemal'in Hayatı**

Namık Kemal, 21 Aralık 1840 yılında Tekirdağ şehrinde dünyaya geldi. Asıl ismi, Mehmet Kemal'dir. "Namık" ismini ona, şair Binbaşı Eşref Paşa layık görmüştür. Mustafa Asım Bey'in oğludur. Mustafa Asım Bey, devrinin aydın kişilerindendir. Annesi, Koniçe eşrafından Abdüllatif Paşa'nın kızı olan Fatma Zehra Hanım'dır. Namık Kemal sekiz yaşında iken annesini kaybeder. Dedesi Abdüllatif Paşa'nın yanında büyür (Tuncer, 1996).

Namık Kemal, evlenip yuva sahibi olana dek annesinin ailesi ile birlikte yaşadığı için eserlerinde bu yaşantıya dair izler mevcuttur. Arnavutları ve yaşam tarzlarını eserlerinde işlemiştir (Varsak, 2013).

Türk edebiyat tarihinde öncü kabul edilen daha çok şiir ve tiyatro yazarıdır. En çok "İntibah" ve "Vatan yahut Silistre" adlı eseri ile tanınır. "Vatan Şairi" olarak tanınmıştır (<https://www.haberler.com/namik-kemal/biyografisi/>). Namık Kemal, birçok edebiyatçı ile arkadaş oldu. Gazete çıkardı, dergilerde yazdı. Özellikle vatanın içinde bulunduğu durumu konu alan birçok eser ortaya koydu. Namık Kemal, bu çalışmaları ile Tanzimat döneminin önemli edebi şahsiyetleri arasında yerini alır (Şentürk, 2016).

Namık Kemal'in vatana olan sevgisinden dönemin padişahı II. Abdülhamit bile şüphe duymaz. Onun için hatıra defterinde şöyle der: " *Kemal Bey'in Magosa'ya gidişi*



*Midilli'ye gönderilişi hep kalemine ve vatanseverliğine kıyamadığım içindir. Yoksa çok daha ağır cezalara çarptırılması gereken ağır işlere girip çıkmıştır.”*. (Bozdağ, 1975; akt. Erdemir, 2016, s. 85). Bu yönüyle Namık Kemal, dönemin yasaklarına rağmen birçok kişinin gönlünde taht kurduğu söylenebilir.

Namık Kemal, örnek edebi kişiliği ile birçok önemli insanı etkilemiştir. Onun etkisini dile getiren önemli kişilerden birisi olan Mustafa Kemal Atatürk, onu; “*Vatanın kurtuluşu ve istiklali için ölmeyi bugünkü nesle Namık Kemal öğretti.*” diyerek övmüştür (Aktaş, 2011).

Namık Kemal'in ölümü ise çok önem verdiği tarih çalışmalarının İstanbul'a iletilip böylece eserlerinin toplatılması ile hızlanmıştır. Zaten rahatsız olan Namık Kemal' in padişaha yaptığı birçok başvuru da sonuçsuz kalınca 2 Aralık 1888' de sürgünde olduğu Sakız Adasında zatürreden vefat etmiştir (Varsak, 2013).

### **Namık Kemal'in Eserleri**

Namık Kemal, Tanzimat Edebiyatının önemli edebiyatçılarından. Bu dönemde birçok eser kaleme almıştır. Namık Kemal'in en fazla eser ortaya koyduğu yazın türü tiyatro alanındadır. Namık Kemal tiyatro eserleri daha çok birer ders verme niteliğindedir. Eserlerinde romantik etki daha fazladır. Namık Kemal, tiyatro ile ilgili en detaylı yazısını Celal Mukaddimesi'nde ortaya koymuştur. Bu türde yazın yapmasında Fransız yazarların etkisi büyüktür ([https://www.turkedebiyati.org/namik\\_kemal.html](https://www.turkedebiyati.org/namik_kemal.html)). Birçok farklı yazın alanında eser veren nadir edebiyatçılardan birisidir. Birçok gazetede yazılar yazan Namık Kemal yazılarında genellikle benzer konuları işlemiştir. Namık Kemal'in yazdığı şiirleri ilk kez “Namık Kemal ve Şiirleri” ismini taşıyan bir kitapta toplayan Saadettin Nüzhet Ergun tarafından yayınlamıştır:

“Tiyatro eserleri ; *Vatan Yahut Silistre (1873), Zavallı Çocuk (1873), Akif Bey (1874), Gülnihal (1875), Celaleddin Harzemşah (1881), Kara Bela (1910),*

Romanları; *İntibah (1876), Cezmi (1880),*

Edebi tenkit yazıları; *Tahrib-i Harabat (1874), Takip-i Harabat (1875),*

Tarihi kitapları; *Devr-i İstila (1866), Barika-i Zafer (1862), Evrak-ı Perişan (1871-73), Kanije (1873), Silistre Muhasarası (1873), Osmanlı Tarihi (1889), Büyük İslam Tarihi (1975),*

Diğer Eserleri; Renan Müdafanamesi (1908), İrfan Paşaya Mektup (1887), Mukaddeme-i Celal (1888), Rüya (1872) olmak üzere Namık Kemal'e ait mektuplar ve makalelerde mevcuttur" (Varsak, 2013).

**Vatan Yahut Silistre.** Namık Kemal, vatanseverlik ve kahramanlık eseri olan Vatan Yahut Silistre'yi otuz üç yaşında kaleme almış ve bu oyununu 1833'te Güllü Agop Efendinin Gedikpaşa'daki tiyatrosunda sahnelemiştir. Dört perdeden oluşur. Namık Kemal'in Türk sahnesi için yazdığı ilk tiyatro oyunudur. Bu yüzden eser tiyatro tekniği bakımından biraz zayıftır. Konusunu; II. Mahmut devrindeki Şumnu Kuşatması'ndaki bir olaydan alır, 1854 Kırım Savaşı'ndaki Silistre Muharebesi'ne uygulanır. Tiyatro eserinde bir Osmanlı kahramanı olan İslam Bey'in, kendisiyle beraber kıyafet değiştirip savaşa katılan Zekiye adlı kız ile savaş esnasındaki vatanseverliklerini canlandırılır. Namık Kemal'in hayatta iken sahnelenen tek piyesi bu olmuştur. Eserin bu yüzden Namık Kemal'in yaşantısında büyük rolü olmuştur. Namık Kemal'in İstanbul'da küçük bir grup arasında bile olsa uyandırdığı heyecan, şaire otuz sekiz aylık hapis hayatının son bulmasına neden olur. Abdülaziz zamanını yenilikler karşısındaki tereddüdüne de son vermesine sebep olur. Bu eser yalnız ülke içinde değil, Avrupa'da da ilgi uyandırır ve beş farklı dile çevrilir (Ataç, N. , Mutlu, B., Özdemir, A. & Limanlık, P. (20..) [http://dosya.co/b2fnpn9s4nv8/namik\\_kemal\\_-\\_vatan\\_yahut\\_silistre.pdf.html](http://dosya.co/b2fnpn9s4nv8/namik_kemal_-_vatan_yahut_silistre.pdf.html)). Tüm bunlar göz önüne alınırsa Namık Kemal ve Vatan Yahut Silistre arasında önemli bir bağ olduğu aşikârdır. Namık Kemal'in eserde bahsettiği Zekiye ve İslam Bey gerçekte benzer şekillerde yaşamış kişilerdir. Yazar kahramanlarını seçerken o dönemde gözlemlediği olaylardan esinlenmiş. Eserdeki Abdullah Çavuş' da Türk halkını temsil eder (Aktaş, 2011).

Bu sebeple Vatan Yahut Silistre adlı eser Sosyal Bilgiler dersi için çocuklara; beceri, değer ve kavram öğretimi için seçilmiş incelenmeye değer bulunmuş bir eserdir. Vatan Yahut Silistre, dört perdelik bir dramdır. 1853- 1856 yılları arasında gerçekleşen Osmanlı- Rus Savaşı (Kırım Harbi)'nda Silistre Muhasarasını konu edinir. "Vatan şairi" olarak adlandırılan Namık Kemal'in vatan sevgisi haliyle hat safhadadır (Şentürk, 2016). Sahnelenen ilk tiyatro eseri olan Vatan Yahut Silistre'de de vatan ve millet sevgisini ve sosyal bilgilerde bahsi geçen birçok değeri içerdiği düşünülmektedir.

**Celalettin Harzemşah.** Namık Kemal'in en uzun tiyatro eseridir. Namık Kemal'in üzerinde en çok uğraş verdiği ve en çok sevdiği eseri olarak bilinir. Eser 15 perdeden oluşmaktadır. Namık Kemal'in "sahnelenmek üzere değil okunmak üzere

yazılmış" tek tiyatro eseridir. Tanzimat'tan sonraki Türk edebiyatında romantik tarzda yazılmış olan eser Abdülhak Hamid Tarhan'ın eserlerinden önceki ilk büyük bir çalışma olarak kabul edilmiştir. Eser İslam dünyasını tehdit eden Moğol tehlikesine karşı kahramanca ve cesurca mücadele eden Harzemşahlar Devleti'nin son hükümdarı olan Celâleddin Harzemşah'ın hayatını, kahramanlıklarını ve Moğollara karşı giriştiği mücadele ve çalışmalarını anlatılmıştır. Bu eserin ünlü olmasının başka nedeni de eserin meşhur olan mukaddimesidir (<https://www.turkedebiyati.org>). Celalettin Harzemşah, Namık Kemal'in olgunluk diyeceğimiz dönemine denk gelir. Vatanseverlik duygusunun yanı sıra lider olmanın özelliklerine de değindiği eserlerinden birisidir. Çılgı (2007), yüksek lisans tezinde Victor Hugo ve Namık Kemal'de romantizmi; Cromwell'i ve Celalettin Harzemşah'ı karşılaştırmalı olarak inceleyerek ortaya koymaya çalışmıştır. Çalışmada iki eserin benzerlik ve farklılıkları ortaya konulmuştur.

**Kara Bela.** Beş perde halinde kaleme alınmıştır. Olay Babürlüler Devleti'nin sarayında yaşanmaktadır. Eserin iki başkarakteri Behrever Banu ve Mirza Hüsrev'dir. Kara Bela, Namık Kemal'in en vasat eseri olarak kabul edilmiştir. Yazarın sağlığında basılmamış tek eseridir. Eser ilk defa ancak II. Meşrutiyet yıllarında yayımlanabilmiştir (<https://www.turkedebiyati.org>). Namık Kemal'in Magosa Kalesi'ndeyken yazdığı bir trajedi tiyatro eseridir. Olay Hint sarayında geçer. Eserdeki amaç saray yaşantısının içyüzünü halkın gözleri önüne sermektir. Behrever ile Hüsrev Bey'in büyük sevgisi anlatılırken çeşitli olaylar gelişir. Yazarın en kısa eserlerinden birisidir. Eser saray hayatını anlatmaktadır (Kemal, 2016).

### **Namık Kemal'in Eğitim ile ilgili Görüşleri**

Namık Kemal, eğitilmiş bir toplumun var olmasının ilk koşulunun eğitilmiş aileden geçtiğini savunur. Bu konuda Namık Kemal, ailelerin üzerine düşen görevleri yerine getirmediği için eleştirmiştir (Varsak, 2013). Süleyman Nazif, Namık Kemal' in eğitici yönünü şu sözlerle; “ *Bizleri yaratan Allah, yetiştiren de Namık Kemal'dir.*” dile getirmiştir (Nazif, 1340; akt. Varsak, 2013). Erken yaşta evlenen Namık Kemal, çok da mutlu bir aile saadeti yaşayamamıştır. Hayatının büyük bir kısmını sürgünde geçirmesi sebebiyle ailesi ile bağı mektuplaşarak devam ettirmeye çalışmıştır (Şentürk, 2016).

Namık Kemal'e göre eğitim ailede başlar. Ailenin çocuklara kazandırması gereken en önemli beceri karar verme becerisidir. Ailede tercih hakkı olduğunu bilen

bireyler kendilerine saygı duyulduğunu bilecekler ve kendi şahsiyetlerinin farkında olacaklardır (Varsak, 2013).

Namık Kemal eserlerini daima bir eğitici unsur görevi gördüğü için yazmıştır. Özellikle tiyatro eserlerinin temel amacı halkı eğitmek olmuştur (Aktaş, 2011). İçinde bulunduğu zamana göre devletin kötü gidişatını bile eğitime bağlamıştır. Bu nedenle Namık Kemal eserleri ile birçok kişinin gönlüne taht kurmuştur (Varsak, 2013).

### **Namık Kemal'e Göre Ahlak Eğitimi**

Namık Kemal de dönemin aydınları gibi halkın eğitimine önem verirdi. Özellikle ahlak eğitimi konusunda yazdığı tiyatro eserleri bunun en güzel örnekleridir. Namık Kemal'in tiyatro ile ilgili yazdığı en kapsamlı yazısı olan “*Celal Mukaddimesi*” ile tiyatroya verdiği önemi belirtmiştir. Çünkü Namık Kemal, tiyatronun halkı eğitmek için en etkili edebi tür olduğunu savunur (Aktaş, 2011) . Aktaş (2011)' ye göre Namık Kemal için tiyatro hem halkı ahlak yönünden olgunlaştırır hem de dil öğretimi için bir okul gibidir.

Namık Kemal, özellikle tiyatro eserlerinde ahlak eğitimi ile ilgili dersler vermeyi amaçlamıştır. Kara Bela adlı eserinde ahlaksız davranışların sonuçlarına yer verilirken Vatan Yahut Silistre eserinde ise vatanseverlik, fedakârlık, duyarlılık gibi ahlaki değerleri işlemiştir.

Namık Kemal, tiyatro eserlerinde karakterleri işlerken onların tarihi ve edebi geleneğe uygunluğu kadar ahlaki ilkelere de uygun olması gerektiğini savunmuştur (Şengül, 2016). “Celaleddin Harzemşah” adlı eserde ki Celal karakteri olması gereken en iyi ahlaki meziyetlerle donatılmıştır (Şengül, 2016). Namık Kemal, karakterleri oluştururken rastgele asla seçmemiştir. Mutlaka oluşturduğu karakterler ile özellikle ahlaki ders vermeyi amaçlamıştır.

## BÖLÜM III

### YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplanma süreci ve verilerin analizi hakkında bilgiler verilmiştir.

#### Araştırmanın Modeli

Nitel bir çalışma olan bu araştırma tarama modelindedir. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu biçimiyle betimlemeyi amaç edinen araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan birey, nesne ya da olay, kendi koşulları içinde ve olduğu şekliyle tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2013, s.77). Bu çalışmada da Vatan Yahut Silistre, Celalettin Harzemşah ve Kara Bela isimli tiyatro eserlerinde geçen değerler incelenmiştir.

#### Çalışma Grubu

Bu çalışmada Namık Kemal'in tiyatro eserlerinden olan "Vatan Yahut Silistre", "Kara Bela", "Celalettin Harzemşah" isimli üç eser çalışma grubunu oluşturmaktadır. Burada çalışma grubuna dâhil olacak eserler sistematik örnekleme göre seçilmiştir. Çalışma grubuna dâhil olacak dokümanları seçerken tamamen seçkisiz bir yöntem yerine belirli ölçütlere göre oluşturulmuş sistematik bir yöntemle örneklem oluşturulur (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.104). Bu eserlerin seçilme nedeni bu eserlerin Namık Kemal'in edebiyat hayatının erken, orta ve geç olmak üzere farklı zaman dilimlerinde yazılmış olmasıdır. Bu eserler; 1873 tarihli ilk sahnelenen tiyatro eseri olan Vatan Yahut Silistre, 1884 tarihli Namık Kemal'in en sevdiği eserlerden birisi olan Celalettin Harzemşah, 1908 tarihli en zayıf eserlerinden sayılan Kara Bela'dır.

#### Veri Toplama Süreci

Araştırmanın verileri, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi tekniği kullanılarak toplanmıştır. Doküman incelemesi, araştırılmak istenilen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.187). Namık Kemal'in tiyatro eserlerinde SBDÖP'te (2018) yer alan

değerlerin var olup olmadığı doküman incelemesi yöntemi ile incelenerek sosyal bilgilerde yer alan değerler ile karşılaştırılarak ve tablolar yapılarak sunulmuştur.

### **Verilerin Analizi**

Bu araştırmada nitel veri analizi yaklaşımlarından içerik analizi yaklaşımı kullanılmıştır. Çalışmada içerik analizi yöntemi ile eserlerde yer alan değerler SBDÖP’te yer alan değerler ile karşılaştırılarak ortak olan değerler belirlenmiştir. Bu değerler, karşılaştırmalı tablolar halinde sunulmuştur. İçerik analizindeki amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavram ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.259). Ulaşılan değerler doğrudan tablolar halinde eserlerde yer alan ve Sosyal Bilgiler programında var olan değerler açısından bulunarak karşılaştırılmaya çalışılacaktır. Bu çalışma ile sosyal bilgiler programının öğretimine yardımcı olmak hedeflenmektedir.

Çalışmanın analizinde elde edilen değerler; çapraz tablo, frekans, yüzde hesaplamaları kullanılarak yapılmıştır.

Yapılan çalışmada ana kategori olarak SBDÖP’te yer alan doğrudan verilecek olan 18 değer yer almıştır. Bu değerlerin eserlerde ne oranda yer aldığı tablolar halinde gösterilmiştir.

İçerik analiz yöntemiyle SBDÖP esas alınarak Namık Kemal’in belirlenen 3 tiyatro eseri olan “Vatan Yahut Silistre”, “Kara Bela”, “Celaleddin Harzemşah” adlı eserler incelenmiştir. Eserlerde geçen değerlerden örnek cümleler alınarak Sosyal Bilgiler de değerler eğitimi açısından irdelenmiştir. Eserlerde geçen değerlerin sıklığı, eserler ile karşılaştırılmış hangi eserde hangi değerlerin daha sık vurgulandığı belirlenmeye çalışılmıştır. SBDÖP’te yer alan değer ile ne oranda örtüştüğü tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada veriler analiz edilirken programda yer alan değerler işlevsel olarak tanımlanmıştır. Bu değerler ile ilgili açıklamalar yapılmıştır. Araştırmada tespit edilen değerler eserlerden örnekler alınarak tablolar halinde karşılaştırılmıştır. Çalışmada karşılaşılan benzer kavramlar veya aynı kavramlar esas alınmıştır. Bu şekilde çalışmada geçen değerler sayılırken açık veya benzer olanlar esas alınmıştır. Çalışmanın geçerliliğini sağlamak için seçilen eserlerden örnek metinler verilmiştir.

## BÖLÜM IV

### BULGULAR

Bu araştırmada Namık Kemal'e ait olan "Vatan Yahut Silistre", "Kara Bela" ve "Celaleddin Harzemşah" adlı eserlerde SBDÖP'te yer alan değerlere ait bulgular, araştırmanın alt problemleri dikkate alınarak sunulmuştur.

#### Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Namık Kemal'in Vatan Yahut Silistre isimli tiyatro eserinde yer alan Sosyal Bilgiler dersinde doğrudan verilmesi istenen değerlere ilişkin frekans ve yüzde dağılımına ilişkin değerler aşağıdaki tabloda gōsterilmiřtir.

Tablo 1. Vatan Yahut Silistre Adlı Eserde Yer Alan Değerlerin Frekans ve Yüzdeleri

Değerler	F	%
Adalet	3	1.34
Aile Birliğine Önem Verme	12	5.28
Bağımsızlık	9	4.02
Barış	7	3.12
Bilimsellik	0	0
Çalışkanlık	9	4.02
Dayanışma	3	1.34
Duyarlılık	17	7.58
Dürüstlük	11	4.91
Estetik	0	0
Eşitlik	0	0
Özgürlük	6	2.68
Saygı	5	2.23
Sevgi	41	18.30
Sorumluluk	33	14.73
Tasarruf	0	0
Vatanseverlik	61	27.23
Yardımselik	7	3.12
Toplam	224	100

Tablo 1’de görüldüğü üzere Vatan Yahut Silistre adlı eserde doğrudan veya dolaylı olarak SBDÖP’te yer alan değerlerin 224 kez konu edinildiği tespit edilmiştir. Bu değerlerden tekrar sıklığı en fazla ilk üç değer şunlardır: “ Vatanseverlik 61 (%27.23), Sevgi 41 (%18.30), Sorumluluk 33 (%14.73)”. En az tekrar sıklığı olan eden üç değer ise şöyledir: “ Adalet 3 (%1.34), Dayanışma 3 (%1.34), Saygı 5 (%2.23)”. Bilimsellik, Estetik, Eşitlik, Tasarruf değerlerine ise doğrudan ya da dolaylı olarak eserde rastlanmamıştır.

Vatan Yahut Silistre adlı eserde geçen değerler, eserden metin örnekleri alınarak tablo halinde gösterilmiştir. Tablo halinde gösterilen metin örnekleri; konuşma cümleleri sayfa numaraları ve konuşan kişilerin isimleri ile birlikte verilmiştir.

Tablo 2. Vatan Yahut Silistre Eserinde Geçen Aile Birliğine Önem Verme Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Aile Birliğine Önem Verme Değerine İlişkin Bulgular
28-29	Zekiye: (Kendini toplayarak) – Sütineciğim! Benim iyi yürekli sütineciğim! Ben sana böyle kötü sözler söyler miydim? Ben senin yüzüne böyle bağırdı mıydım? Elimde değil... Kendimi tutamıyorum. Ah! Durumumu bilmezsin ki... Sütineciğim... Verdiğin süt iliklerimde duruyor. Hala gözümün önündedir; ben çocukken ağlasam üzüntünden acı acı gülerdin. Gülssem sevincinden gözlerin dolardı. Ben keyfimi bozsam hastalanırdın, hastalansam sen ölecek hale gelirdin. Bak, bu yaşa geldim, hala kucağına sığıyorum... Benim için ağladığın elvermedi mi? Döktüğün yaşlar yüzüne yer etmiş! Gönlünü mü kırdım? Sen gücenmezsin değil mi? Sen bana hakkını helal edersin değil mi? Sütineciğim! Nineciğim! Hakkını helal et! Ben gidiyorum.
43-44	Sıtkı Bey: .....Manastır’da topu topu bir dostu vardı. Mektup göndermesi de çoluğundan çocuğundan haber alabilmek içindi. Keşke hiç yazmasaydı. İlk aldığı cevapta, eşinin beş sene veremle pençeleşip döşeklerde yattıktan sonra hasret içinde öldüğünü öğrendi. Aradan iki yıl geçmedi, dostundan bir mektup daha aldı. Bunda da oğlunun öldüğü bildiriliyordu. Son nefesinde iki kelime söyleyebilmiş. Önce “Babacığım!” sonra “Vatan!”. “Babacığım” dediği vakit, gözlerini gökyüzüne dikmiş, sanki babasını arar gibi... Vatan dediği zaman etrafına bakmış, sanki “yatacağım toprağı düşmana çiğnetmeyin” der gibi... Felaketler bununla bitti mi sanıyorsunuz? Hayır! Dostundan bir mektup daha aldı; “ Kızın kayboldu” diye yazıyor. Kızının öldüğünü açık açık söylemiyor... O zavallı dostu da artık ihtiyarlamış yufka yürekli olmuş. Çektiği belalardan o kadar yılmış ki, Ahmet’ e kendi derdinden



pay vermeye kıyamamış. İşte Ahmet Bey'in hali bu. Artık öğrendiniz... Şimdi onun da senin gibi, belki senden büyük bir rütbesi var. Allah rızası için, bir yerde rast gelirsen tanıma! İstersen selam bile verme. Adını iştirtilerse belki yine “keçe külah” ederler. Eşinin, oğlunun, kızının mezarını göremedi, belki kendi mezarını da vatanında yaşamayı zehrettiler, belki vatan için ölmekten de men ederler.

57

Zekiye:.....Dünyada yalnızdım, acızdım. Aklımda kaybolmuş babamın hayalinden başka bir şey yoktu. O da ne hayal! Karanlıklar içinde... Yokluklar içinde... Zihnimde bin türlü canlandırır, yine de hepsini bozardım. Hiç birini beğenmezdim. Ömrümde mesela bizim Miralay Bey kadar babalığa yakışır bir adam düşünemiyorum. Gönlümde hep, rahmetli annem, rahmetli kardeşim vardı. Onlarla avunurdum. O da ne avuntu!.. Birini düşünecek olsam, gözümün önünden hep, beni kucağına alıp da can verdiği hatırıma geçerdi. Ötekini düşünsem, hep kucağımdayken can verdiği hatırıma gelirdi.....

71

Sıtkı Bey: Şimdi seni suçlayan mı var? Yanındaki çocuk kız mıdır, dedin? Manastırlıdır, öyle mi? Git, şimdi git! Ah! Aklımdan neler geçtiğini bir bilsen? Git, çocuğu getir. Eğer düşündüğüm şeyler doğru çıkarsa, bana yeniden can verirsin. Benim Manastır'da bir kızım vardı. Kaybolmuş, anladın mı?.. Git de bul! Bulursan o vakit belki gerçekten baban olurum.

74

Zekiye: Babacığım, bana acı! Bana acı ki, mezarlarını, rahat döşeklerini gözümün önüne getirtme!.. O kadar benzin atmış ki, şimdi seni de mezardan çıkmış sanırım da yanından kaçırım.

Tablo 2’de görüldüğü üzere “Aile Birliğine Önem Verme” değerinin 12 yerde bahsedilmektedir. Tekrar edilme sıklığı açısından orta düzeyde bir değerdir. Namık Kemal, konuşmalardan da anlaşılacağı üzere eserde ailenin önemini savaş ortamındaki örnekler ile vermeye çalışmıştır. Aile değerine ilişkin bulgular örnek cümleler halinde verilmiştir. Tablo 2’de görüldüğü üzere aile değeri ailenin yokluğu ile anlatılmaya çalışılmıştır.

Sayfa 28-29’da Zekiye ile Sütüne arasında geçen konuşmada aile birliğinin zor zamanlarda birbirine destek olunarak artacağına ilişkin bir vurgu yapıldığı görülmektedir.

Sayfa 43-44’te Sıtkı Bey’in savaş esnasında aile birliğinin dağılmasının insana üzüntü ve keder yüklediğini anlatarak zor zamanlarda dahi aile birliğinin devamlılığının önemine vurgu yapıldığı görülmektedir.

Sayfa 57’de ise Zekiye’nin konuşmasından insanın en zor zamanlarında ailesinin varlığına ihtiyaç duyduğu anlaşılmaktadır. Bu konuşmadan da aile birliğinin her şartta bozulmadan bir arada bulunmasının önemine değinilmiştir.

Sayfa 71’de Sıtkı Bey konuşmasında yıllar sonra bile olsa dağılan ailesinin bir araya geldiğini görmek için heyecanlandığı görülmektedir. Aile birliğinin devamlığını sağlamanın ve korumanın bu konuşmada ön planda olduğu düşünülmüştür.

Sayfa 74’te Zekiye’nin sözleriyle aile sevgisine verilen önemin vurgulandığı görülmektedir.

Tablo 3. Vatan Yahut Silistre Eserinde Geçen Adalet Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Adalet Değerine İlişkin Bulgular
40	Sıtkı Bey: Divan-ı Harb! O, hiç sizin gibi düşünmedi. O zamanki Divan-ı Harb’lerin üyelerini bilirsiniz... Hani bir rütbe üstündeki subaya çabuk doldurarak, vekilharçlık ederek, el ayak öperek, dayak yiyerek yetişen ağalar!.... Çocuğun bir mahkemede asker kaçağı gibi, vatan haini gibi kurşuna dizilmesini hükmettiler.
41	Rüstem: Allah böyle hâkimlerin yüz bin kere belasını versin! Demek ki insan onlara göre, ırzını müdafaa etmemeliymiş! Onlara göre, asker olan cellad olmalıymış!.. Öyle mi?
59	Zekiye: Allah, bir mucize daha göstermeye kadir değil midir? Hakkın adaletine, vatanın büyüklüğüne inancını unuttun mu?

Adalet değeri, Vatan Yahut Silistre adlı eserde 3 (%1.34) yerde geçmektedir. Tekrar edilme sıklığı açısından Vatan Yahut Silistre adlı eserde en az bahsedilen değerlerden birisidir. Adalet değeri eserde işlenirken bu kavram ile ilişkili olan “mahkeme, hâkim” gibi kelimelerde kullanılmıştır. Konuşma cümlelerinden ve tablo 3’den de anlaşılacağı üzere adalet değerinin nasıl icra edilmesi gerekliliğinin öneminden bahsedilmiştir.

Sayfa 40’ta Sıtkı Bey, mahkemede adaletin yerine gelmediğine vurgu yaparak adaletsizlik üzerinden adalet değerine ilişkin bulguya rastlanılmıştır.

Sayfa 41’de Rüstem isimli karakter, Sıtkı Bey ile aralarında geçen konuşmada adaletin sağlanamamasına isyan eden cümleler kurarak adaletin sağlanmasının önemine vurgu yaptığı görülmektedir.

Sayfa 59’da Zekiye ise adalet kavramını dini olguyla birlikte kullanarak adaletin mutlaka gerçekleşeceğine vurgu yapılmıştır.

Tablo 4. Vatan Yahut Silistre Eserinde Geçen Bağımsızlık Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Bağımsızlık Değerine İlişkin Bulgular
25-26	<p>İslam Bey: .....Tuna aradan kalkarsa vatan yaşamaz, vatan yaşamaz, vatan yaşamazsa vatanda hiçbir insan yaşayamaz. Belki yaşayan bulunur. Evet! Belki bulunabilir( Büyük bir öfkeyle) Yok! Yok! Yaşayan bulunur; ama o artık insan değildir. İnsan, vatanın ayaklar altında çiğnendiğini görürse yaşayamaz. Velinimetini ayaklar altında görüp de yaşayan köpekten alçaktır. Kardaşlar! İnsan, köpekten alçak değildir. İnsan, hiçbir zaman köpekten alçak değil, Hiçbir şeyden alçak olamaz. İnsandan büyük bir Allah var! Allah, vatani sevmeyi emrediyor. Bizim vatanımız tuna demektir.</p> <p>Çünkü Tuna elden gidince vatan kalmıyor. Tuna kıyılarının neresini karıştırırsanız içinden ya babanızın, ya kardeşlerinizin bir kemiği çıkar. Tuna’nın suyu bulandıkça üzerine çıkan topraklar, onu korumak için ölen vücutların zerrelereindir. Osmanlı’nın adı işitildiğinden beri Tuna geçildi, birkaç kere geçildi, birçok kere geçildi; fakat hiçbir zaman alınamadı. Osmanlılar durdukça yine alınamaz; hele Osmanlılar, Osmanlılığın ne demek olduğunu bilirse hiçbir vakit alınamaz. Vatanımız için ölmeye hazır mısınız? Biz ölmeyince düşman Tuna’dan geçmeyecek. Geçenler bizi ya ölmüş yahut yaralı bulacak. Ben öleceğim diyorum. İçinizde ölümden korkmayan kimdir? Arkamdan ayrılmamak için Allah adına yemin eder misiniz?</p>
50	Rüstem Bey: Ben kale teslimini teklif eden haine tüfek ağzıyla cevap veririm.
50	Sıtkı Bey: Yeter! Bundan sonra her kim teslim sözünü ağzına alırsa, kurşuna dizerim!

(Asker, gönüllüler, Abdullah Çavuş gelir. Bir bölük geçmeye başlar.)

İşte adüv karşıda, hazır silah

Arş yiğitler vatan imdadına

Arş ileri, arş bizimdir felah

Arş yiğitler vatan imdadına

Cümlemizin validemizdir vatan

Herkesi lutfiyle odur besleyen

Bastı adüv göğsüne biz sağ iken

Arş yiğitler vatan imdadına

Şan-ı vatan, hıfz-ı bilad u ibad

Etmededir süngümüze istinad

Milleti eyler misiniz na- murad

Arş yiğitler vatan imdadına

Rehberimiz gayret-i merdanedir

Her taşımız bir nice bin canadır

Cana değil meyl bugün şanadır

Arş yiğitler vatan imdadına

Yâre nişandır tenine erlerin

Mevt ise son rütbesidir askerin

Altı da bir, üstü de birdir yerin

Arş yiğitler vatan imdadına

77-78

79

İslam Bey: Ben o sıkıntıya razıydım. Biz yardımcısız bu toprakları koruyabilirdik. Ölürdük, mahvolurduk, yine de yenilmezdik.

Tablo 4'te görüldüğü üzere bağımsızlık değeri Vatan Yahut Silistre adlı eserde 9 yerde geçmektedir. Bu değerın tekrar edilme sıklığı %4.02 ile orta düzeydedir. Namık Kemal, Vatan Yahut Silistre adlı eserinde bağımsızlık değeri vatanı yaşayamama ile ilişkilendirerek anlatmaya çalışmıştır. Tablo 4'te görüldüğü üzere vatanda yaşamanın ön şartının bağımsız olmak ile anlatıldığı gözlenmiştir.

Sayfa 25-26'da İslam Bey konuşmasında halka seslenirken hür olmamanın nelere eş değer olduğu ile ilgili örnekler verir. Buradan hareketle İslam Bey konuşmasında ölü olmak ile esir olmayı eş değer tutarak bağımsız yaşamanın önemine vurgu yaptığı düşünülmektedir.

Sayfa 50'de ise Rüstem Bey ve Sıtkı Bey konuşmalarında kaleyi düşmana bırakıp esir olmayı şiddetli bir şekilde reddetmektedirler. Bu diyaloglardan bağımsız olmaya verilen öneme değinildiği düşünülmektedir.

Sayfa 77-78’da verilen bir bölüm askerin okuduğu marş da bağımsızlık değeri vatan için verilen savaşın önemi ile anlatılmaya çalışılmıştır.

Sayfa79’da İslam Bey’in sözlerinden vatan için bağımsız olmak için her türlü fedakârlığın yapılacağı vurgulanarak bağımsız olmanın önemine değinildiği düşünülmüştür.

Tablo 5. Vatan Yahut Silistre Eserinde Geçen Barış Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Barış Değerine İlişkin Bulgular
45	Zekiye:.....Aklım, gönlüm, kalbim... Hepsi birden kollarımda toplanmış sandım. (Uzaktan uzağa top sesleri duyulur) Hay Allah kahretsin! Savaş, ne hastayı bilir, ne yaralıyı düşünür. Topun ağzından herkese can dağılsa, bu kadar vaktinde atmaya başlamazlardı.....
49	Bir Yarbay: Bundan sonra anlayacak bir şey kaldı mı? Kaleyi kim koruyacak? Devlet burayı paşaya teslim etmemiş miydi? İşte bir gülle geldi, Paşayı götürdü. Başsız asker nasıl mücadele eder? Burada duralım da...
50	İkinci Subay: Düşman karşısındayız. Baruta, kurşuna yazık değil mi?
64	İkinci Subay: Allah Allah!? Buradan gittiyse, devletle barış imzalamadı ya! Askerini Tuna'nın başka tarafına sevk etmeyecek mi? Oradakiler de bizim kardeşlerimiz. Daha birkaç kişiyi bu topraklarda alıkoysak ne olur?
67	Abdullah Çavuş: Sonra ne olacak? Bir gürültüdür koptu. Tüfeğe sarılan sarılana! Başladı üzerimize kurşun yağmaya. İslam Bey sanki ölüme âşıkmiş gibi kurşunları kucaklamaya çalışıyor. Gölgesi, zaten yanından ayrılmıyor. Sanki ölümü gözümle gördüm desem, inanın! Bereket versin, İslam Bey üç yerinden yaralandı da, bilirsiniz, o mübarek de hep ön tarafından yaralanır; bayıldı, yere yıkıldı. Ben omuzlarından tuttum, çocukta ayaklarından sarıldı, mağaranın kenarındaki çalılığa girdik. Onu da beraber çektik. Kargaşalıkta izimizi bulamadılar. Yavaş yavaş mağaramıza sokulduk. O arada iki kurşun da benim kismetime düştü. Biri sağ küreğimin üstündeydi, çıkardım. Öteki de budumda. Hem ön tarafta duruyor.

Vatan Yahut Silistre adlı eserde tablo 5’te görüldüğü üzere 7 yerde barış değerine ilişkin bulgular elde edilmiştir. Elde edilen bulgular metinlerin içinde bazen doğrudan verilmiş bazen de dolaylı olarak aktarılmaya çalışılmıştır. Barış değeri tekrar edilme sıklığına göre orta düzeyde % 3.12’lik bir değere sahiptir. Eserde barış değerinin önemi bir savaş içerisinde aktarılmaya çalışılmıştır.

Sayfa 45'te Zekiye'nin konuşmasında barışın toplumsal birlik ve beraberlik için önemli olduğuna vurgu yapılarak barış değerinin savaş ortamında daha da önemli olduğu gözlemlenmiştir.

Sayfa 47'de bir yarıbayın konuşmasında, savaş yapmaktansa teslim olup barış yapmanın toplumsal açıdan daha önemli olduğunu söyleyerek barışın önemli olduğu vurgulanmıştır.

Sayfa 50'de ise savaş yapmanın maddi zararlarına değinilerek barışın önemine vurgu yapıldığı anlaşılmaktadır.

Sayfa 64'te ise barış kavramı savaşı bitiren bir unsur olarak vurgulanarak barış halinin önemine değinilmiştir.

Sayfa 67'de savaşın insan yaşamına etkilerinden bahsederek barışın değeri anlatılmaya çalışıldığı gözlemlenmiştir.

Tablo 6. Vatan Yahut Silistre Eserinde Geçen Çalışkanlık Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Çalışkanlık Değerine İlişkin Bulgular
69-70	İslam Bey: .....Ne şerefti benim için, on iki bin mert gibi dövüşe şehit olmak... Tarihlerde tek başına bir ordu sayılmak... Sen gayretin ne demek olduğunu, büyüklüğün ne demek olduğunu benden iyi bilirsin! Vatanımı ben kurtaraydım, vatan şöyle dursun, şu kaleciğin kurtulmasına ben sebep olaydım, kendi gözümde ne kadar büyürdüm. Bir hayat... Kırk elli yıllık bir hayat... Kırk elli yıllık değil, bitmez tükenmez olsun, şu bildiğimiz hayat, şu gördüğümüz dünyada yaşamak öyle bir büyüklüğün bir dakikasına, bir saniyesine değer mi?.....
74	Sıtkı Bey: Oğlum! Zihnin büyük hayallere kaçıyor. Ben zavallı bir kulum. Burada vazifemi yerine getirmekten başka bir şey yapmadım.
74	İslam Bey: Her vazifeyi yerine getirmek, sanıldığı kadar kolay değildir! Herkes seni önlerinde görmeseydi, acaba kaç kişi vazifesini yerine getirmeye çalışırdı?
74	Sıtkı Bey: Sen de mi halkımızı bilmiyorsun? O gayret milletin kanında var. Herkes anasından o hamiyetle doğuyor.
77	İslam Bey: Halkta gerçekten gayret var!

Çalışkanlık değeri, tablo 6'da görüldüğü üzere eserde 9 yerde geçmektedir. Tekrar edilme sıklığı ile %4.02'lik değer ile orta düzeydedir. Namık Kemal, çalışkanlık

değerini bireylerin yapmaları gereken bir erdem olarak açıklamıştır. Tablo 6’da görüldüğü üzere çalışkanlık değeri her yerde doğrudan çalışma kavramı olarak değil bazen “gayret veya çaba” olarak işlenmiştir.

Sayfa 69-70’de çalışkan olmanın, vatan için çalışmanın övgüye değer bir davranış olduğu anlatılarak çalışkanlık değeri üzerinde durulduğu görülmektedir.

Sayfa 74’ten yapılan Sıtkı Bey ve İslam Bey’in konuşmalarından çalışkan olma durumunun bir görev olduğu vurgulanarak çalışkanlık değerinin her bireyin sahip olması gereken bir özellik olduğu vurgulanmaya çalışıldığı belirtilmiştir.

Sayfa 77’de ise halkın genel bir özelliğinin çalışkanlık olduğuna dair duyulan güvenden bahsederek çalışkanlığın öneminin vurgulandığı göze çarpmaktadır.

Tablo 7. Vatan Yahut Silistre Eserinde Geçen Dayanışma Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Dayanışma Değerine İlişkin Bulgular
26	İslam Bey: Çünkü Tuna elden gidince vatan kalmıyor. Tuna kıyılarının neresini karıştırırsanız içinden ya babanızın, ya kardeşlerinizin bir kemiği çıkar. Tuna’nın suyu bulandıkça üzerine çıkan topraklar, onu korumak için ölen vücutların zerrelereindir. Osmanlı’nın adı işitildiğinden beri Tuna geçildi, birkaç kere geçildi, birçok kere geçildi; fakat hiçbir zaman alınamadı. Osmanlılar durdukça yine alınamaz; hele Osmanlılar, Osmanlılığın ne demek olduğunu bilirse hiçbir vakit alınamaz. Vatanımız için ölmeye hazır mısınız? Biz ölmeyince düşman Tuna’dan geçmeyecek. Geçenler bizi ya ölmüş yahut yaralı bulacak. Ben öleceğim diyorum. İçinizde ölümden korkmayan kimdir? Arkamdan ayrılmamak için Allah adına yemin eder misiniz?
66	Abdullah Çavuş: İslam Bey midir, nedir? Allah’ın gazabı! Çocuk, adeta gölge. O bir yere gitti mi, bu yanına yapışıyor. Az kaldı, hem kendilerini telef edeceklerdi, hem beni... İşe göndermeye amma da adam bulmuşsun! Lakin ben ikisinden de hoşnuttum. Allah da hoşnut olsun. Arslan şeyler... Yiğit delikanlılar...

78 Sıtkı Bey: Siz bu tabyayı canınızdan kıymetli gördünüz. Her biriniz on kişiye karşı durdunuz. Doksan gündür çekmediğiniz bela, görmediğiniz zahmet kalmadı. Osmanlıların namusunu göklere çıkardınız. O anlı şanlı babalarınızın evladı olduğunuzu gösterdiniz. Bundan sonra nereye giderseniz gidin, “ Ben Silistre muhafızlarındım” deseniz, ummadığınız itibarı göreceksiniz. Yabancı ülkelerde bile... Mert olan, kılıcınıza; insan olan namusunuza yemin eder. Hakkın huzurunda alnınız açıktır.....

Tablo 7’de görüldüğü üzere dayanışma değeri eserde en az işlenen 3 değerden birisidir. Dayanışma değeri, Vatan Yahut Silistre adlı eserde 3 yerde geçmektedir. Namık Kemal, bu değeri işlerken doğrudan dayanışma kavramını kullanmamıştır. Tablo 7’de görüldüğü üzere dayanışma değeri işlenirken vatan birliği teması üzerinde durulmuştur. Tekrar edilme sıklığı olarak % 1.34’lik değer ile en az ilenen üç değerden birisidir.

Sayfa 26’da İslam Bey’in konuşmasından vatan için yapılan çabaların birlikte yapılması gerektiğine vurgu yaparak halkın dayanışma içinde olması gerektiği belirtilmiştir. Böylelikle dayanışma içinde olan halkın ülkeyi kurtaracağı düşünülerek dayanışma değerinin önemi vurgulanmıştır.

Sayfa 66’da ise birlikte çalışmanın, dayanışma içerisinde olmanın önemi savaşta birlikte hareket etme davranışının önemi ile anlatılmaya çalışılmıştır.

Sayfa 78’de ise birlikte hareket edip dayanışma içerisinde hareket etmenin övgüye değer bir davranış olduğu vurgulanarak dayanışma değerinden bahsedildiği görülmektedir.

Tablo 8. Vatan Yahut Silistre Eserinde Geçen Duyarlılık Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Duyarlılık Değerine İlişkin Bulgular
14	Zekiye: .....(Biraz düşündükten sonra) Hayat ne garip! Birkaç gün önce yanımda biri ağlasa, gözyaşları sevincinden dökülüyor sanırdım. Bugün kahkahalar kulağıma matem feryatları gibi geliyor! Birkaç gün önce o kederli bulutlarda şimşekler çaktıkça biri gülüyor gibi göründü, bugün yeni açılmış güllerde çiğ damlası görsem, birinin gözyaşı sanıyorum! Birkaç gün önce yüzüm gülüyordu; sanki her şey de benimle beraber gülüyordu!.....



- Zekiye: Ölmüş adamdan ne haber gelir ki?
- 21-22 İslam Bey: Mezarını olsun öğreniriz ya... Zaman yaklaşıyor. Gel seninle mertçe bir veda edelim. O nurdan parlak, gülden temiz ağzınla vatanına dua et.....
- 36 Zekiye: Benden ne istiyorsunuz? Vatan da Allah'ın bir dergahı gibidir. Dergaha gelen hayvanın semizliğine, zayıflığına bakılır mı? Lütfen çocuklarınızın da vatan yolunda ölmelerine izin verin. Bu kadar genç veremden, vebadan ölüyor; bir ikisi de kurşundan, gülden ölürse ne olur?
- 40 Rüstem Bey: Allah göstermesin! Ben kurşuna dizildim de yine o alçaklığı yapmazdım.
- 74 Zekiye: Seninim! Yine Seninim! Ne istersen emret! Sakın gücenme! Sakın kıskanma! Babamı kıskanmazsın değil mi? Vatanın için beni bıraktığın gibi, bana da kendin için babamı bıraktırmazsın değil mi?

SBDÖP'te yer alan değerlerden birisi de duyarlılık değeridir. Tablo 8'de görüldüğü üzere duyarlılık değerine eserde 17 kez rastlanmıştır. Değerin tekrar edilme sıklığı ise en yüksek 4'üncü değerdir. % 7.58'lik değer ile yüksek oranlardan birisidir. Eserde geçen duyarlılık değeri doğrudan verilmemiş olup tablo 8'de gösterildiği gibi bireylerin başkalarının duygularına karşı gösterdikleri davranışlar örnek gösterilmiştir.

Sayfa 14'te Zekiye'nin başkalarının duygularını anladığı vurgulanarak insanlara karşı duyarlı bir davranış göstermekte olduğu görülmektedir.

Sayfa 21-22'de geçen konuşmada İslam Bey, Zekiye'nin içinde bulunduğu durumu anlayarak ona yardımcı olmaya çalışmaktadır.

Sayfa 36'da ise vatan için savaşmanın önemli olduğu vurgulanırken bu konuda duyarlı olunması gerektiği ile ilgili olduğu vurgulanmıştır.

Sayfa 40'da ise gerçekleştiren kötü bir davranışın yapılmaması gerekliliği vurgulanırken Rüstem Bey'in empati yaparak duyarlı bir davranış gerçekleştirdiği görülmektedir.

Sayfa 74'te ise Zekiye, karşı tarafın duygularını anladığını belirterek duyarlı bir davranışta bulunduğu göze çarpmaktadır.

Tablo 9. Vatan Yahut Silistre Eserinde Geçen Dürüstlük Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Dürüstlük Değerine İlişkin Bulgular
16	Zekiye: ( Gönlüyle dövüşürcesine heyecan ve tereddütlerden sonra, kendi kendine) – Bu kadar zamandır ölüm acısına katlanıyorum. Olmadı... Olmadı... Yine olmadı. ( İslam Bey’e dönerek) Niyetin nedir? Ben kendi halimle uğraşıp duruyorum. Aniden, cin gibi önüme çıktın, aklımı başımdan aldın. Uyusam, rüyamda sen! Uyansam, hayalimde sen! İnsan içine çıksam, gönlümde sen! Bedenimi mi istiyorsun? İşte tutsağımın. Canımı mı istiyorsun? Al da kurtulayım!
19	İslam Bey: Ben tamamlayayım. Eğer vatanım için şehit olacak kadar bahtım varsa, o zaman sende istediğin erkekle evlenebilirsin.
33	Sıtkı Bey: (Hiç kimseye iltifat etmeyerek) – Ağalar! Düşman suyu geçti. Şehrin öbür tarafında herkes birbirine giriyor. Vatan bir iki güne kadar bütün bütün kuşatmaya uğrayacak gibi görünüyor. Allah zeval vermesin, devletin kalesini kendi askeriyeye de korumaya gücü yeter. İçinizden her kim burada bulunmak istemezse, paşadan izin var, hemen bugün dışarı çıksın.
35	Sıtkı Bey: Çocuğum! Ne işe yararsın ki, seni alıkoyayım?
40	Rüstem Bey: Hayır, ben o vakit Bağdad’taydım. Bir haber bir evden bir eve gidinceye kadar yarısı etrafa dökülüyor. İçine yarından fazla yalan karışıyor. Manastır’dan Bağdad’a gelen havadisten ne öğrenilebilir?

Tablo 9’dan da anlaşılacağı üzere dürüstlük değeri 11 kez eserde işlenmiştir. Dürüstlük değerinin tekrar edilme sıklığına bakacak olursak % 4.18 ile 5’inci en çok işlenen değer olmuştur. Tablo 9’dan anlaşılacağı üzere yazar dürüstlük değerini eserde işlerken doğrudan “dürüstlük veya doğruluk” kavramı kullanılmamıştır.

Sayfa 16’da Zekiye, İslam Bey’e karşı hissettiği tüm duyguları açık bir şekilde dile getirmiştir. Onun bu davranışı ile dürüstlüğe vurgu yapıldığı görülmektedir.

Sayfa 19’da İslam Bey, dürüst davranarak istemeği bir şeyi bile dile getirmiş ve böylelikle dürüstlüğün bir erdem olduğuna vurgu yapılmış olduğu görülmektedir.

Sayfa 33’te ise Rüstem Bey, askerinin savaşmak istemiyorsa dürüstçe söylemesini istemektedir. Burada savaş sırasında bile dürüst davranmanın önemli olduğu vurgulanmıştır.

Sayfa 35’te Rüstem Bey açık konuşarak Zekiye’nin onlara nasıl yardımcı olacağını sorgulaması dürüst olma davranışına verilen değeri göstermektedir.

Sayfa 40’ta ise yalan olan haberin kötülüğünden bahsedilerek dürüst ve doğru davranmanın önemine vurgu yapıldığı görülmektedir.

Tablo 10. Vatan Yahut Silistre Eserinde Geçen Özgürlük Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Özgürlük Değerine İlişkin Bulgular
36	Sıtkı Bey: ( Şefkatle Zekiye’nin yüzüne bakarak) – Çocuk... (Kendi kendine) Bıyiksızı ölmek ister, ak sakallısı ölmek ister. Ne diyeyim? Allah cümlesini vatana bağışlasın.
37	İslam Bey: .....Ne yapayım? Ben ölümü kovaladım, tutamadım. Beni kovalayanlar tuttular. Esir düşüm. Bari vatandaşlarıma esir olmayaydım! Ah, vatan! Senin hayatın tehlikede, ben hala sağ duruyorum.
46	İslam Bey: .....Ne yanlış düşünüyormuşum... Vatan yolunda ölecek kırk kişi yoktur sanıyordum. Galiba düşmanda Osmanlıyı öyle sanmış. Evet, Osmanlıların dilinde vatan önemsiz gibi görünür. Öyle ki, konuştuğun adamı taştan bir heykel gibi zannedersin; ama karşısında bir düşman göster. Hele vatanın kutsal topraklarının bir yabancı'nın kirli ayağıyla çiğnendiğini görsün. İşte o zaman üzerine bambaşka bir hal gelir. O zaman en miskin köylüyle benim aramda hiçbir fark kalmıyor. O zaman, o abalı kebeli Türkler, o tatlı sözlü, yumuşak yüzlü köylüler, o çifte koşulan öküzden farksız sandığımız biçareler silinip gidiyor; yerine Osmanlılığın kahramanlığın ruhu ortaya çıkıyor.....
49	Bir Yarbay: Bundan sonra anlayacak bir şey kaldı mı? Kaleyi kim koruyacak? Devlet burayı paşaya teslim etmemiş miydi? İşte bir gülle geldi, paşayı götürdü. Başsız asker nasıl mücadele eder? Burada duralım da...
51	Sıtkı Bey: Şunu götür! Yeraltındaki odalardan birine hapsed. Kapısının önüne de iki nöbetçi koy!

Tablo 10’da görüldüğü üzere özgürlük değeri Vatan Yahut Silistre adlı eserde 6 yerde dolaylı olarak yer almıştır. Tekrar sıklığı bakımından %2.68’lik değer ile orta düzeyde bir değer olmuştur. Tablo 10’da görüldüğü üzere özgürlük değeri doğrudan özgürlük kavramı ile ifade edilmek yerine metin içinde özgürlüğünün, bağımsız, hür yaşamının önemi verilmeye çalışılmıştır.

Sayfa 36’da vatan için ölmenin asıl sebebinin özgür bir şekilde yaşamak için olduğu anlatılarak özgürlük değerinden bahsedildiği düşünülmektedir.

Sayfa 37’de ise “esaret” kavramı ile özgür olmanın önemi anlatılmaya çalışılmıştır.

Sayfa 46’da ise Osmanlı halkının vatanın özgürlüğü için nasıl bir savaş vereceğinden bahsedilerek özgürlük değerinin önemi anlatılmaya çalışılmıştır.

Sayfa 49’da ise bir yarbay savaşı kaybedeceğini düşünerek ölmek yerine esir olmayı tercih etmesi özgürlük kavramını çok iyi anlayamadığını göstermektedir.

Sayfa 51’de ise özgürlüğün elinden alınmasından bahsedilmesi de yine özgürlük kavramının önemini ortaya çıkardığını düşündürmektedir.

Tablo 11. Vatan Yahut Silistre Eserinde Geçen Saygı Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Saygı Değerine İlişkin Bulgular
28	<p>Zekiye: ( Kendini toplayarak) – Sütneceğim! Benim iyi yürekli sütneceğim! Ben sana böyle kötü sözler söyler miydim? Ben senin yüzüne böyle bağırdı mıydım? Elimde değil... Kendimi tutamıyorum. Ah! Durumumu bilmezsin ki... Sütneceğim... Verdiğin süt iliklerimde duruyor. Hala gözümün önündedir; ben çocukken ağlasam üzüntünden acı acı gülerdin. Gülsem sevincinden gözlerin dolardı. Ben keyfimi bozsam hastalanırdın, hastalansam sen ölecek hale gelirdin. Bak, bu yaşa geldim, hala kucağına sığıyorum... Benim için ağladığın elvermedi mi? Döktüğün yaşlar yüzüne yer etmiş! Gönlünü mü kırdım? Sen gücenmezsin değil mi? Sen bana hakkını helal edersin değil mi? Sütneceğim! Nineceğim! Hakkını helal et! Ben gidiyorum.</p>
48	<p>Zekiye: Ah! Sen vatanını düşündükçe ne kadar büyüyorsun. Ben de seni düşündükçe gönlümde o kadar büyüklük görüyorum. Söyle! Bana anlat. Seni dinledikçe sanki ömrüm artıyor. Öyle ki bedenim taşacak gibi oluyor. Gönlümde güller açıyor. Fikrimde güneşler doğuyor. Bu sözlerinle ben de erkek gibi oldum. Zaten gönlüm, üzerimdeki kıyafetlerden daha erkektir. Yarın savaşa çıkınca, herkesin önünde atılacaksın. Bil ki, bende sana herkesten yakın olacağım. Her fedakârlığı göze alırım. Belki seninle ölümü paylaşmayız. Yine de büyüklük sende... Yine kahramanlık sende! Sen vatanın için çalışıyorsun. Ben senin için... Sen kendi sayende yetişmişsin, ben senin sayende yetişiyorum.</p>

64 Birinci Subay: Çevirirse ne olma ihtimali var? Geldiği zaman ne yaptı ki, giderken ne yapacak? Yüzünden yılmadık, arkasından mı yılacağız? Emret, çıkalım! Emret, top patlasın! Öbür tabyalar topa başladı. Her taraftan dışarı asker dökülüyor.

74 Sıtkı Bey: Benim adaletli Rabbim! Benim merhametli Allah'ım! Nihayet kulunu dünyada yalnız koymadın! Nihayet bu çaresizi her şeyden ümidini kesmiş bırakmadın! Lütfuna binlerce kere şükürler olsun. Ne yaptım ki bu kadar lütfuna layık gördün? Bak, kendi kendime münasebetsiz şeyler söylüyorum! Rabbimin keremi vesileye mi muhtaç olacak?

74 İslam Bey: Evet kumandanım! Ben inanıyorum ki, Allah'ın bu türlü bağışları nedeniyle, liyakatle gelir. Ne yaptım diyorsun. Her yaptığını bilemem, şu kadar biliyorum ki, kendini gerçekten insan etmişsin. Şu tabyada hepimiz birer ceset gibiydik, ruhumuz sendin. Ölümünden korkmadığını gördüğümüz için hiç kimse korkmadı. Zaten ruh ölümden hiç korkar mı? Herkese örnek oldun. Ne övmek ne övünmek için söylemiyorum; benden, kızından, Abdullah'tan başka kimde gayret gördünse, o gayretin bir kısmı da senin sayendedir. İşte bak, Allah senin gibi yüreği olan insanları ne dünyada ne de ahirette mahzun eder.

---

Saygı değeri “Vatan Yahut Silistre” adlı eserde Tablo 11’de de görüldüğü üzere 5 yerde geçiyor. Saygı değeri tekrar sıklığı bakımından %2.23’lük bir veriye sahiptir. Tablo 11’de görüldüğü üzere Namık Kemal eserinde bu değeri işlerken aile içerisinden örnekler vererek veya askeriyedeki ast üst ilişkisi üzerinden anlatmaya çalışmıştır.

Sayfa 28’de Zekiye, Sütninesine karşı kendi davranışlarını eleştirerek saygılı olmadığı için af dilemesi saygı değerine verilen önemi göstermektedir.

Sayfa 48’de ise Zekiye’nin İslam Bey’e duyduğu hayranlık saygı değeri ile birlikte aktarılmaya çalışıldığı metinden anlaşılmaktadır.

Sayfa 64’te ise komutana duyulan saygıdan bahsettiği göze çarpmaktadır. Emrinde olduğu kişiye karşı saygılı davranma saygı değerinin olduğunu hissettirmiştir.

Sayfa 74’te geçen konuşmalarda ise Allah’ a duyulan saygı ve komutana duyulan saygıdan bahsederek saygı değerine verilen önem vurgulanmıştır.

Tablo 12. Vatan Yahut Silistre Eserinde Geçen Sevgi Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Sevgi Değerine İlişkin Bulgular
19	Zekiye: (Sözünü keserek) – Sus! Yemin edeceksen istemem. Ağzından bir yalan çıkabileceğini bir dakika olsun düşünsem, o dakikada çıldırırım. Ah! Bilsen seni gözüm nasıl görüyor! Gönlüm nasıl biliyor! Yüzüne baktıkça Allah’ın bir lütfü can bulmuş da önümde geziyor sanıyorum. Sen erkeksin. Belki böyle şeyler hatırına gelmez. Seni gördükçe ne düşünüyorum, biliyor musun? Buradan gittikten sonra zihnimde kalacak hayalini kısıyorum da ben bütün bütün unuttuğunu işitiyorum. Delilik değil mi?
27	Zekiye: ( Pencerinin kenarından acı acı gülererek) – Beyi seven ardından ayrılmazmış! Bakın sözünü söylerken vatandan başka bir şey düşünüyor mu? Bakın, burada bir zavallı var, kendinden ayrılmayı canından ayrılmaktan beter bilen; ama ayrılmamaya çare bulamayan biri var diye hiç hatırına getiriyor mu? Seni seven ardından ayrılmaz, öyle mi? İşte ben de ayrılmıyorum. Amma erkek değilmişim. Kim bilecek ki?
38	Zekiye: Çekil! İşte canım kucağında... İşte ölüm halinde.. Onu da sen mi alacaksın? Biliyor musun? Anlıyor musun? Seviyorum.
39	Sıtkı Bey: Hayır efendim! Benim öyle bir kardeşim yok! Ama sorduğunuz adamı biliyorum. Hem de kendim gibi bilirim. Manastır’da yüzbaşı olmuştu. Ali Bey diye de bir arkadaşı vardı. Siz Ahmet Bey’i nasıl seversiniz, Ahmet Bey de Ali Bey’i öyle severdi. Belki Ali Bey’i bilirsiniz.
74	İslam Bey: Meğer ne talihsiz adammışım! Seni yanımda gördükçe ne sanıyorum, biliyor musun? Bir melek benim için gökleri bırakmış da bu topraklara inmiş... Kendimi şeytandan alçak görüyorum. Kendi kendime; şeytan insanı aldatır. Ben bir meleği aldattım, diyorum. A çocuk! Niye benim için bu hallere girdin? Niçin o güzel vücudunu benim yolumda toprak edeceksin?

“Vatan Yahut Silistre” adlı eserde sevgi değeri tablo 12’ de de görüldüğü üzere 41 yerde geçmektedir. Tekrar sıklığı bakımından sevgi değeri 41 yerde geçmektedir. Bu veri ile eserde ikinci en çok tekrar eden değer olduğu görülmüştür. Sevgi değerini yazar eserde vatanseverlik değeri ile birlikte işlemiştir.

Sayfa 19-27 ve 38’de Zekiye’nin İslam Bey’ e karşı olan duygularından bahsedilmiştir. Sevginin önemi ve kutsallığından bahsederek sevgi değerine ilişkin olgular içerdiği göze çarpmaktadır.

Sayfa 39’da Sıtkı Bey’in arkadaşına karşı beslediği sevgi duygusuna değinilerek sevgi değerinin varlığı gözlemlenmiştir.

Sayfa 74’te ise İslam Bey’in Zekiye’nin sevgisine duyduğu hayranlık ve sevgisinden bahsederek sevgi değerinin vurgulandığı görülmektedir.

Tablo 13. Vatan Yahut Silistre Eserinde Geçen Sorumluluk Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Sorumluluk Değerine İlişkin Bulgular
57	Abdullah Çavuş: Onu da, bizi de Allah sakladı. “ Bey, elverir, haydi gidelim. Miralay bizi bekler” diyorum. Kavga, barut, o ateş... Haddin varsa birini birinden ayır... Baktım olmayacak düşmanın zaten yüzü dönmüş. “Bir adam eksilmeyle kıyamet mi kopar?” dedim. Size haber vermeye geldim.
58	İslam Bey: .....Aklına yanlış şeyler gelmesin. Senin benimle birlikte geleceğini düşünmeseydim, o kadar rahatlıkla, o kadar şevkle söz vermezdim. Yine söz verirdim, yine de ölürdüm, yine de vazifemi yerine getirirdim; çünkü o teklif vatana hizmet içindi. Ah, Zekiye! Zekiye! Gönlümde, senin sevginle vatan sevgini denemeye kalkma!.....
64	İkinci Subay: Kumandanım emredin, top atsinlar. Yolcuları selamlasınlar. Askerlerimizi uğurlamaya çıkalım. Bari dostumuz “ Osmanlı yol yordam bilmezmiş” demesin.
74	Sıtkı Bey: Oğlum! Zihnin büyük hayallere kaçıyor. Ben zavallı bir kulum. Burada vazifemi yerine getirmekten başka bir şey yapmadım.
77	Sıtkı Bey: Bak! Yalnız ben eğlenmiyorum ki! Herkes bir türlü eğleniyor. Onlar da bizim kadar sevinçli... Yemin ederim ki, bu sevinç, kale kurtulduğu içindir, kendileri kurtuldukları için değil. (İslam Bey’e ) Ne dersin? Bu kadar kuşatma, bu kadar zorluklar geçirdik. Şu hapse attığımız edepsizden başka hiç kimse hiçbir şeyden bir kere olsun şikâyet etmedi.

Tablo 13’te görüldüğü üzere sorumluluk değeri eserde 33 yerde geçmektedir. Sorumluluk değeri tekrar sıklığı % 14.73’lük değer ile üçüncü en çok tekrar eden değerdir. Vatan Yahut Silistre adlı eserde tablo 13’te de görüldüğü üzere Namık Kemal bu değeri vatana olan sorumluluk ve aileye olan sorumluluk üzerinden anlatmaya çalışmıştır.

Sayfa 57’de Abdullah Çavuş, görevinin bilincinde birisi olarak üzerine aldığı sorumluluğu yerine getirerek sorumluluk değerinin önemine vurgu yapıldığı düşünülmektedir.

Sayfa 58’de verilen vazifenin bir an önce yapılması gerekliliğine değinilerek sorumluluk bilincinde olmanın önemine vurgu yapıldığı düşünülmektedir.

Sayfa 64’te ise verilen emre itaatin önemi anlatılırken vatandaş olarak sorumluluklarımızın yerine getirilmesi gerekliliği vurgulandığı görülmektedir.

Sayfa 74’te görev bilincinde olmanın önemi anlatılarak sorumluluk değerine vurgu yapıldığı düşünülmektedir.

Sayfa 77’de aldığımız görevleri yerine getirmenin mutluluğundan bahsediliyor olmasının sorumluluk bilincini geliştirdiğini söyleyebiliriz.

Tablo 14. Vatan Yahut Silistre Eserinde Geçen Vatanseverlik Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Vatanseverlik Değerine İlişkin Bulgular
36	Sıtkı Bey: (Şefkatle Zekiye’nin yüzüne bakarak) – Çocuk... (Kendi kendine) Bıyıksız ölme ister, aksakallısı ölme ister. Ne diyeyim? Allah cümlesini vatana bağışlasın.
37	İslam Bey: On bin kadar vardılar. Üç yüz kişiyle karşılaştık. Üç saat mücadele ettik. Üç saatte... Ah! Üç saatte... Arkadaşların hepsi ahrete intikal etti; ama en güçsüzü bile en az iki düşmanı da beraber götürdü. Cesetleri yerde yatıyor. Düşman hala, uyuyan arslan görmüş kartal gibi birine yaklaşmıyor, yanlarından dolaşmıyor. Bey! Üç yüz kişiydik. On bin süngüye karşı durduk. Güllelerin arasından sektik. Başımıza dolu gibi kurşun yağdı. Sonunda süngü süngüye geldik. Osmanlı’nın ne demek olduğunu gösterdik. Hepimiz öldük. Ah! Hepsi öldü. Yedi kişi kaldık. Keşke biz de sağ kalmasaydık! Allah biliyor, ben de onlara kavuşmak isterdim... Allah biliyor ki, ben herkesin önündeydim. Cephanelerim tükendi, kılıcım kırıldı... Kollarımdan tuttular. Kollarımı bir türlü kurtaramadım... Beni zorla kaleye çektiler. Ne yapayım? Ben ölümü kovaladım tutamadım. Beni kovalayanlar tuttular. Esir düştüm. Bari vatandaşlarıma esir olmayaydım! Ah, vatan! Senin hayatın tehlikede, ben hala sağ duruyorum.



- 52 İslam Bey: Allah Allah! Hasta olan ölemez mi? Kumandanım, siz emredin; ben vatanım için hastayken de ölürüm, sağlamken de ölürüm. Bir kere ölüp de dirilsem, yine ölürüm.
- 71 İslam Bey: Asla! Hiçbir zaman unutmam. Allah büyüktür! Vatan kutsaldır!
- 79 Sıtkı Bey: ( Hepsine birden hitaben)- Kardeşlerim! Canımızı tehlikeye attık. Vatanımızı müdafaa ettik. Yine de ederiz. Her zaman da ederiz. Biz Osmanlı değil miyiz? Osmanlıların Şanı her zaman vatanın en küçük faydası için ölmektir. Biz de her vakit bu yolda ölmeye hazırız. Yaşasın vatan! Yaşasın Osmanlılar!

Tablo 14’te görüldüğü üzere eserde en çok işlenen değer vatanseverlik değeridir. Vatanseverlik değerine 61 yerde doğrudan rastlanmıştır. Namık Kemal eserinde vatan sevgisini tablo 14’te görüldüğü üzere bir savaş içerisinde yaşanan olaylara dayanarak anlatmıştır. Vatanseverlik değeri örnek metinlerde görüldüğü gibi eserde doğrudan geçmektedir.

Sayfa 36-37-52-71-79 ‘da vatani kurtarmak için gerekirse ölünebileceğine vurgu yapıldığı açıkça görülmektedir. Eserin isminden de anlaşılacağı üzere vatanseverlik değerinin önemli bir yer tuttuğu gözlemlenmiştir.

#### Tablo 15. Vatan Yahut Silistre Eserinde Geçen Yardımseverlik Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Yardımseverlik Değerine İlişkin Bulgular
28	Zekiye: ( Kendini toplayarak) – Sütneceğim! Benim iyi yürekli sütneceğim! Ben sana böyle kötü sözler söyler miydim? Ben senin yüzüne böyle bağırır mıydım? Elimde değil... Kendimi tutamıyorum. Ah! Durumumu bilmezsin ki... Sütneceğim... Verdiğin süt iliklerimde duruyor. Hala gözümün önündedir; ben çocukken ağlasam üzüntünden acı acı gülerdin. Gülsem sevincinden gözlerin dolardı. Ben keyfimi bozsam hastalanırdın, hastalansam sen ölecek hale gelirdin. Bak, bu yaşa geldim, hala kucağına sığmıyorum... Benim için ağladığın elvermedi mi? Döktüğün yaşlar yüzüne yer etmiş! Gönlünü mü kırdım? Sen güvenmezsin değil mi? Sen bana hakkını helal edersin değil mi? Sütneceğim! Nineceğim! Hakkını helal et! Ben gidiyorum.

38 Abdullah Çavuş: Evet! Öyle ya... Kıyamet mi kopar? Kıyamet kopmaz amma! Her ne ise... (Kendini toplayarak) Ben de kaleyi kurtarmaya çalışacağıma böyle kaleler değer bir yiğidi kurtarmaya çalışırsam kıyamet mi kopar? (İslam Bey'i kucaklayıp kaldırmak ister).

48 İslam Bey: Şimdi seni bırakıp da buralara geldiğim için beni kınayacak mısın? Sen rahatını, kadınlığını, hanımlığını benim için terk ettin. Günde birkaç fakiri besleyip doyururken, benim için bugün burada bir lokma ekmeğe muhtaç hale geldim. Bir yaralıya hizmet ediyoruz. Ben nasıl seni bırakırım. Beni yoktan var eden Rabbimin hakkı için, nasıl senden vazgeçerim? Bence vatan, iman ile beraberdir. Vatanımı sevmeyen Allah'ını da sevmez.

59 Zekiye: Beyim, hiç şüphe etme. Eğer ölecek olsaydık, sen yaralarından ölürdün, ben yarana baktığım zaman çektiğim belalardan, sıkıntılardan ölürdüm. Ah! Bilmezsin. Bilmezsin ne haldeyim! Bilmezsin ben neler çektim! Ölüm sanki meydana çıktı da aylarca yatağının etrafında dolaştı. Bu kadar zaman hizmetinde bulundum, beni bilemedin! Hekimler ümidi kesti. Herkes ümidi kesti, bir ben kaldım. Kader, öyle zulümlerin dışındadır. Elbette dışındadır, diye öfkeyle söylediğin söz vardı ya... İşte o söz hep kulaklarımda çınlayıp durdu. Ağzından çıkan sözlerin bazısı zihnimde, gönlümde kazılmış gibi duruyor. Hiç kulağımdan çıkmıyor... Hele o söz hiç hayalimden gitmedi. Hekimler "Hasta da ümit yoktur" dedikçe ben "Beyim elbette iyileşecek. Beyim elbette vatanına daha ne hizmetler edecek!" diye kendi kendime söylenir dururdum. Allah bir mucize gösterdi, ümidimi yalancı çıkarmadı. Allah boş yere mucize göstermez. İnşallah bu hizmetten de sağ geliriz.

74 İkinci Subay: Allah Allah!? Buradan gittiye, devletle barış imzalamadı ya! Askerini Tuna'nın başka tarafına sevk etmeyecek mi? Oradakiler de bizim kardeşlerimiz. Daha birkaç kişiyi bu topraklarda alıkoysak ne olur?

Tablo 15'te görüldüğü üzere yardımseverlik değeri eserde 7 yerde geçmektedir. Tekrar sıklığı bakımından %3.12'lik bir değere sahiptir. "Vatan Yahut Silistre" adlı eserde yardımseverlik değeri tablo 15'te görüldüğü üzere doğrudan yardımseverlik kavramı ile verilmemiştir.

Sayfa 28'de Zekiye, Sütünesine ona karşı olan yardımsever tavrına teşekkür etmektedir. Bu davranış ile yardımcı olmanın önemine vurgu yapılmıştır.

Sayfa 38’de arkadaşlarımıza yardımcı olmanın önemi vurgulanarak “yardımseverlik” değerinin önemi belirtilmiştir.

Sayfa 48’de İslam Bey, Zekiye’ye yardımları için teşekkür etmektedir. Yardımsever olmanın sonuçlarını göstererek yardımseverlik değerine vurgu yapılmıştır.

Sayfa 59’da hasta, yardıma muhtaç kimselere yardımcı olmanın önemi üzerinden yardımseverlik değeri aktarılmıştır.

Sayfa 74’te ülkeyi kurtarmak için yardımlaşmanın önemine vurgu yapılarak yardımseverlik değerine değinilmiştir.

### İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Namık Kemal’in Kara Bela adlı tiyatro eserinde yer alan Sosyal Bilgiler dersinde doğrudan verilmesi istenen değerlere ilişkin frekans ve yüzde dağılımına ilişkin değerler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 16. Kara Bela Adlı Eserde Yer Alan Değerlerin Frekans ve Yüzde Tablosu

Değerler	F	%
Adalet	1	1.49
Aile Birliğine Önem Verme	3	4.47
Bağımsızlık	0	0
Barış	2	2.98
Bilimsellik	0	0
Çalışkanlık	0	0
Dayanışma	0	0
Duyarlılık	7	10.44
Dürüstlük	7	10.44
Estetik	3	1.49
Eşitlik	1	1.49
Özgürlük	2	2.98
Saygı	13	19.4
Sevgi	20	29.85
Sorumluluk	3	4.47
Tasarruf	0	0

Vatanseverlik	3	4.47
Yardımsesverlik	2	2.98
Toplam	67	100

Tablo 16'yı incelediğimiz de Kara Bela adlı eserde doğrudan veya dolaylı olarak SBDÖP'te yer alan değerlere 67 yerde değinilmiştir. Bu değerlerden tekrar sıklığı en fazla değerler şunlardır: “ Sevgi 20 (%29.85), Saygı 13 (%19.04), 7 (%10.44) eşdeğer oranla üçüncülüğü paylaşan değerler ise Dürüstlük ve Duyarlılık”. En az tekrar sıklığı olan değerler ise şöyledir: “ Adalet 1 (%1.49), Eşitlik 1 (%1.49), Barış 2 (%2.98), Özgürlük 2 (%2.98), Yardımsesverlik 2 (%2.98). Bağımsızlık, Bilimsellik, Çalışkanlık, Dayanışma, Tasarruf değerlerine ise doğrudan ya da dolaylı olarak eserde rastlanmamıştır.

Namık Kemal'in “Kara Bela” adlı eserinde geçen değerler, eserden metin örnekleri alınarak tablo halinde gösterilmiştir. Tablo halinde gösterilen metin örnekleri; konuşma cümleleri sayfa numaraları ve konuşan kişilerin isimleri ile birlikte verilmiştir.

Tablo 17. Kara Bela Eserinde Geçen Adalet Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Adalet Değerine İlişkin Bulgular
39	Ahşid: Velinimetim! Kim söyler ise söylesin, padişah pederiniz sadakatimi anladı. Göz bebeğinin etrafındaki iris gibi kendi gözünün bebeği olan sultanımın muhafazası hizmetine bendenizi tayin etti. Kulunuz padişah bendesi, sultan lalasıyım. Dünyada bir şey düşünmem; saadetinize hizmet etmekten ayrılacağıma üzülürüm; hem de ölünceye kadar üzülürüm. Buyurduğunuz gibi öyle ne erkek ne dişi hayvan değilim, adeta mert bir insan kulunuzum! Mademki hakkımda söz söyleyen dadı imiş; ferman buyurunuz huzurunuzda mahkeme olalım. Hakkımda kim öyle şeyler söylüyorsa padişah gazabına uğrasın.

Tablo 17'de görüldüğü üzere “Adalet” değeri Kara Bela adlı eserde 1(%1.49) yerde geçmektedir. Tekrar edilme sıklığı açısından eserde en az tekrar eden değerlerdendir. Eserde adalet değeri ‘mahkeme’ kavramı ile işlenmiştir. Adalet değerine ilişkin bulgular tablo 17'de örnek cümleler halinde verilmiştir.

Sayfa 39'da adaleti sağlamak için mahkemenin gerekliliğinden bahsedilmesi adalet değerinin önemine değinildiğini göstermektedir.

Tablo 18. Kara Bela Eserinde Geçen Aile Birliğine Önem Verme Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Aile Birliğine Önem Verme Değerine İlişkin Bulgular
24	Mihridil: Böyle her gün görünen bir tesadüfü düşünmek değil, tesadüf bahanesini sizin düşünüp de bulduğunuza bile hayret ederim... Sultancığım! Ben senin gerçekten bir sadık cariyenim, dünyada ne gördümse senin yüzünden gördüm, dünyada senden başka sevecek bir şeyim yok! Sözümü can kulağıyla dinle: Sizin gibi büyüklere heves yakışmaz... Padişah pederin sana münasip kim ise onu bulur. Kim bilir senin nikâhında kaç türlü fayda düşünmüştür.
78	Şah: Hemşire! Niçin böyle tuhaf sualler sorarsın? Allah bağışlasın Behrever' den başka bir de erkek çocuğum var, fakat üç yaşında... Benim dünyada ferahımın, saadetimin senin yönetme kudretinden ve Behrever' in yüksek anlayışından ibaret olduğunu bilmez misin? Kızımı yanımdan ayırmak niçin hatırıma gelsin? Kendi kimi ister ise ona vereceğim.
78-79	Nurcihan: Bilirim padişahım, kızınızın emin olması için bildiğim şeyi sormaya cesaret ettim. Çocuğu istediğine verecek değil miyiz? İşte hanedanımızın şanına zarar vermeyecek bir kulunuzu kendisine eş olarak seçtiği hususunda bir malumat aldım. Ümit ederim ki onun bu seçimi, efendimizin kendine bir memleket fethetmek yahut Banu cariyenizi fethe dair bir güzel kasidesini görmek kadar memnun edecektir.

Tablo 18’de görüldüğü üzere “Aile Birliğine Önem Verme” değeri 3 yerde geçmektedir. Kara Bela adlı eserde değer tekrar edilme sıklığı açısından orta düzeyde bir değerdir. Namık Kemal, konuşmalardan da anlaşılacağı üzere eserde ailenin önemini aile bireylerinin yoksunluğu ile anlatmaya çalışmıştır. Aile birliğine önem verme değerine ilişkin bulgular örnek cümleler halinde tablo 18’de verilmiştir.

Sayfa 24’te Mihridil, aile büyüklerinin sözünü dinlemenin çocuklar için daha önemli olduğunun belirterek “aile birliğine önem verme değeri” vurgulanmıştır.

Sayfa 78’te ise Şah, sözleri ile ailedeki bireylerin kendi söz hakları olduğunu ve ailenin bir arada kalmasına verdiği önemi belirterek aile birliğine verilen önem vurgulanmıştır.

Sayfa 78-79’da ise hem doğru eş seçmenin önemi hem de aile üyelerinin rızasının gözetilmesi anlatılarak “aile birliğine önem verme” değerine değinilmiştir.

Tablo 19. Kara Bela Eserinde Geçen Barış Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Barış Değerine İlişkin Bulgular
54	Ahşid: Merhamet buyurunuz? Dadımızın sözleri efendimizi himayeden başka bir şey için değil imiş? Yalnız ne tür rahat edeceğinizi zihnine sığdıramamış. Konuştuk birbirimize meram anlattık, ittiat ettik, karar verdik: Yarın akşam Hüsrev Mirza buradadır.
54-55	Behrever: <i>(Telaş ile ikisinin ortasına koşarak bir kolunu birinin bir kolunu diğerinin boynuna atar.)</i> Dadıcığım!.. Şimdiye kadar benim rahatım, eğlencem senin elinde idi. Bundan sonra lalamın elindedir. O ne söyler ise itaat et sakın emrine karşı durma. Gönlüm, canım, vücudum hep onun elinde... Yüreğimde ki telaş biraz kaybolmaya başladı... Haydi dadıcığım! Beni biraz odama götür ve biraz uyuyayım, sanırım ki şimdi uyurum. Dün gecedem beri uykusuzdum. Siz tamamen çalışmak için anlaştınız mı? Hah hah! Gece ile gündüz benim rahatıma çalışmak için birleşti mi? Şimdi gündüz dadıcığım, onun için beni odama götür diyorum. ( Dadı Sultan'ın koltuğuna girer, odadan dışarıya çıkmaya başlar. Kapının önüne gelerek Ahşid'e seslenerek) – Gece kıyafetli lalacığım! Yarın akşam için olan sözünü beklerim. Rengini düşün de geceyi utandırma. Allah'ıma şükürler olsun. Gönlümdeki çarpıntı savuştu. Şimdi biraz latife edebilirim. Lalacığım hep senin sayendedir. Beni ölümden kurtardın. Nasıl ölümden, belki cehennem azabından. Yüzüne bakıyordum da Hüsrev' ün nurlu yüzü kadar güzel görünüyor. Çıldırılmış gibi üzerine koşup saatlerce öpeceğim geliyor.

“Kara Bela” adlı eserde tablo 19’da görüldüğü üzere “Barış” değeri 2 yerde geçmektedir. Tekrar edilme sıklığı bakımından en az tekrar eden değerlerden birisidir. Eserde barış değerinin anlatıldığı yerler bireyler arası bir barış ile ilgilidir. Tablo 19’da görüldüğü üzere kurulan diyalog bu durumu gösteren örnek metinden ibarettir.

Sayfa 54’te Ahşid, dadı ile aralarında olan sorunu çözdüklerinden bahsederken “barış” değeri vurgulanmıştır.

Sayfa 54-55’te ise Behrever Sultan’ın, dadı ile Ahşid’in barışmasından mutlu olduğunu dile getirmesi “barış” değerinin önemine vurgu yapıldığını göstermektedir.

Tablo 20. Kara Bela Eserinde Geçen Duyarlılık Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Duyarlılık Değerine İlişkin Bulgular
25	Mihridil: Baygınlığı da uykusuna benziyor! Yine dilinde Hüsrev'den başka bir söz yok! Ben de gerçekten ne taş yürekli imişim, bu kadar sevdiğini kim bilirdi? Zavallı kızcağız bu kadar devletler, saltanatlar arasında iken çektiği gönül azaplarına bak!..
45	Behrever: İhsan buyurun: Ben kasidem için hiçbir şey istemem, şu kadar dilerim ki hissemeye ayırdığımız çelengi o savaştan gaziye, o mübarek kişiye gönderiniz. Bir de kendi dururken ganimet malından benim böyle büyük hisse almaya hakkım olmadığını bildiğimden çelengi gönderdiğimi haber veriniz.
74	Nurcihan: Kızım iki gözüm, sen evvel böyle miydin? O gülüşlerine, o şakıyışlarına bakanlar çehreni gül kıyafetine girmiş bülbül zannederlerdi. Şimdi yüzüne bakıyorum da gözlerin ağlamaya kendini zorlayan bir mazlumdan daha çok mahzun duruyor. Efendim kızım tecrübesizsin, gel lütfet; gel hepimize birden kıyma da halini bana söyle! Şah pederine acıamaz mısın? Birkaç geceden beridir seni düşünmekten uyuyamıyor.
78	Şah: ( Nurcihan' a) Sözü nü etmiş tin. (Behrever' e) Kızım, biz senden şiirler, latifeler, düğünler, ziyafetler beklerken hepsine bedel bir hastalık, bir mahzunluk çıkardın, çehrenden zehir akıyor; tesiri de bizim gönlümüzden görülüyor...
82	Mihridil: - (Gayet mahzun bir nazarla Behrever' in yüzüne yarım dakika baktıktan sonra) Emir sizin efendim. ( Kendi kendine) Bir türlü anlayacağım haller değil: Sevdiğini yanına getirtti, düğünü oluyor, memleketin şenliği dünyayı tutuyor kendisi asılacak adamlardan beter kederler içinde!

Tablo 20'de görüldüğü üzere “Duyarlılık” değeri 7 yerde geçmektedir. Tekrar edilme sıklığı açısından % 10.44'lük değer ile üçüncü en çok tekrar eden değerdir. Namık Kemal, duyarlılık kavramını doğrudan kullanmamıştır, bunun yerine kişilerin içinde buldukları halleri örnek şeklinde vermeye çalışmıştır. Saygı değerine ilişkin bulgular örnek cümleler halinde tablo 20'de gösterilmiştir.

Sayfa 25'te Mihridil'in, Behrever'in içinde bulunduğu duruma üzülmeye bu olay karşısındaki duyarlılığı ortaya konulmaya çalışılarak duyarlılık değerinin önemi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Sayfa 45'te ise başkalarının başarılarına karşı duyarlı olmaktan bahsedilirken “duyarlılık” değeri vurgulanmıştır.

Sayfa 74'te ise Behrever'in içinde bulunduğu duruma üzülen aile üyelerinin durumu anlatılarak başkalarının duygularına karşı duyarlı olunması gerektiği değeri vurgulanmaya çalışılmıştır.

Sayfa 78'de Şah'ın kızının içinde bulunduğu duruma karşı duyarsız kalmadığı anlatılarak “duyarlılık” değerine değinilmiştir.

Sayfa 82'de Mihridil, Behrever'in neler hissettiğini anlamaya çalışarak duyarlı olma değerine verilen öneme örnek olmuştur.

Tablo 21. Kara Bela Eserinde Geçen Dürüstlük Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Dürüstlük Değerine İlişkin Bulgular
24-25	Mihridil: Cariyeniz bir şey kazanmadım. Fakat sultanım pek çok şey kazandınız. Gerçek durumu söyleyeceğim; hem her gün söyleyeceğim hem her saat söyleyeceğim! Zannedirim ki siz de daimen dinleyeceksiniz de arzunuzun gerçekleşmesinin pek kolay bir şey olmadığını anlayacaksınız; o hevesten vazgeçmeye çalışacaksınız.
38	Ahşid: Bizim devletimiz, ikbalimiz efendimizin halidir. Emir buyurun arkamdan söz söyleyen her kim ise meydana çıksın, söylediklerini yüzüme karşı söylesin. O zaman hıyanet, sadakat belli olur.
60	Ahşid: Emredersiniz Mirza'yı şimdi getiririm, ihtiyat için söylüyorum. Hala Efendi'mize bir özür bulmak o kadar da olmayacak bir şey değil a: Dadınız cariyelerin hepsiyle beraber gider, efendimizin biraz rahatsız olduğunu söyler, onlar eğlenirler; bendeniz de hadım ağalar kölelerinizi defederim... Nasıl söyleyeyim bilmem ki! Şimdi telaş buyuracaksınız, tedbiri bendenize havale buyurmuyor musunuz?



Behrever: Melun! Yalan söylemekten usanmayacak mısın? Ben ölüyorum... Azrail başucumda dolaşiyor! Sen Allah'ın gazabından korkmaz mısın? Hüsrev'im! İki gözüm Hüsrev'im! Bu köpek beni senden mahrum etti. Sonra da... Vallahi eliyle zehir verdi, hem seni zehirlemek için verdi... Ah yine gözlerim kararıyor... Yine dünya melunun çehresi gibi görünmeye başladı.( Ahşid' in yakasını elinden bırakarak) Hüsrev! Yanıma gel... Ölüyorum... Benden mi kaçyorsun? Ah Hüsrev... Hınzır arap... Melun fellah... Bana zehri sen vermedin mi? Baygınlığımda... Siyah yılanlar gibi musallat olmadın mı? Hala söylemiyor! Hala Hüsrev'imın damarlarındaki kan da kaynamıyor... Vallahi ölüyorum, Hüsrev anlamıyor musun? Aman... Ciğerim parçalanıyor! Ah... Kimin dişleri yüreğime saplandı... Mutlak... Mutlak... Bu arabın... Dişleri tıpkı şu kara şişenin içindeki beyaz zehir gibi...

90

Nurcihan: Birader sen Allah'a verdiğin sözü düşün! Bir de ömrün oldukça unutma ki bir gözünün bebeği kızın, bir memleketin fatihi vezirin; bir yalancı arabın hilesiyle öldü.

93

Tablo 21'de görüldüğü üzere “Dürüstlük” değeri 7 yerde geçmektedir. Tekrar edilme sıklığı açısından orta düzeyde bir değerdir. Namık Kemal, konuşmalardan da anlaşılacağı üzere eserde dürüst olmanın önemini vermeye çalışmıştır. Dürüstlük değerine ilişkin bulgular örnek cümleler halinde verilmiştir. Tablo 21'de görüldüğü üzere dürüstlük değeri karşıt kavramlar ile anlatılmaya çalışılmıştır.

Sayfa 24-25'te Mihridil'in, Sultan'a isteğinin gerçekleşmeyeceğini açık bir şekilde söylemesi “dürüstlük” değerine değinildiğini göstermektedir.

Sayfa 38'de ise söylenecek sözlerin insanların yüzüne söylenmesinin gerekliliğinden bahsederek “dürüstlük” değerine vurgu yapılmıştır.

Sayfa 60'da ise Ahşid, söyleyeceği yalanları sıralayarak dürüst olmama örneği sergilemektedir. Yalan üzerinden “dürüstlük” değeri vurgulanmıştır.

Sayfa 90'da ise yalan söylemenin insanlara verdiği zarar anlatılarak dürüst olmanın bir erdem olduğu vurgulanmıştır.

Sayfa 93'te ise yalan söyleyen insanların topluma verdikleri zarar anlatılarak “dürüstlük” değerinin önemi vurgulanmıştır.

Tablo 22. Kara Bela Eserinde Geçen Estetik Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Estetik Değerine İlişkin Bulgular
43	Nurcihan: Firdevs'iyeye 'Şairler Sultanı' diyenler, size de 'Sultanlar Şairi' deseler hayaller arasında bir doğru söz daha söylenmiş olurlar kızım! Allah hanedanımıza bağışlasın, varlığıyla hepimiz iftihar ediyoruz. Bu zarafetinle, bu zekânla, yüce ecdadımızdan gelen kadınlara değil. Erkeklerle bile üstün olacaksın! Allah'ım! Sana bin şükürler olsun: Bizim birkaç gün evvel yeni yetişmiş gonca gibi başımızda taşıdığımız, koynumuzda sakladığımız ciğerparemiz, şimdi güller gibi açıldı, bülbüller gibi şakıyor. Efendim kızım! Padişah pederinin gazasını tebrik için bir kaside söylemişsin; son derece beğenmiş, doğduğun gün kadar sevinmiş. Hatta o kadar beğenmiş ki, beğenişi sana olan muhabbetinden hâsıl olma bir gönül yanılığısı olabilir vehmine düşmüş de kasideni en meşhur şairlere göstermiş. Onlar kendisinden de fazla beğenip aferin demişler. Ben de okudum; en baygın yüreklerden çıkan ateşli ahlara kadar etkili buldum. Bilmem gönlündeki aşk ne derecelerde yükselmiş.
44	Nurcihan: Adeta aşk kızım! En büyük, en şiddetli muhabbet... Peder muhabbeti... Sen bir padişah çocuğusun. Baban memleketler fethetsin; mülkü ganimet deryalarına boğulsun da gönlüm niçin büyümesin, yatkınlığın niçin ziyadeleşmesin? Ah, hani kılıç tarifindeki beyitlerin ne kadar güzel idi? Okurken seni tırnaklarına bakmış da hayran olmuş bir arslan yavrusu zannettim.
44	Nurcihan: Üzülme kızım, yine hanedanımızın şanına hâlel gelmedi; o şanı muhafaza eden de sensin, bütün Hindistan'ın ne kadar âlimleri var ise senin kasideni Hüsrev'in galibiyetinden büyük bir muvaffakiyet addediyorlar.

“Kara Bela” adlı tiyatro eserinde tablo 22’de görüldüğü üzere “Estetik” değeri 3 yerde geçmektedir. Tekrar edilme sıklığı bakımından % 4.47’lik bir değere sahiptir. Namık Kemal, yukarıdaki konuşmalardan da anlaşılacağı üzere “Kara Bela” adlı eserde estetik değerini güzellik kaygısı ile vermeye çalışmıştır. Estetik değerine ilişkin bulgular örnek cümleler halinde tablo 22’de gösterilmiştir.

Sayfa 43’te edebi eserlerin güzelliğinden bahsederek “estetik” değerine değinilmiştir.

Sayfa 44’te geçen konuşmalarda ise güzel şiir yazmanın ülke fethetmek kadar önemli olduğu vurgulanarak “estetik” değerinin önemine değinilmiştir.

Tablo 23. Kara Bela Eserinde Geçen Eşitlik Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Eşitlik Değerine İlişkin Bulgular
41	Behrever: Ey anladım. Sen padişah çocuğu, o bir vezir çocuğu diyordun. Bu sözle ne demek istersin?

Eşitlik değeri Tablo 23'te görüldüğü üzere 1 yerde geçmektedir. Tekrar edilme sıklığı açısından % 1.49'luk değer ile en az tekrar eden değerlerden birisidir. Eşitlik değerine ilişkin bulgu örnek tablo 3'te verilmiştir. Tablo 23'te görüldüğü üzere eşitlik değeri bireylerin toplumsal statüsü ile anlatılmaya çalışılmıştır.

Sayfa 41'de padişah ve vezir çocuklarının eşit olup olmadığı sorgulanarak "eşitlik" değerine değinilmiştir.

Tablo 24. Kara Bela Eserinde Geçen Özgürlük Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Özgürlük Değerine İlişkin Bulgular
30	Ahşid: (Kendi kendine) Ey şimdi fena mı etmişimde, eski efendimin yanında kazandığım paraları esirciye yedirmişim... On sene esirliğin bin türlü meşakkatini yüz bin türlü azabını çekip de beladan kurtulduktan sonra azat kâğıdımı yırtmışım, şu saraya yalandan hadım ağalığı ile satılmışım! Ben o parayı sarf etmeseydim bu mülkün hizmetinde nasıl bulunurdum?.....
59	Ahşid: Ne olacak velinimetim... Hükümdar çocuğunun söz anlar sadık bir kölesi bulunmaz, bir münasebetsiz vakitte delikanlıyı daireye götürürler; bir taraftan da hükümdar kızını görmek için yanına gelir! Daire halkı padişahın vardığını haber alınca, delikanlıyı yer altında nefes alamaz bir mağaraya kaparlar; korkularından yirmi dört saat sonra ancak çıkabilirler. Bakarlar ki, zavallı havasızlıktan boğulmuş, helak olmuş!..

Özgürlük değeri tablo 24'te görüldüğü üzere 2 yerde geçmektedir. Tekrar edilme sıklığı açısından % 2.98'lik bir değere sahiptir. Eserdeki konuşmalardan da anlaşılacağı üzere Namık Kemal bu değeri o dönemde ki kölelik sistemi ile ilgili örneklerle vermeye çalışmıştır. Özgürlüğün önemine ilişkin bulgular örnek cümleler halinde verilmiştir.

Sayfa 30'da Ahşid'in esaretten kurtulmak için yaptıkları anlatılarak "özgürlük" değerinin önemine vurgu yapılmıştır.

Sayfa 59’da ise geçmişte padişah ve hizmetkârlar arasındaki ilişkinin “köle-sahip ilişkisi” gibi olduğu vurgulanarak “özgürlük” değerine değinilmiştir.

Tablo 25. Kara Bela Eserinde Geçen Saygı Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Saygı Değerine İlişkin Bulgular
22-23	Mihridil: ( Kendisini toplayarak) Ben hırsız atı arkasında, esirci kırbaç altında ezile ezile büyümüş bir zavallı halayık iken Cenab-ı Hak sizin vücudunuzla mutlu kıldığı zaman bir padişahın göz bebeğini kucağında büyütme devletine nail olduğum için şimdi sayenizde esirler kullanıyorum, hanzadeler kadar itibar görüyorum, bir cariye parçası iken sultan yanında oturuyorum, padişah iltifatına nail oluyorum!..
41	Ahşid: ( Bütün bütün tavrımı değiştirerek ) Uyandırdığım için özür diledim. Fakat yüce şahsınızın orada bulunduğunuzu iştirince bir türlü duramadı. O kadar teklif ettim. Yarım dakika oturmak istemedi. Çok terbiyeli Mirza. Allah padişahımıza bağışlasın! İnşallah yüksek kudretinizde pederinden büyük olur.
46	Behrever: İşte gelirsiniz, beni bir kere alnımdan öpersiniz... Kızım sen de insan oldun, dersiniz. Bir de hakkımda bazı lakırdılar iştirerseniz, bana sormadan inanmazsınız. Pederime de iştir ise bana yahut size sorması için bir ufacak ihtarda bulunmanızı niyaz ederim.
48	Ahşid: Estağfurullah! Kulunuz yüce çevrenize geldim geleli efendimizle ilgili bir iş değil, bir cariyenin bir latifesini dahi kimseye söylemedim. Padişah pederinizin bir şeyden haberi olmadığına da yemin ederim. Çünkü haberi olmak gerekse en evvel kulunuz sorguya çekilirim. Fakat halanız Sultan Hazretleri şimdi burayı teşrif buyurdular, alışkanlıklarımı yüce zatınız çok iyi bilir; niyetleri, fikirleri pek kolay anlaşılabilir. Şayet efendimize bir şey ima ettiler ise muhtemelen dadıdan malumat almış olalar.
66	Hüsrev Mirza: (Telaşlar içinde kalır) Estağfurullah efendim! Muharebeleri velinimetimiz, padişahımızın askeri kazandı, bendenizin hizmetim yalnız onlarla beraber bulunmaktan ibaret idi. Mükâfata layık olmadığımı bilirim, lakin Cenab-ı Hak ömrünüze bereket versin, kullarınız hakkında büyüklüğünüzün şanını göstermek için kulunuza da öyle bir ihsan seçmişsiniz ki kabul etmemek haddime mi efendim? Kıyamete kadar gerek ben kulunuza ve gerekse aileme bir iftihar vesilesi olması için can özü gibi saklıyoruz.

Tablo 25’te görüldüğü üzere “Saygı” değeri 13 yerde geçmektedir. Tekrar edilme sıklığı açısından %19,4’lik değer ile en sık tekrar eden ikinci değerdir. Saygı

değerini Namık Kemal sarayda geçen olaylar arasında vermeye çalışmıştır. Bu duruma ilişkin bulgular örnek cümleler halinde tablo 25’te verilmiştir. Tablo 25’te görüldüğü üzere saygı değeri daha çok kişilerin toplumdaki statüsü ile anlatılmaya çalışılmıştır.

Sayfa 22-23’te Mihridil’in sultana karşı saygılı davranışı ile “saygı” değerine değinilmiştir.

Sayfa 41’de ise Ahşid’in sultana ve Mirza’ya karşı saygılı konuşmasından “saygı” değerine vurgu yapılmıştır.

Sayfa 46’da Behrever’in konuşmasından kişilerin benliklerine saygı duyulması gerektiği vurgulanarak “saygı” değerine değinilmiştir.

Sayfa 48’de Ahşid’in ve Sayfa 66’da Hüsrev Mirza konuşmasından rütbe bakımından üste olan kişilere karşı saygılı olunması gerektiği vurgulanmıştır.

Tablo 26. Kara Bela Eserinde Geçen Sevgi Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Sevgi Değerine İlişkin Bulgular
34	Mihridil: Sultanım! Allah aşkına merhamet et! Ben size ömrümde hıyanet etmedim, ömrümde hıyaneti düşünmedim. Hiçbir vakit bir ufak zevkiniz için canımı feda etmekten çekinmem.
46	Behrever: Ben de sizi doğdum doğalı bu derece şefkatli, bu derece merhametli görmedim. Derdim var: Birincisi huzurunuzda çektiğim eziyettir. Ya ben sizi yalnız bırakayım, ya siz beni yalnız bırakın.
52	Ahşid: Kadın sen ne demek istersin? Haysiyet falan gibi münasebetsiz adetlere bağlanalım da velinimetimizi öldürelim mi? Aşkının ne kadar şiddetli olduğunun görmüyor musun? Zaten vücudu gülfidanı gibi bir şey idi, şimdi kurumuş otlara benzedi. Hiç merhametin yok mu? Bir vezir çocuğunu daireye kabul etmemek için bir padişah çocuğunu mezara mı gönderelim? Yüreğinde hiç mi insaf yok? Bir dakikacık olsun kimseyi sevmedin mi? Sultan dadısı olacaksın, halini görmüyor musun?
65	Hüsrev: (Yalnız) İnsan bu kadar talihli olur da bu kadar da ikbalinden korkar mı? Bir huri beni yanına çağırmış, Azrail kucağına düşecek kadar korkuyorum; Arap’ın hakkı var; bu kadar bin düşmanın okundan, yayından korkmadım da bir meleğin kaşından, kirpiğinden mi çekineceğim? Ne olmak ihtimali var.

73-74

Nurcihan: Hayır kızım, bu hali ben ayıplamam: Hakikaten ben evlattan mahrum bir kadını, sizden başka da dünyada sevecek kimsem yok... Bu halde benim sizi kendi canım kadar sevdiğimi anlamak güç bir şey değildir... Fakat belki bir iftira işitirsiniz.

Tablo 26’da görüldüğü üzere “Sevgi” değeri eserde 20 yerde geçmektedir. Tekrar edilme sıklığı açısından %29.85’lik değer ile en sık tekrar eden değerdir. Sevgi değerine ilişkin bulgular tablo 26’da örnek cümleler halinde verilmiştir. Tablo 26’da görüldüğü üzere sevgi değeri aile sevgisi ve eş seçimi ile anlatılmaya çalışılmıştır.

Sayfa 34’te Mihridil’in, sultana olan sevgisini ispat etmek uğruna ölmeyi bile göze alması anlatılarak “sevgi” değerinin önemi vurgulanmıştır.

Sayfa 46’da Behrever’in Nurcihan’a olan sevgisi

Sayfa 52’de Ahşid’in, Behrever’in sevgisinin büyüklüğünü anlattığı bölüme bakarak sevgi değerinin önemini vurgulandığını söyleyebiliriz.

Sayfa 65’te Hüsrev’in Behrever’e olan sevgisi için yapacaklarının anlatılması “sevgi” değerine verilen önemi göstermektedir.

Sayfa 73-74 ise Nurcihan’ın Behrever’e olan evlat sevgisi ile “sevgi” değeri vurgulanmıştır.

Tablo 27. Kara Bela Eserinde Geçen Sorumluluk Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Sorumluluk Değerine İlişkin Bulgular
33-34	Behrever: .....Ben kendim gördüm. Bir yıldan beri kalbimde, canımdan daha kıymetli sakladığım sırrımı ağızımdan kaptın. Ben tevekkeli sırrımı şimdiye kadar kimseye derdimi açmaktan çekinmezdim. Mübarek başın boş mağara mıdır? Ne olacak zaten beyni yok ki... İçine bir söz düştü mü bir dakika sürmeden hemen etrafa akseder. Bak şu saray terbiyesi görmüş hanıma! Bilmem nereni beğendiler de seni bana dadı ettiler? Ha... Galiba casussun da ne yaparsam ötekine berikine haber vermek için seni yanıma koymuşlar.
58	Ahşid: Velinimetim! Merak buyurmayınız. Her şey hazır: Bendeniz de hiçbir zaman korkmam. Zaten korkacak bir şey yok a! Lakin ne kadar olsa insan her işinde tedbirden, ihtiyattan geri durmamalıdır ki faydasız pişmanlığa uğramasın; Keşmir hükümdarının kızına benzemek hayırlı bir şey midir?

84 Ahşid: (Bütün bütün mağlup ve razı bir halde) Emredin, bin canım olsa yolunuza feda ederim.

Tablo 27’de “ Sorumluluk” değeri görüldüğü üzere 3 yerde geçmektedir. Tekrar edilme sıklığı açısından % 4.47’lik bir değere sahiptir. Namık Kemal, diyaloglardan da anlaşılacağı üzere eserde sorumluluk değerini ‘görevini, vazifesini’ tam yapma ya da yapamama ile ilgili örneklerle vermeye çalışmıştır. Bu değere ilişkin bulgular tablo 27’de örnek cümleler halinde verilmiştir.

Sayfa 33-34’te Behrever’in, Mihridil’e sorumluluğunu yerine getirmediği için sitem ettiği yerde “sorumluluk” değerine vurgu yapılmıştır.

Sayfa 58’de Ahşid’in görevini yerine getirmesi anlatılırken sorumluluk değeri vurgulanmıştır.

Sayfa 84’de Ahşid’in görev uğruna canını feda edecek olması “sorumluluk” değerine verilen önemi göstermektedir.

Tablo 28. Kara Bela Eserinde Geçen Vatanseverlik Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Vatanseverlik Değerine İlişkin Bulgular
44	Nurcihan: Gül kızım... Güldüğün vakit güneş yüzün, sabahın tebessümünü andırıyor? Seni ganimete hissedar etmediler mi zannedersin? Dinle kızım, padişah pederin o kadar büyük bir muzafferiyete nail olduğu halde yine bir şey için kederli idi. Savaşa, nasılsa kendi gitmedi, galibiyet, nasılsa hanedanımıza nasip olmadı. Galibiyeti, bir vezir çocuğu kazandı belki bilirsin! Hani yirmi, yirmi iki yaşında delikanlı var: Hüsrev Mirza. İşte pencerenin altından geçiyor.
44	Nurcihan: Üzülme kızım, yine hanedanımızın şanına hanel gelmedi; o şanı muhafaza eden de sensin, bütün Hindistan’ın ne kadar alimleri var ise senin kasideni Hüsrev’in galibiyetinden büyük bir muvaffakiyet addediyorlar.
45	Behrever: Oh! Üç beş satır yazı yazmak koca bir memleket fethetmekten büyük bir marifet imiş öyle mi? Vallahi Hindistan’da insaf kalmamış. Kendi kanımı feda etmek nerede?.. Mürekkep sarf etmek nerede?

Tablo 28’de görüldüğü üzere “Vatanseverlik” değeri eserde 3 yerde geçmektedir. Vatanseverlik değeri tekrar edilme sıklığı açısından % 4.47’lik bir değere

sahiptir. Vatanseverlik değerine ilişkin bulgular örnek cümleler halinde tablo 28’de verilmiştir. Tablo 28’de görüldüğü üzere bu değer vatan için savaş yapmakla anlatılmaya çalışılmıştır.

Sayfa 44’te ülkeyi kurtarmak için verilen savaştan bahsedilirken “vatanseverlik” değeri vurgulanmıştır.

Sayfa 44’te ülkeyi kurtarmanın, savunmanın yalnızca savaş ile olmadığını belirtilmesi “Vatanseverlik” değerine verilen önemi göstermektedir.

Sayfa 45’te ise vatanseverlik değeri hem savaşla hem de vatan için çalışmayla anlatılırken “vatanseverlik” değerinin önemi anlatılmaya çalışılmıştır.

Tablo 29. Kara Bela Eserinde Geçen Yardımseverlik Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Yardımseverlik Değerine İlişkin Bulgular
50	Ahşid: Velinimetim! Niçin yüce değerinizden şikâyet buyuruyorsunuz? Dünyada her müşkülün bir çaresi yok mudur? Bizim gibi sadık kölelerin gereği, efendimize müşkül görülen şeylere çare bulmak için değil midir? Ne mani, haydi bir fırsat zamanı ortaya çıkıncaya kadar sırrımızı aramızda kalsın. Bir taraftan Şah Efendi’imizin niyetlerini anlamaya, merhametlerini çekmeye çalışırız; bir taraftan sultanımızı hasretler, meşakkatler içinde bırakmamanın çaresini ararız. Mesela; bu yüce şahsınıza ait dairenin özel muhafazasına da kulunuz memur. Hüsrev Mirza’nın benim gibi kıymetsiz bir kul hakkında iyi niyeti de var, ara sıra lütfen bendenizi görmeye tenezzül buyurur; efendimizin ayak topraklarına da yüz sürseler bir sadık kölenizin, sizin yüce makamınıza girebilmesiyle ne lazım gelir?
51	Ahşid: Efendimiz telaş buyurmayınız; hiddetten meraktan sarardınız soldunuz. Biraz da yatak odasını şerefendiriniz, rahat ediniz, kulunuz hepsine çare bulurum. Eğer bulamazsam ferman sizden, ölmek benden!

Yardımseverlik değeri eserde en az işlenen değerlerden birisidir. Tablo 29’da görüldüğü üzere “Yardımseverlik” değeri 2 yerde geçmektedir. Tekrar edilme sıklığı açısından %2.98’lik bir veriye sahiptir. Bu değere ilişkin bulgular Tablo 29’da örnek cümleler halinde verilmiştir.

Sayfa 50 ve 51’de Ahşid’in sultanın sorununu çözmeye çalışarak ona yardımcı olması “yardımseverlik değerinin anlatıldığını göstermektedir.



### Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Namık Kemal'in "Celaladdin Harzemşah" adlı tiyatro eserinde yer alan Sosyal Bilgiler dersinde doğrudan verilmesi istenen değerlere ilişkin frekans ve yüzde dağılımına ilişkin değerler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir değerler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 30. Celaleddin Harzemşah adlı eserde yer alan değerlerin Frekans ve Yüzdeleri

Değerler	F	%
Adalet	15	5.51
Aile Birliğine Önem Verme	20	7.35
Bağımsızlık	8	2.94
Barış	12	4.41
Bilimsellik	4	1.47
Çalışkanlık	7	2.57
Dayanışma	3	1.10
Duyarlılık	23	8.45
Dürüstlük	32	11.76
Estetik	0	0
Eşitlik	3	1.10
Özgürlük	8	2.94
Saygı	15	5.51
Sevgi	44	16.17
Sorumluluk	31	11.39
Tasarruf	0	0
Vatanseverlik	47	17.27
Yardımseverlik	0	0
Toplam	272	100

Tablo 30'da görüldüğü üzere "Celaleddin Harzemşah" adlı eserde doğrudan veya dolaylı olarak SBDÖP'te yer alan değerlerden 272 adet tespit edilmiştir. Tekrar sıklığı en fazla ilk üç değer şunlardır: " Vatanseverlik 47 (%17.27), Sevgi 44 (%16.17), Dürüstlük 32 (%11.76)". En az tekrar sıklığı olan eden üç değer ise şöyledir: " Eşitlik 3 (%1.10), Dayanışma 3 (%1.10), Bilimsellik 4 (%1.47)" . Estetik, Tasarruf, Yardımseverlik değerlerine ise doğrudan ya da dolaylı olarak eserde rastlanmamıştır.

“Celaladdin Harzemşah” adlı eserde rastlanan değerler, eserden metin örnekleri alınarak tablo halinde gösterilmiştir. Tablo halinde gösterilen metin örnekleri; konuşma cümleleri, sayfa numaraları ve konuşan kişilerin isimleri ile birlikte verilmiştir.

Tablo 31. Celaleddin Harzemşah Eserinde Geçen Adalet Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Adalet Değerine İlişkin Bulgular
145-146	Mehmet: Ah Keşke: Allah vücudumda ne kadar kıl var ise o kadar Cengiz yarada idi de o Nasır'ı o belayı üzerimize musallat etmese idi. Kadı hepinizin küfrünüze katlinize hüküm vermiştir (öyle) değil mi?
213	İzzeddin: Sultan Celal filhakika bir mübrem ihtiyaç görülmedikçe İslam arasına kılıç düşürmemeği pek ziyade iltizam ediyor! İslam gayreti millet muhabbeti nümayişlerini maksadı için en büyük bir silah-ı zafer addetmiş. O silahı (Tebriz duvarlarına çarpıp da kırmak istemez. Maharetle gönül tezehirini, kuvvetle memleket zaptından hayırlı görmüş; bir taraftan neticesi meşkül bir harbe girip de şöret ve adaletini kaybetmek muhatarasına, bir taraftan) Tebriz mülkü ile efendimiz gibi hazine- i ikbalini tezyin edecek bir kıymetli cevhere nail olmak imkânını mukayese edince fikrimize bizden ziyade mürevviç olmak lazım gelir fakat bize lazım olan yine ihtiyattır dainiz dünyada çok Allah kulu gördüm hiç Allah adamı görmedim.
223-224	Melik Nusret: (Celal'e) Padişahım! Biraderinizin maksadı kulunuzum melik tabiriyle de ima etti fakat ima etse de hakkımdaki infialleri birkaç günden beri bendenizce malum idi. Bir iki kere yolda tesadüf ettik karşılarında maayip (eşitlikten) tecessüm etmiş kadar istikrah ile yüzlerini başka tarafa çevirdiler şimdi de huzurunuzda tahkir ediyorlar. Adalet- i şahanenize iltica ederim cevap vereceğim haddimi tecavüz edersem cezasına da razıyım. “Gıyaseddin'e” (Şehzadem) Ben devletimi unvanımı pederimden bulmadım bu hal bana bir (taksir) (nakısa) değil şereftir! İyice malumu devletiniz olsun ki dünyada kimse anasından büyük doğmaz. Harzemşah saltanatını tesis eden zat da o devleti pederinden bulmamıştı müşahede buyurursunuz ki herkesi şan ve ikbal meydanlarında kim ileride bulunursa onun arkasından gidiyor. (Kimse) Muktedasının (asıl menzili) (dünyada olan menzilini) saltanat sarayı mıdır? Sormuyor. Belimdeki kılıç oraktan bozma ise ne büyük iftihardır ki üzerinde pek çok padişahların silahlarındaki yakut parçalarından ziyade kandamlası bulunuyor.....
317	Zahide: Ah maktul ölüyor... Kullar günahı affediyor. Lakin felek intikamcı yaratmaktan hali kalmıyor gözyaşlarının nedamet feryatlarının hiç faydası yok adil-i mutlak cana candan başka şey kabul etmiyor.

396

Mihricihan: Merhamet buyurun Celal'im efendimiz Melik Nusret'in dununda kalacak değilsiniz ya katilinizi de affedebilirsiniz. Fakat biz affedemeyiz adaletinize sığındık kan maktulün değil varisinindir padişahım. Siz tabanızın asakirinizin pederi idiniz. Me'lun milyonlarca Müslümanı yetim bıraktı Hınzır. Şu ümmet-i Muhammed'in Tatar'a esir olmasına sebep oldu.

“Celaleddin Harzemşah” adlı eserde Tablo 31’de görüldüğü üzere “Adalet” değeri 15 yerde geçmektedir. Tekrar edilme sıklığı açısından %5.51’lik bir değere ulaşılmıştır. Namık Kemal, eserde adalet değerini birçok yerde doğrudan ‘adil olma’ kavramı ile anlatmıştır. Adalet değerine ilişkin bulgular örnek cümleler halinde tablo 31’de verilmiştir.

Sayfa 145-146’da kadının aldığı karardan bahsetmesi “adalet” değerine değinildiğini göstermektedir.

Sayfa 213’te savaş yapmanın amaçlarından birisinin de adaleti temin etmek olduğu anlatılarak “adalet” değeri vurgulanmıştır.

Sayfa 223-224’te ise yapılan yargılama sonucunda önemli olanının yargı kararına uymak olduğu belirtilerek “adalet” değerine vurgu yapılmıştır.

Sayfa 317’de ise gerçek adaletin mutlaka gerçekleşeceği vurgulanarak adalet değerinin önemi anlatılmıştır.

Sayfa 396’da ise yönetici kişinin adil olma gerekliliği anlatılarak “adil olma” değerinin önemi vurgulanmıştır.

Tablo 32. Celaleddin Harzemşah Eserinde Geçen Aile Birliğine Önem Verme Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Aile Birliğine Önem Verme Değerine İlişkin Bulgular
140-141	<p>Celalettin: Hiç (İbadullahı) (tebaasını) düşman kılıcına Azrail pençesine teslim edip de düşman hududundan birkaç aylık yol içeri kaçan (adam padişah mı sayılır)? Hiç üçer dörder yaşındaki oğullarını kızlarını Tatar canavarlarının en evvel pençe salacağı yerlerde bırakıp da hayatını selamete çıkarmak için ecelin bile gözüne güç tesadüf eden bir adaya saklanan zata peder mi denir? Kimseye görünecek yüzünüz kalmadı. Altı bin senedir Allah'ın bu geniş mülküne ne kadar insan geldi ise zelil olmakta cümlesine tefevvuk ettiniz. Bu (namussuzluktan bu) namertlikten bizarım Allah da şahidimdir ki bizarım. (Neden) ( Nerenin padişahısınız ki) itaat üzerime farz olsun( perimsiniz) siz evladınızın ve hatta indinizde evladından aziz olmak lazım gelen (ibadullahın) (tebaanızın) hangi hakkına riayet ettiniz ki ben de size iktida edeyim de peder hakkı düşünüyüm şimdi buradan kalkarsınız doğru düşmanın mukabelesine gideriz.....</p>
182	<p>Celaleddin: Deminki hiddet nezakete döndü öyle mi? Allah seni güneş gibi yaratmış insanı şimdi hareketlendiriyorsun. Birkaç dakika sonra çiçekler, güller arasında bırakıyorsun. Mühim bir iş olunca sana bildirmeyip de ne yapacağım? Senden başka bir ruh-ı (safî-ye) (saniye) malik miyim ki hüznümü onunla paylaşayım. “Kutbeddin’e” Söyle de gelsin benim arslan çocuğum. “Neyyire çıkar.”</p>
200	<p>Bir Asker: “Birkaç yerinden yaralı olduğu halde koşarak” İmdat padişahım imdat Allah aşkına ırzını Tatar elinde bırakma (susuzluktan, yaralarının hararetinden) dinime devletime daha ziyade hizmet etmeğe iktidarım kalmadı. “Kendini nehre atar” Feryat üzerine hemen Celaleddin sudan çıkar.</p>
332	<p>Zahide: “Celal’in şiddetinden uyanarak” Ah söyle o lakırdıyı (bana) bir kere daha söyle. Valide demedin mi senin ağzından valide sözünü işittikçe Allah seni gerçekten dünyaya benden ihsan etmiş bugünün güneşini ben doğurmuşum bu melikin hayatı benden cereyan ediyor sanıyorum da vücudumun her zerresinden her dakikada bir ruh peyda olmuş kadar lezzetler (saadetler) içinde kalıyorum.</p>
334	<p>Celaleddin: Valideciğim! Niçin bütün bütün meysus oluyorsun bir evladın da ben değil miyim? O gitti ise yerine beni yerine kabul etmez misin?..</p>

“Celaleddin Harzemşah” adlı eserde tablo 32’de görüldüğü üzere “Aile Birliğine Önem Verme” değeri 20 yerde geçmektedir. Bu değerın tekrar sıklığı 7.35’lik bir

değere sahiptir. Namık Kemal, aile birliğine önem verme değeri eserdeki diyaloglardan da anlaşılacağı üzere eserde ailenin önemini savaş ve sadakat üzerinden örnekler ile vermeye çalışmıştır. Aile değerine ilişkin bulgular örnek cümleler halinde tablo 32’de verilmiştir.

Sayfa 140-141’de ailedeki bireylerin görevleri sorgulanarak aile birliğini sağlamanın önemine vurgu yapılmıştır.

Sayfa 182’de Celaleddin’in eşi için söylediği sözler aileyi birlikte tutmanın önemini vurgulamaktadır.

Sayfa 200’de insanın eşini yabancı elinde bırakmama uğruna yaptığı fedakârlık anlatılarak “aile birliğine verilen önem” vurgulanmaktadır.

Sayfa 332’de anne olmanın evlatlar tarafından saygı gördükçe daha da değerli bir şey olduğu anlatılarak aile olmanın önemine değinilmiştir.

Sayfa 334’te Celaleddin’in öz annesi olmadığı halde onu büyüten kişiye duyduğu sevgi ve saygıya değinilmesi “aile birliğine” verilen önemi göstermektedir.

Tablo 33. Celaleddin Harzemşah Eserinde Geçen Bağımsızlık Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Bağımsızlık Değerine İlişkin Bulgular
129	Celalettin: Dinle! Söyletmeğe sen sebep oldun gönlümde saklamağa çalıştığın ateşler alevlendi. Bundan sonra zapt edemem. İslam üzerine bu belayı davet eden biz idik sonra düşman görüldüğü gibi evvel biz kaçtık topu bir kere kavga ettik. Onda da galip idik. Düşman bizden yüz çevirdi: Güya! Tatar'ın ön tarafı insan arka tarafı ecel imiş gibi biz de o zaman kaçmağa başladık yüz seneden beri feleğin her türlü, cefasına kılıcımızın himayesine sığınan, bizi mert himmetli, kiyafetli gayur, hasılı kendilerinden büyük sanıp da tebaiyetimize giren ayağımızı başlarından yüksek, kılıcımızı canlarından aziz tutan nice yüz binlerce biçareye (İşte düşman geliyor biz de kaçacağız başımızın çaresine bakın- demekten utanmadık) Kahhar-ı müntakim(in) ( Allah) huzuruna ne kadar kendine ibadet eder kulu varsa cümlesinin helakine sebep olmak gibi bir vebal ile gitmek, ahlak(a)! Zamanımızda insan denilmeğe layık kim var ise yüzde doksanının nahak yere dökülen bir kan ile lekelenmiş bir nam bırakmak ne büyük bir musibettir? Zihninde bulamıyor musun? Biz Allah huzurunda Nemrutlar, Firavunlar kadar mesul olacağız. İstikbalde dünyaya ne Müslüman ne kadar insan gelirse Yezid'i şeytanı bırakacak da bize lanet edecek.
167	Hadım Han: “ Araya girerek Nuştekin'e” Birader şimdiden mi ihtilafa başlayacağız. “Melik Nusret'e” (Melik) bizi Tatar kılıcı altına mı düşürmek istiyorsunuz?
196	Melik Nusret: Bu firar değil padişahım! İslam'ın haline merhamet buyurmaz mısınız? Müluk arasında ibadullahın sizden başka bir itimadı kalmadı şehit olalım da ve garbı Tatar'ın (pençesine) (yağmasına, tahribine) mi bırakalım?
201	Neyyire: Padişahım bize merhametin yoksa İslam hürmetine insaniyet gayretine ikimizi de suya at tek burada bırakma! Mahmut Yalvaç mel'ununun sesini kendi kulağımla işittim “Neyyire'yi Cengiz'e odalık Kutbeddin'i de kendime saki edeceğim” diye kudurmuş domuz gibi bağırıyordu.
201	Kudbeddin: Padişahım! Babacığım! Dört yanımdan yaralıyım beni dinle öldür ben o mel'unlara hizmetkârlık edemem nasıl müşriklere şarap vereyim? Arslan yavrusunun köpek yalağına su götürdüğünü kim görmüş? Acı padişahım! Bize acı! Bize acı Ya Rabbi! Ne mücrim kulların imişiz ki bu günleri de gördük bu lakırdıları da işittik.

Tablo 33'te görüldüğü üzere “Bağımsızlık” değeri 8 yerde geçmektedir. Bağımsızlık değeri tekrar edilme sıklığı açısından %2.94'lük bir veriye sahiptir. Bağımsızlık değerine ilişkin bulgular örnek cümleler halinde tablo 33'te gösterilmiştir.

Sayfa 129’da insanın ülkesinin bağımsızlığı için hiçbir fedakarlıktan sakınmaması gerektiği anlatılarak “bağımsızlık” değerine verilen önem vurgulanmıştır.

Sayfa 167’de düşmana esir olmanın kötülüğüne değinilerek “bağımsızlık” değerinin önemine vurgu yapılmıştır.

Sayfa 196’da vatani savunmanın düşman eline esir olmanın tahammül edilemez olduğuna vurgu yapılarak “bağımsızlık” değerine değinilmiştir.

Sayfa 201’de ise Neyyire ve Kudbeddin’in sözlerinden esir olmaksızın ölümün yeğ olduğu anlatılarak “bağımsızlık” değerine verilen önem vurgulanmıştır.

Tablo 34. Celaleddin Harzemşah Eserinde Geçen Barış Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Barış Değerine İlişkin Bulgular
137	Celaleddin: Ya Rabbi sen sabır ihsan et! Şimdi cünun getireceğim. Ya hal böyle idi de sizin (İslam’a) (ibadullaha) ne kastınız var idi ki: Tatar ‘a harp açtınız?
165	Hadım Han: Harp açılmış ise Allah musalahanın imkânını da dünyadan refetmemiş ya?
232	Celaleddin: Biz taşın o kadar kıymetli cinsine mail değiliz. Şehrin duvarlarındaki çakıl parçalarından başka bir şey istemiyoruz. İslam arasında bir ittihad arıyoruz hasıl edebildiğimiz (derecesine tevsia bu noktayı müsait gördük de onun için geldik; teklifimiz) (insaniyet) (İslamiyet) şeriat namına(kalenin) teslimdir.
354	Orhan: Çaresiz bir müddet de kulunuz tasdi’a mecbur olacağım sulhun iadesine imkân kalmadı padişahım.
372	Celaleddin: Getir bakalım! Cariye Celal’e iki atlas torba (verir) Celal mühürlerini (birer birer) açar kendi kendine okumağa başlar cariye (çıkır) (ne) kadar da lüzumsuz unvanlar tantanalar anladık neticesi ne olacak? Sulh istiyorlar mahsus elçi de göndermişler.

Tablo 34’te görüldüğü üzere “Barış” değeri 12 yerde geçmektedir. Tekrar edilme sıklığı açısından % 4.41’lik bir değere ulaşılmıştır. Barış değerine ilişkin bulgular örnek cümleler halinde tablo 34’te gösterilmiştir. Tablo 34’te görüldüğü üzere Barış değeri savaş halinin bitimi olarak evrensel bir tema ile anlatılmaya çalışılmıştır.

Sayfa 137’de ve 165’te savaş yapmanın iyi bir şey olmadığına değinilerek “barış” değerinin önemi vurgulanmıştır.

Sayfa 232’ de barış yapmanın ülkenin selameti için daha iyi olduğu anlatılarak “barış” değeri vurgulanmıştır.

Sayfa 354’te ise barış halinin devamı için her şeyin yapıldığı ancak savaştan başka çare kalmadığı anlatılarak “barış” değerinin önemine değinilmiştir.

Sayfa 372’de savaşın barış yapılarak sonlanmasından bahsedilmesi “barış” değerine değinildiği göstermektedir.

Tablo 35. Celaleddin Harzemşah Eserinde Geçen Bilimsellik Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Bilimsellik Değerine İlişkin Bulgular
134	Mehmet: Her (Hele) müneccim lakırdısına inanmağı, gökte bir seyyare görünce haşa! Yerin tanrısı zanneden Cengiz’i (e) bırak. Ben daima (elimde) ya kılıç ya kitap tutarak büyüdüm. Fevkimizde Allah’tan başka dünyaya hükmü nafiz bir kuvvet mevcut olmadığını hem ilim ile hem tecrübe ile bilirim. Mutasım’ın Amudiye gazası da, Ebu Temmam’ın tebriknamesi de (tavsilatiyle) tamamıyla hatırımdadır.
139-140	Celaleddin: Devletimizi vücudunuzla zelil eden Hâkim-i Mutlak’ın Kahhar ü Müntakim isimlerine yemin ederim ki başınızı Cengiz’e binek taşı etmek nahak yere dökülen bu kadar yüz bin mümin kanının vebalini yüklenmekten, haliniz Nasır’ı(a) gülünç olmak(tan) mahşer dolusu dullar yetimler ağlatmaktan hayırlıdır. Muhabere meydanında bulacağınız mezarın şahane olmayacağı hatırıma geli(mi)yor. Cengiz’in eline düşebileceğinizi düşünüyorsunuz. Hatta öyle bir musibet zuhur eder ise ta Bağdat’taki Nasır’ın handelerini istihzalarını nazarınızda tecessüm ettiriyorsunuz (hâlbuki) vücudunuz şu iğrenç tozlar topraklar içinde bir mezar bile bulamaz(sınız). Allah’ın yed-i kudreti buralara(kadar) yetişir. Adamı, Nasır değil kıyamete kadar Şarkta Garpta zuhur edecek urefanın hepsine rezil eder buraları hiç mi zihnimize gelmiyor?
346	Celaleddin: Bunlar nasıl âlim! Nasıl Müslüman?...
374-375	Nureddin: ‘Kendi kendine birkaç büyük ilaç şişelerine bakarak’ Hayır! Tabipler hiç de hâkim değilmiş! Tıp ile hikmeti yekvücut addedenler ne kadar da büyük hatada bulunmuşlar. Hiç iki avuç kadar bir mideye on iki saat içinde on okka su doldurmak eshab-ı hikmet karı mıdır? Elbette bir zaman gelecek ki şu iki şişe suyun tesiri iki damla ile de hasıl olacak! Ne faydası var? Raziler,



Farabiler, İbn-i Sinalar keşfettikleri hakayiki kendileriyle beraber mezara götürmüşler. Şüphe yok ki Bukrat asarı bayağı ihya-yı evmat derecesine yaklaştıran Bukrat hastaları(nı) ecel-i kazanın pençesinden insanlı(ğı) küp haline tahvil etmekle kurtarmazdı. Of... (Mazi..) Meçhul... İstikbal ondan ziyade meçhul! Ezelden beri bir karanlık içinde dünyaya gelmişiz (Gözümüzü açmışız) (görmemişiz) biraz nur görmüşüz! Ebede doğru gidiyoruz. Ebedin birinci menzili olan ölüm döşeğinde gözümüz kapanıyor. Bir vakit gelip de açılacak fakat ne vakit açılacak? Acaba mezarın hali de ezelden dünyaya gelmek zamanı kadar imtidat mı edecek? Hayalat ile uğraşmak lazım değil padişah hasta ne türlü hastalık? Ne garip musibet? Çehresi guruba tutulmuş güneş gibi bir sarı toprak rengi bağladı! Vücudu ayağa kalkmış mezara benziyor da derununa cehennem saklamış gibi ateşler içinde yanıyor dünyada bu hali görmektense güneşin hiç doğduğunu görmemek doğmadan evvel mezara gitmek daha hayırlı değil mi(dir)(ydi)? İrade-ilahiyeye karşı durulmaz bizim için elden gelen(i) sarf etmekten başka çare yoktur ‘yanındaki şişeleri karıştırarak’ Bundan saatte bir ötekinden iki saatte bir kadeh verilmek lazım gelirmiş. Pek ala tabip efendi fakat kim uyandıracak hamiyeti(n), İslamiyet’in, insaniyetin yeni doğmuş (güneş) (ruh-ı mücerredi) hepimizin ruh ve istikbalde ümid-i necatı olan bir hastayı iki saatçik rahat uykusundan kaldırmağa hangi gönül tahammül edecek? Vallahi bizim etibba hastaları hakkında böyle davranacak olduktan sonra Cengiz’e asker olsalar meşreplerine daha muvafık bir hareket etmiş olurlardı.

---

Tablo 35’te görüldüğü üzere “Bilimsellik” değeri 4 yerde geçmektedir. “Celaleddin Harzemşah” adlı eserde bilimsellik değerinin tekrar edilme sıklığı %1.47’lik bir değere ulaşılmıştır. Namık Kemal, eserde doğrudan bu değeri işlemek yerine örnek olaylar içerisinde aktarmıştır. Tablo 35’te görüldüğü üzere değere ilişkin bulgular örnek cümleler halinde verilmiştir.

Sayfa 134’te bilimsellik değeri bilimsel olmayan işlere itibar etmemek gerektiği üzerinden anlatılarak “bilimsellik” değerine vurgu yapılmıştır.

Sayfa 139’da ve140’ta bilim insanları katleden Tatarlara karşı olan tutum anlatılarak bilim insanlarına ve bilime verilen değere değinilmiştir.

Sayfa 346’da bilim insanının sahip olması gereken özellikler sorgulanarak “bilimsellik” değeri vurgulanmıştır.

Sayfa 374-375’te bilimin eskisi gibi itinayla yapılmadığı eski hekimlerin olmadığı eleştirilerek “bilimsellik” değerine vurgu yapılmıştır.

Tablo 36. Celaleddin Harzemşah Eserinde Geçen Çalışkanlık Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Çalışkanlık Değerine İlişkin Bulgular
151-152	Celaleddin: Ben mi pederim? Velinimetim, Padişahım, metbu’um ‘Senden nefret eden Allah’ın rahmetinden dur olsun: Padişahım bir kere meydana çık! Kışverler dolusu halk önünde can vermeğe hazır duruyor. En birinci askerin yine Celal’dir. Bir kılına vücudumun her zerresi ayrı ayrı kurban olsun Allah aşkına azminde dur sebat et! Din hürmetine reyinden dönme biz istersek o mel’undan intikam almağa elbette çare buluruz biz gayret edersek o köpeği şehitlerimizin kanı ile boğabiliriz.
168	Melik Nusret: Uğradığımız belaların sebebi hep bu zayıf itikat değil mi? Hiç insanın hayatı mevcut iken dinini, dünyasını muhafaza için başka vasıtaya ihtiyacı mı olur? Düşmana karşı duramaz isek karşısında mahvolmak da mı elimizden gelmez? Gayretiniz yoksa aklınızda mı yok? Tatar’ın mızrağı gözünüzden çıkmıyor da Celaleddin’ in kılıcı hiç hatırıınıza gelmez mi?
180	Celaleddin: Ben elimden geldiği kadar vazifemi yerine getirmeğe çalıştım. Fakat yalnız gayret (her) ihtiyaca mukabil gelmiyor. Düşman kanından seller akıtsak o da bizim memleketleri harap ediyor. Birkaç parça olmak elim(iz)den gelmez ki her firkanın (başında) her yerin muhafazasında bulunayım. Biz burada bir ordu bozuyoruz. Tatar orada bir padişahlık batırıyor. Biz burada bir kavga kazanıyoruz. İslam ötede bir kışver kaybediyor. Biz burada birkaç bin merdin yüzünü güldürüyoruz. Felek ötede birkaç milyon kadın yetim, çocuk ağlatıyor. Hepsinden ben mesulüm. Cenab-ı Hak hepsini benden soracak ah: Keşke pederim hayatta olaydı da ben padişahlığa bedel emri altında bir asker buluna idim. Bari yalnız yaptığım işten mesul olurudum. Yapmadığım şeylerin olsun mesuliyeti bana ait olmazdı.

Celaleddin: Şu edepsiz bak bir günahını bir başka (cinayetten) (cinayete) özür makamında beyan etmekten de hicap etmiyor işret herkese haram olunca, sen tabiata olan alçaklara küfür menzilesini bulur. Ne yüzle af istiyorsun nasıl utanmadan katilliğini sarhoşluğa isnat edip de beni aldatmağa çalışıyorsun! Hayatına kıydığın biçareye Tebriz pişgahında bir sipahi için ettiğin muameleler bizim yanımızda değil miydi? Sen ömrün oldukça bir kinini, bir gayzını, unutmazsın da herkes senin her fiilini, her edepsizliğini unutuverir mi zannedersin? (Onunla) (Eteğine) bulaşan lekeyi damarlarında kan ile sileceğim. Ahirete gönderdiğin şehidin sana dünyada mezarını göstermeyeceğim! Anlıyor musun şehzadeligine güveniyorsun değil mi? Harzemşah neslinden gelenler can yerine kan içer zannediyorsun öyle mi? Şehzadelik kadar yüksek bir mertebeden katillik kadar alçak bir derekeye atılanların vücudu kaç bin parça olurmuş ben sana öğreteyim. Seni Almut haşaşilerinin Tatar cellatlarının hatırına gelmedik eziyetlerle geberteyim de dünyaya ta kıyamet gününe dek gönüllere dehşet verecek bir ibret bırakayım alçak! Gözünle görmüştün ki Melik Nusret'in Gürcistan kavgalarında dine, devlete ettiği birkaç arkadaşla kaleler zapt etti birkaç yüz kişiyle ordular bozdu. Birkaç bin askerle memleketler almağa muvaffak oldu yıllarca düşman karşısında mehalikden mehalike can atıp dururken ecel vücuduna dokunmağa kıyamadı da sen nasıl milletini bir domuz kini bir kaplan gazabıyla öyle bir kahramandan mahrum ettin.

Burak Hacib: "Süleyman'a" Budala: Harzemşah devrinde padişahlar bir koca kişver halkını istediği halde kovmak için saltanat sürer. Bir koca kişver halkının arzusu gibi (herkesin) halini bilmek için değil efendimiz senin gibi çalışkanlıktan, doğruluktan başka bir meziyeti olmayan ehdadı da mı hatırda tutmağa tenezzül eder? Çiftliklerimizdeki hayvanlar da çalışkan bahçelerimizdeki ağaçlar da doğru... Şimdi doğruların, çalışkanların hepsini bilmek için zihnimize koca (bir memleketin) hayvanatıyla, cematıyla resmini mi nakşedelim?

Eserde tablo 36'da görüldüğü üzere "Çalışkanlık" değeri 7 yerde geçmektedir. Tekrar edilme sıklığı açısından % 2.57'lik bir değere sahiptir. Çalışkanlık daha çok görevlerini yerine getiren kişiler üzerinden anlatılmıştır. Çalışkanlık değerine ilişkin bulgular örnek cümleler halinde tablo 36'da gösterilmiştir.

Sayfa 151-152'de düşmana karşı daha gayretli olunması anlatılarak "çalışkanlık" değerine vurgu yapılmıştır.

Sayfa 168’de ülkeden düşmanı kovmak için lazım olan işin çalışkan olmak olduğu anlatılarak çalışkanlık değerine vurgu yapılmıştır.

Sayfa 180’de Celaleddin, ülke muhafazası için daha gayretli olması gerektiğini anlatarak çalışkan olmanın önemine vurgu yapılmıştır.

Sayfa 265’te devlete hizmet etmenin, devlet için çalışmanın önemi anlatılarak “çalışkanlık” değerinin önemi vurgulanmıştır.

Sayfa 315’te çalışkan olmanın tek başına bir erdem olmadığına değinilerek çalışkanlık değerine vurgu yapılmıştır.

Tablo 37. Celaleddin Harzemşah Eserinde Geçen Dayanışma Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Dayanışma Değerine İlişkin Bulgular
130-131	Celaleddin: Keşke Cenab-ı Hak(dan) şu koca alemleri içinde senin o dediğin gönlüne kailim. Lakin ne yapayım? Kulübede doğdum beşiğimi bile ecdadımın ayağı altında kırılmış birkaç saltanat tahtının parçalarından yapmışlar. Neyyire’m, Hak’tan nail olduğumuz inayetin halktan gördüğümüz itaatın bedeli böyle günlerde Hak için halk için feda-yı can etmeyi biz ise: Bir canlı put: Haşa! Cenab-ı Hak’ kın kudretine galip gelebilir gibi Allah korkusunu bir tarafa bırakmışız Cengiz korkusuyla kendimizi diri diri şu mezara –gömüyoruz da cehennem kapılarının yüzümüze açılmasını bekliyoruz. Ağla ağla: Celal’in gerçekten merhamete layıktır keşke Allah beni dünyaya göndereceğine halk ettiği anda cehenneme ataydı da belki oranın azabı –ruhumun şimdiki çektiği- ezadan ehven olurdu.
151-152	Celaleddin: Ben mi pederim? Velinimetim, Padişahım, metbu’um ‘Senden nefret eden Allah’ın rahmetinden dur olsun: Padişahım bir kere meydana çık! Kışverler dolusu halk önünde can vermeğe hazır duruyor. En birinci askerin yine Celal’dir. Bir kılına vücudumun her zerresi ayrı ayrı kurban olsun Allah aşkına azminde dur sebat et! Din hürmetine reyinden dönme biz istersek o mel’undan intikam almağa elbette çare buluruz biz gayret edersek o köpeği şehitlerimizin kanı ile boğabiliriz.

198

Celaleddin: “Sözünü keserek” sus! Zihnimi öyle dehşetli haltlarla doldurma. Alevler gibi vahime gözümün önünde tecessüs etmeğe başladı bin kere ölüm karşısında bulundum zerre kadar bir heyecan hissetmedim! Şimdi hayalimin karşısında sinirlerim çözülüyor! Ravza-i Mutaharraya... Kâbe-i Mükerreremeye kadar mı? Yarabbi! İrade-i ilahiyen asi kullarına ceza ise Cehennemi yeryüzüne çıkar! Fakat izzetin celalin hürmetine ümmet-i Muhammedi öyle bir bela öyle bir musibet görmekten hıfzeyle hakkın var hakkınız var. Allah milletine memleketine hizmet etmek isteyen padişahları senin gibi müsteşardan bunlar gibi muavinlerden mahrum etmesin. Hakkınız var murat şecaat ise Cengiz’i de utandıracak kadarını göstermek lazımdır. Mademki İslamiyet’e lazımız niçin beyhude yere telef olalım! Bu kadar kan nehirlerinden ateş deryalarından musibet tufanlarından geçtik. Allah inayet eder ‘Özbek’in naşına bakarak’ gayretli şehit senin de mi vücudunu bu mel’un Tatarların atları çiğneye çiğneye mahvedecek? ‘Nureddin’e’ ne mana ruhu arş-ı aladan İslamiyet’ in muzafferiyetine dua ediyor şu bir avuç toprak kimlere paymal olursa olsun cevher-i insaniyete ne dokunur?

Tablo 37’de görüldüğü üzere “Dayanışma” değeri 3 yerde geçmektedir. Bu değerın tekrar edilme sıklığı %1.10’luk bir değere sahiptir. Dayanışma değerine ilişkin bulgular örnek cümleler halinde tablo 37’de verilmiştir.

Sayfa 130-131’de vatanın bekası için halkın fedakârlıktan kaçınmaması gerektiği anlatılarak “dayanışma” değerine değinilmiştir.

Sayfa 151-152’de vatan için dayanışma içinde olmanın önemi şehitler ile anlatılarak “dayanışma” değerine değinilmiştir.

Sayfa 198’de İslam davası için birlikte hareket etmenin öneminden bahsederek “dayanışma” değerine değinilmiştir.

Tablo 38. Celaleddin Harzemşah Eserinde Geçen Duyarlılık Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Duyarlılık Değerine İlişkin Bulgular
121-122	Celaleddin: Söyle söyle aradığım gibi bir (padişah, istediğim gibi bir) peder (tavsif) ediyorsun. (Kâin pederimin) Mert olduğunu düşünüyorum da gönlüm biraz müteselli oluyor. Keşki ben de senin kadar bahtiyar olaydım pederim vahimesi (nin) yolunda devletini feda edeceğine, (beni) devletinin yoluna feda edeydi.

125 Kudbettin: Valideciğim! Niçin gözleriniz dolmuş evvel benim gözlerimde bir damla yaş görerseniz darılır idiniz dünyanın hali değışti ise nineler ağlayacak çocuklar susturmağa çalışacak kadar da mı değışti?

180 Celaleddin: Ben elimden geldiği kadar vazifemi yerine getirmeğe çalıştım. Fakat yalnız gayret (her) ihtiyaca mukabil gelmiyor. Düşman kanından seller akıtsak o da bizim memleketleri harap ediyor. Birkaç parça olmak elim(iz)den gelmez ki her fırkanın (başında) her yerin muhafazasında bulunayım. Biz burada bir ordu bozuyoruz. Tatar orada bir padişahlık batırıyor. Biz burada bir kavga kazanıyoruz. İslam ötede bir kişver kaybediyor. Biz burada birkaç bin merdin yüzünü güldürüyoruz. Felek ötede birkaç milyon kadın yetim, çocuk ağlatıyor. Hepsinden ben mesulüm. Cenab-ı Hak hepsini benden soracak ah: Keşke pederim hayatta olaydı da ben padişahlığa bedel emri altında bir asker buluna idim. Bari yalnız yaptığım işten mesul olurum. Yapmadığım şeylerin olsun mesuliyeti bana ait olmazdı.

250 Zahide: Tepe değil kızım! Kelle yığınları Tatar askeri uğramış da güzerandan nişane bırakmış bak şu ovacığın halini görmekle vücudunda ne kadar kan varsa kalbine toplandı. Çehren ölü rengi bağladı. Bu kadar rikkatinle Celaleddin' in gönlüne nasıl bakacaksın? Saba kaç kere kaç türlü tarif etmişim! İki gözüm dünyanın yarısı insan kellesinden yapılma nice bin kulelerle dolmuş! Her tarafta ateş tufanları kaynıyor o kadar eşkal-i belanın bir ayni de Celal'in kalbindedir. Dünyada ne kadar mesaib varsa cümlesini bir noktaya toplanmış görmek ister misin? Biçare padişah nasıl (neşeli) olsun nasıl tatlı sözlerinde ah teessürü nazik tebessümlerinde girye hüznü görünmesin! Günde yüz binlerle nüfus helak alam-ı âlem tazyik edecek vücut bulamıyor da hep bir yere toplanıyor onun mahzun gönlüne hücum ediyor! Bir adam hem koca dünyanın mesaibile ezilir de hem yine nasıl güler? Nasıl eğlenir?

310 Burak Hacib: Demin bir çarık kadar başkalarıyla olan muamelenizin tarifinde vicdanınıza tercümanlık etmişim şimdi benimle olan muamelenizi de vicdanınıza sorun hiç olmazsa hizmet bedelinde kaydıyla (olsun) vicdanınız bana tercümanlık eder!

---

“Celaleddin Harzemşah” adlı eserde tablo 38’de görüldüğü üzere “Duyarlılık” değeri 23 yerde geçmektedir. Tekrar edilme sıklığı açısından %8.45’lik bir değere ulaşılmıştır. Namık Kemal, eserde duyarlılığın önemini savaş ortamındaki örnekler ile vermeye çalışmıştır. Bu değere ilişkin bulgular örnek cümleler halinde tablo 38’de gösterilmiştir.

Sayfa 121-122’de Celaleddin, babasının yerine kendini koyarak düşünmesiyle “duyarlılık” değerinin vurgulandığı görülmektedir.

Sayfa 125’te Kutbeddin, annesinin ağlamasına üzülmesinin belirtilmesi “duyarlılık” değerine değinildiğini göstermektedir.

Sayfa 180’de hükümdarın halkın tüm ihtiyaçların ve hallerin mesul olduğuna değinilmesi “duyarlılık” değerine verilen önemi göstermektedir.

Sayfa 250’de Zahide’nin kendisini Celaleddin’in yerine koyarak düşünmesi “duyarlılık” değerine verilen önemi göstermektedir.

Sayfa 310’da ise karşı taraftan duyarlı olması istenerek duyarlılık değerine değinilmiştir.

Tablo 39. Celaleddin Harzemşah Eserinde Geçen Dürüstlük Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Dürüstlük Değerine İlişkin Bulgular
122	Neyyire: Ne kadar idraksizim merakınızı def’e çalışıyorum da yine hep (o) endişeye kuvvet verecek şeyler söylüyorum.
133	Mehmet: Sen buraya geldin geleli (bana) ima ile kinaye ile itiraz eder durursun şimdiye kadar haksız yere taarruza uğramak her bedbahtın şanından olduğunu düşünürdüm de sukut ederdim. Herkes ne söylerse söylesin. (İndimde) Zamane halkının fikri sözü (bir) hakaret nazarıyla bakmağa bile değmez. Fakat sen oldukça insansın hakkımda yanlış fikirlerde bulunduğunu gönül istemiyor. Söyle bakayım (bana) bulduğun kusur nedir?
141	Celaleddin: Hayal değil hakikat söylüyorum. Sözlerim Levh-ı Mahfuz’da yazılan hakikatler kadar doğrudur. Dinlemez iseniz ben yalnız gideceğim. (Bundan sonra emrinize itaat etmeyeceğim) Amma pederime asi olurmuşum! Ahrette Allah’ın adaleti neye iktiza ederse razıyım dünyada kıyamete kadar mel’un olmayı ihtiyar edemem.
207	Mihricihan: (Lakırdısını keserek) Atabek, dört ay evvel Alıncık kalesine çekilip de pay-ı tahtın muhafazasını bana havale ettiği zaman nikâhın kendine verdiği iktidarı da benim ihtiyarına bırakmıştı. (Sonra bütün bütün müfakarati etti. Aradan üç gün daha geçerse müfakarati İzzeddin’in dediği gibi tamam altı aya baliğ olacak.)

315

Burak Hacib: “Süleyman’a” Budala: Harzemşah devrinde padişahlar bir koca kişver halkını istediği halde kovmak için saltanat sürer. Bir koca kişver halkının arzusu gibi (herkesin) halini bilmek için değil efendimiz senin gibi çalışkanlıktan, doğruluktan başka bir meziyeti olmayan ehdadı da mı hatırd tutmağa tenezzül eder? Çiftliklerimizdeki hayvanlar da çalışkan bahçelerimizdeki ağaçlar da doğru... Şimdi doğruların, çalışkanların hepsini bilmek için zihnimize koca (bir memleketin) hayvanatıyla, cematıyla resmini mi nakşedelim?

Tablo 39’da görüldüğü üzere “Dürüstlük” değeri 32 yerde geçmektedir. Tekrar edilme sıklığı açısından en çok tekrar eden üçüncü değerdir. Tablo 39’da yer aldığı üzere duyarlılık değerine ilişkin örnek cümleler verilmiştir.

Sayfa 122’de fikirlerin dürüstçe söylenmesine verilen önemden “dürüstlük” değerine vurgu yapıldığını söyleyebiliriz.

Sayfa 133’de karşısındaki kişilerin dürüst olmasını isteyen padişah anlatılarak “dürüstlük” değerine vurgu yapılmıştır.

Sayfa 141’de Celaleddin’in karşında babası olmasına rağmen fikirlerini dürüstçe dile getirmesi anlatılarak “dürüstlük” değerine değinildiği göstermektedir.

Sayfa 207’de Mihricihan’ın içinde bulunduğu durumu dürüstçe anlatması “dürüstlük” değerine değinildiğini göstermektedir.

Sayfa 315’de Burak Hacib’e göre dürüst olmanın bir erdem olmadığı anlatılarak “dürüstlük” değerine değinilmiştir.

#### Tablo 40. Celaleddin Harzemşah Eserinde Geçen Eşitlik Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Eşitlik Değerine İlişkin Bulgular
223	Melik Nusret: (Celal’e) Padişahım! Biraderinizin maksadı kulunuzun melik tabiriyle de ima etti fakat ima etse hakkımdaki indialleri birkaç günden beri bendenizce malum idi. Bir iki kere yolda tesadüf ettik karşılarında maayip teccsüm etmiş kadar istikrah ile yüzlerini başka tarafa çevirdiler şimdi de huzurunuzda tahkir ediyorlar.....



- 224-225 Melik Nusret: Velinimetzade(m)sınız her muamelenize tahammül ederim pederimi tahkir ettiniz pederim zannettiğiniz gibi çiftçi değildi dilahının cevherini dünyaya beğendirmiş bir asker idi. Velev ki, çiftçi olsun yine tahkir etmek size düşmez idi. Çünkü bendenize melik unvanını hepimizin velinimeti olan pederiniz ihsan etmişti! Melikzade olmayanlara yahut sizin zannettiğiniz gibi çiftçi oğlu olanlara öncelik sıfatı yakışmaz ise öyle ehliyetsizlere o sıfatı veren müluke de padişahlara da padişahlık yakışmamak lazım gelir.
- 225 Gıyaseddin: Padişahım! Bu kadar sitem ettikten sonra onunla muhababaya da mı tenezzül edeceğim? Alçaklığın bu derecesini dairenizdeki seyisler bile kabul etmez.

Tablo 40'ta görüldüğü üzere "Eşitlik" değeri 3 yerde geçmektedir. Tekrar edilme sıklığı açısından en az tekrar eden değerlerden birisidir. Namık Kemal, eserde bu değeri doğrudan ele almamıştır. Tablo 40'ta eşitlik değerine ilişkin bulgular örnek cümleler halinde verilmiştir.

Sayfa 223-224-225'de kişilerin buldukları rütbece eşit olmamalarına değinilerek "eşitlik" değeri anlatılmaya çalışılmıştır.

#### Tablo 41. Celaleddin Harzemşah Eserinde Geçen Özgürlük Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Özgürlük Değerine İlişkin Bulgular
160-161	İmad-ül-Mülk: "(Büyük odada) Ark Sultan'a" Padişahım: Biraderiniz Rükneddin(-i) merhumun şahadetinden sonra Irak'ta olan devletimi, rahatımı terk ettim. (Buraya) (Kulunuz) mecerred efendimizin hizmetinde bulunmak üzere geldim. Biraderinize esir olmak için değil.
167	Melik Nusret: Sizin muradınız nedir? Dünyada Müslümandan ne kadar mahluk var ise Allah'ın emrine, peygamberin sünnetine insanıyetin şerefine karşı dursunlar kendi hürriyetlerini kendi ayakları altına alsınlar. Nefislerine ıyallerini tav'u rızalarıyla Tatar müşriklerine esir etsinler mi demek istiyorsunuz çocuklarınızı kurt kuş yemesin diye Tatar'ın sakilik hizmetine mi vereceksiniz? Karılarınızı zincir altında görmemek için gelinlik esvaplarıyla düşman kucağına teslim edeceksiniz öyle mi? Allah'tan korkmak, halktan olmazsa bari kendi nefsinizden utanmak sizin için değil midir?

201 Neyyire: Celal'im! Tatarlar beni esir etmeğe çalıştılar meğer senden ziyade ırzına düşman imişler! Sayende şimdiye kadar bir gül dikeni dokunmamışken üzerimde yirmi kadar ok yarası var bu biçare çocuk da ölüm halinde Allah aşkına bizi bu mel'unların elinde bırakma.

308 Zahide: Nasıl zindan olacak? Kapıları eli silahla yüzlerce ifrit sarmış. Bir adım atacak oldum. Göğsümü kırk elli hançer karşısında buldum.

383 Orhan: Padişahım! Allah Irakta'ki adamlarımızın cümlesini kahretsin. Zaten kahroldular ya ahirette gafletlerinin cezasını bulsunlar Karaçar (Tuyan) ile Çarmagun (kırk beş gün evvel) Ceyhun'u geçmişler. İran'ın şimalini mahvetmişler. Şimdi kargıları gözümüze girdi. O an kargılar gözümüze gir(mey)inceye kadar atlarının kişnemesini itlerinin havlamasını işitmediler yanımızda beş bin kişi yok. Tatar'lar yüz bin kişiden ziyadedirler. Aradan yarım saat geçerse umumun esir ve yahut helak olması zaruridir. Bendenize emredersiniz düşmanı üç dört saat tehir edebilirim. Efendimiz de başınızın çaresine bakınız (İşte gidiyorum!)

---

Eserde tablo 41'de görüldüğü üzere “Özgürlük” değeri 8 yerde geçmektedir. Tekrar edilme sıklığı açısından % 2.94'lik bir değere sahiptir. Özgürlük değerine ilişkin bulgular örnek cümleler halinde tablo 41'de belirtilmiştir. Özgürlük değeri eserde esaret kavramı ile anlatılmaya çalışılmıştır.

Sayfa 160-161'de esaret kavramları ile özgür olmanın önemi vurgulanmaya çalışılmıştır.

Sayfa 167'de savaşta “ölüm mü yoksa esaret mi” sorusu üzerinden “özgürlük” değerinin önemi anlatılmaya çalışılmıştır.

Sayfa 201'de esir olmaktan ise ölmenin daha iyi olduğu anlatılarak “özgürlük” değerinin önemine vurgu yapılmıştır.

Sayfa 308'de savaş ortamında esir kalmaktan duyulan korku anlatılarak “özgürlük” değerine değinilmiştir.

Sayfa 383'de esir olmaktan bahsedilerek “özgürlük” değerine vurgu yapıldığını söyleyebiliriz.

Tablo 42. Celaleddin Harzemşah Eserinde Geçen Saygı Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Saygı Değerine İlişkin Bulgular
134-135	Mehmet: Bitireyim de ondan sonra söyle. Buraya gelişime “İmadülmülk’ ün” hezeyanlarını reyine tercih manası mı veriyorsun? Sen evladımın büyüğüsün veliahdımın şahsını bu meziyetlere layık gördüm de bir zaman yanımdan ayırmadım “İmadülmülk’ ün” ise oğlumun hizmetkârlığından büyük bir işte kullanmağa layık görmemiştim. Ya şimdiye kadar hiçbir işte senin sözünle hareket etmediğimi bilip dururken onun reyine tabi olduğuna nasıl ihtimal verebildin?
147	Celaleddin: Arslan kardeşim: Ne büyük hata etmişim ki: Pederime nedim olacağıma sana asker olmamışım. Din kavgasında insaniyet yolunda vatan fedakârlığında (itaat için) büyüğe küçüğe mi bakılır? Dünyada Hak yoluna can vermek isteyenlerin önünde bulunmak gibi büyüklük mü olur?
181	Neyyire: Padişahım her ne istersen yap. Her ne istersen yaparsın. Her ne istersen yapmağa muktedirsin! Tatar’ın vücudunu buralardan defeden himmetin İnşallah bütün bütün dünyalardan da kaldırır. Yalnız şurasını unutma ki: EfaLin sana nispet ne kadar küçük ise sairelere nispet o kadar büyüktür. İşte dünyada kimse senin gibi olamıyor sen de biraz herkese benzesen ne olur?
223	Gıyaseddin: Hayır padişahım! Her sözümden ayrı bir lisan peyda olsa yine efendimizden gördüğüm nimetlerin şükürünü eda edemem bir aciz bendemiz iken (beni) padişahın muazzez tutuyorsunuz. İndimde efendimize kul olmak kulunuz gibi mahlûkata padişah olmaktan bin kat evladır.
249	Mihricihan: Valideciğim! Bilmem hikmeti nedir? Celal’im beni gördükçe mezar görmüş gibi oluyor çehresine bir hüznün haline bir dehşet çöküyor gözlerindeki ziyalar, dudaklarındaki tebessümler bütün bütün mahvolup gidiyor! İnkâr etmem gördüğüm riayetler haddinden bin kat ziyadedir. Fakat uhrevi bir şeye hürmet eder gibi çekinerek gözleri dalarak riayet! Ben onu ruh gibi gençlik gibi seviyorum yanına vardıkça vücudum bir mücessem hayat, gönlüm bir canlı taravet kesiliyor. O bana hasta, eğlendirmeğe çalışır gibi girye kadar hazin tebessümlerle yetime teselli verir gibi! Ah (o) kadar (müyessir) taltiflerle mukabele ediyor. Ah mümkün olsa da gönlüne bakabilsem de içindeki esrarı görsem!

“Celaleddin Harzemşah” adlı eserde “Saygı” değeri 15 yerde geçmektedir. Tekrar edilme sıklığı açısından % 5.51’lik bir veriye ulaşılmıştır. Namık Kemal, saygı değerini tablo 42’den de anlaşılacağı üzere aile ve saray hayatı üzerinden anlatmaya çalışmıştır. Bu değere ilişkin bulgular örnek cümleler halinde verilmiştir.

Sayfa 134-135'te Mehmet'in evladına gösterdiği saygı anlatılarak “saygı” değerinin önemine vurgu yapılmıştır.

Sayfa 147'de saygının yalnızca büyüklere gösterilmesi gereken bir davranış olmadığı anlatılarak “saygı” değerinin önemi vurgulanmıştır.

Sayfa 181'de ve 223'te Neyyire ve Gıyaseddin'in padişaha olan saygısı anlatılarak “saygı” değerinin önemi vurgulanmıştır.

Sayfa 249'da anneye duyulan saygıyı anlatılarak “saygı” değerine verilen önem vurgulanmıştır.

Tablo 43. Celaledin Harzemşah Eserinde Geçen Sevgi Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Sevgi Değerine İlişkin Bulgular
120	Celalettin: Bir zerresi bile nail olmadı. Seni birinci görüşümde ne kadar sevdimse her yüzüne baktıkça bir o kadar daha seviyorum.
156	Neyyire: Ya Rabbi bu kadar devletten bu kadar saltanattan elimizde (yalnız) bir padişahımız kalmıştı. Onu da mı aldın? Dünyadaki mücazatım böyle olursa ahretteki azabım nasıldır. Padişahım tahtında mel'un bir Tatar oturuyor. Sen bu mezellet topraklarında mı yatıyorsun?
249	Mihricihan: Valideciğim! Bilmem hikmeti nedir? Celal'im beni gördükçe mezar görmüş gibi oluyor çehresine bir güzün haline bir dehşet çöküyor gözlerindeki ziyalar, dudaklarındaki tebessümler bütün bütün mahvolup gidiyor! İnkâr etmem gördüğüm riayetler haddinden bin kat ziyadedir. Fakat uhrevi bir şeye hürmet eder gibi çekinerek gözleri dalarak riayet! Ben onu ruh gibi gençlik gibi seviyorum tanına vardıkça vücudum bir mücessem hayat, gönlüm bir canlı taravet kesiliyor. O bana hasta, eğlendirmeğe çalışır gibi girye kadar hazin tebessümlerle yetime teselli verir gibi! Ah (o) kadar (müyessir) taltiflerle mukabele ediyor. Ah mümkün olsa da gönlüne bakabilsem de içindeki esrarı görsem!

253 Zahide: Sen bilirsin iki gözüm. Allah aşkına merak etme yanından kurtulduğum gibi sana haber getiririm hiç getireceğim haberler kendi me'mulumden bile hayırlı olacağına emin olmasam sana bu kadar kuvvetli söz verir miyim? Bir kadın muhabbet işlerinde kendi kendini aldatabilir. Fakat ciğerparesini aldatmağa kıyamaz ciğerparem değil misin? Gerçekten kızım olsan indimde daha kıymetli mi olurdu sanıyorsun? Ben seni yeni gördüğüm zaman tatlılıkta sevişte, sevdirişte, hatta gülüşte, ağlayışta yeni doğmuş bir melekten farkını bulamamıştım vücudumdan ayrılmadınsa ruhuma yapıştın gel! Gönüller sürür kızım! Kucağıma gel yedi kudretten henüz çıkmış ruhlar kadar letafetli Melikem!

372 Mihricihan: “Kendi kendine” Kim bilir? “Celal’e” Sevsen de sevmesen de yine Mihricihan senin esirin senin kurbanındır herkes kendi ruhiyle yaşar (ben) (niye) senin vücudunla yaşıyorum herkes sevdiğiyle yaşamayı düşünüyor ben senin yolunda ölmekten başka bir şey düşünmüyorum “Kapıdan giren cariyeye” Nedir yine?

Tablo 43'te görüldüğü üzere “Sevgi” değeri 44 yerde geçmektedir. Tekrar edilme sıklığı açısından ikinci en çok tekrar eden değerdir. Namık Kemal, tablo 43'te de görüldüğü üzere aile ve vatan sevgisi üzerinden aktarmaya çalışmıştır. Sevgi değerine ilişkin bulgular örnek cümleler halinde verilmiştir.

Sayfa 120'de Celaleddin'in Neyyire'ye olan sevgisi anlatılarak “sevgi değerine değinilmiştir.

Sayfa 156'da padişaha duyulan sevgi anlatılarak “sevgi” değerine vurgu yapılmıştır.

Sayfa 253'te gelin- kaynana arasında olan muhabbet anlatılarak “sevgi” değerinin önemi vurgulanmıştır.

Sayfa 372'de yine Mihricihan'ın Celal'e karşı olan büyük sevgisi anlatılarak “sevgi” değerinin önemi vurgulanmıştır.

Tablo 44. Celaleddin Harzemşah Eserinde Geçen Sorumluluk Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Sorumluluk Değerine İlişkin Bulgular
149	Mehmet: Rükneddin, Rükneddin: Zavallı Rükneddin dünyanın vefasına bak “Özbek’i göstererek” işte bir numunesi de meydana duruyor. Velinimetinin ahir nefesindeki vasiyetini ne güzel tutmuşsun O seni İran’ın muhafızlığına göndermiş sen burada kara haber müjdeciliği ediyorsun.
181	Celaleddin: Benim vazifem Cengiz’i yıldırma değil İslam mülkünü kurtarmak. Tatar’ın tasallutunu ezan sesi işitmiş memleketlerden bütün bütün bertaraf oluncaya kadar ne yaparsam azdır. İnsan için mademki, daha yapacak (bir şey) vardır. Yaptığı şeylerle kanaat nasıl caiz olur? Bir kere düşün. Ehven-i şer addolunmak eşref-i mahlûkat cinsinden olan bir vücut için ne büyük bir mezelleştir.
203	Celaleddin: Büyük pederini görürsen söyle kendine kavuşmadım fakat cenazesinin yanındaki ahdimi yerine getirdim. Seni de valideni de Allah’a kurban ediyorum “Celaleddin yanındaki on beş tevabi ile nehrin kenarında durur suya atılan ve nehrin kenara gelen Tatarlar ile ok muhaberesine başlar birkaç dakika sonra Neyyire ve Kutbeddin’in cenazelerini tevabi’nin birkaç kişi nehre atılır naaşları sahile çıkarırlar”
262	Orhan: Padişahım! Kulunuz bir vakit musibet peyam-avareliğinde bulunmak istemem ne yapayım ki vazife mecbur ediyor. Biraderiniz şimdi Melik Nusret’i vurdu ne emriniz olur?
381	Mihricihan: Celal’im padişahım: Merhamet et : ( Kendine) merhamet et ki (edeceğin) aynıyle İslam’a aittir bana hamiyet (ve) vazife fikirlerini sizin muhabbetiniz öğretti. Maalide âlemin üstadı olan Celaleddin şimdi bir kadın şakirdinden ders almağa muhtaç mı olacak?

Tablo 44’te görüldüğü üzere “Sorumluluk” değeri 31 yerde geçmektedir. Tekrar edilme sıklığı açısından en çok tekrar eden değerlerden birisidir. Sorumluluk değerine ilişkin bulgular örnek cümleler halinde tablo 44’te gösterilmiştir. Sorumluluk değeri eserde görev bilinci ile ilişkilendirilerek anlatılmaya çalışılmıştır.

Sayfa 149’da görevini yerine getirmeme durumu eleştirilerek “sorumluluk” değerine değinilmiştir.

Sayfa 181’de ve 203’te Celaleddin kendi sorumluluklarının neler olduğunu tekrar ederek “sorumluluk” değerine verilen önem gösterilmiştir.

Sayfa 262’de Orhan’ın sorumluluğunu daha iyi nasıl yerine getireceği sorgulanarak “sorumluluk” değerine değinilmiştir.

Sayfa 381’de Mihricihan’ın yapması gereken sorumlulukları nasıl öğrendiğinden bahsedilmesi “sorumluluk” değerine vurgu yapıldığını göstermektedir.

Tablo 45. Celaleddin Harzemşah Eserinde Geçen Vatanseverlik Değerine İlişkin Bulgular

Sayfa Numarası	Vatanseverlik Değerine İlişkin Bulgular
143	Celaleddin: Sizin bu halde, bu adada bırakmakla hâsıl olarak saltanatın Allah bin türlü belasını versin. Padişahım, milletimi sevdiğim millet yolunda can vermek istediğim için siz beni şahsınıza devletinize hain mi zannediyorsunuz?
154	Celaleddin: Cengiz’e etmediğimiz bir hizmet kalmıştı o da birbirimizi öldürmek idi. Şimdi ona da ben başlayayım öyle mi? Saltanata iptidar için ne güzel hareket tavsiye ediyorsun. Seni hangi kadının hükmü ile öldüreyim şu mecnuna bak düşmanı bütün bütün hatırından çıkarmış da yalnız dünyadan kendi vücudunu kaldırmağa çalışıyor. Ben taştan topraktan Müslüman peyda etmek istiyorum o Müslüman iken kendini toprak etmeğe çalışıyor. Şimdi hazırlan. Merhumu defnettığımız gibi harbe çıkacağız.
191	Celaleddin: İslam’ın kuvveti şu orduya inhisar etmiş şimdi arya kılıç düşürelim birbirimizi telef edelim de Cengiz uzaktan yalnızca hakimizi seyretmekle bir muzafferiyet kazansın öyle mi? Allah’ın avni bizimle kalır o haini Allah’a tercih eden arkasından gider ne yapalım? Zaten maksadımız gaza veya şehadet değil mi? Elhamdülillah gazi olduk şimdi de şahadete nefsimizi tevdi ederiz. Ya Rabbi! Âlemde gösterdiğin istiğna hikmetine ne büyük delildir. Eğer bir iradenin vücuda gelmesi kullarının reyine muallak olsaydı nam-ı mukaddesine yemin ederim ki bu mel’unlar zat-i ulûhiyetini hilkat-ı âdemden pişman etmeğe çalışırlardı.
192	Özbek: “Celaleddin’in ayağına düşerek” (İşte) Padişahım! Sana bir can borçlu idim o da dinim, devletim, milletim, yolunda gidiyor. Zaten irade-i hümayununun öyle değil mi idi... Allah İslam’ı muzaffer etsin... İnşallah. O devlete sen nail olursun! “Lailahe illallah vahdehüla şe-rikele” “der düşer teslim-i ruh eder.”

329

Orhan: Estağfurullah padişahım! Allah'ın dünyasına görünmekten hicab ediyorlarmış gibi mübarek gözünüzde saklamağa çalışan girye-i teessürün en ufak damlası Cenab-ı erham-ür-rahimin indinde Hak yoluna dökülen bir şehit kanı kadar makbul olacağından eminim. Dünya muharebelerinin en musibetli zamanlarında arkanızdan ayrılmadığım gibi hissiyat-ı kalbiye kavgalarında da eser-i şahanenize tabi olduğumu göstermek için söz söylemeğe cesaret ediyorum!

Celaeddin Harzemşah adlı tablo 45'te görüldüğü üzere "Vatanseverlik" değeri 47 yerde geçmektedir. Bu değer tekrar edilme sıklığı açısından en çok tekrar eden değerdir. Namık Kemal, eserde ki diyaloglardan da anlaşılacağı üzere vatanseverlik değeri lider bir tarihi kişi üzerinden örnekler ile vermeye çalışmıştır. Vatanseverlik değerine ilişkin bulgular örnek cümleler halinde tablo 45'te gösterilmiştir.

Sayfa 143'te vatanın bekası için ölümü göze almaktan bahsedilmesi "vatanseverlik" değerine verilen önemi göstermektedir.

Sayfa 154'te içinde bulunulan durumdan daha önemli olanın vatani kurtarmak olduğu anlatılarak "vatanseverlik" değerinin önemi vurgulanmıştır.

Sayfa 191'de gazi olma durumu ile "vatanseverlik" değerine verilen önem anlatılmaya çalışılmıştır.

Sayfa 192'de bir şehidin son sözleri ile "vatanseverlik" değerinin önemi vurgulanmıştır.

Sayfa 329'da şehitlik makamının önemi anlatılarak "vatanseverlik" değeri üzerinde durulmuştur.

### **Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular**

"Vatan Yahut Silistre" adlı eserde yer alan değerlere ilişkin istatistikler tablo 1'de gösterilmiştir. SBDÖP'te doğrudan verilmesi gereken 18 değer yer almaktadır. Vatan Yahut Silistre'de ise her değere doğrudan rastlanılmamıştır. Eserde geçen değerlere ilişkin örnek metinler tablolar halinde aktarılmaya çalışılmıştır. Sosyal Bilgiler dersi içerisinde ünitelere dağıtılmış şekilde değerler yerini programda almıştır.



Eserde en çok işlenen 3 değer sırayla; Vatanseverlik (%27.23), Sevgi (%18.30), Sorumluluk (%14.73) olmak üzere belirlenmiştir. Sosyal Bilgiler dersinde özellikle bu değerlere ilişkin diyaloglar değer eğitiminde doğrudan kullanılabilir.

“Vatan Yahut Silistre” adlı tiyatro eserinde diğer üç değere göre tekrar sıklığı daha az olan diğer değerler ise; Aile Birliğine Önem Verme (% 5.28), Bağımsızlık (% 4.02), Barış (% 3.12), Çalışkanlık (% 4.02), Duyarlılık (%7.58), Dürüstlük (% 4.91), Özgürlük (%2.68), Yardımseverlik (%3.12) olarak belirlenmiştir. Bu sebeple bu değerlerin öğretiminde Vatan Yahut Silistre’nin bir kaynak olarak kullanılabileceğini söyleyebiliriz.

Namık Kemal’in “Vatan Yahut Silistre” adlı eserinde en az tekrar sıklığı olan değerler ise sırayla şöyle; Adalet (% 1.34), Dayanışma (% 1.34), Saygı (% 2.23) olarak belirlenmiştir. Bilimsellik, Estetik, Eşitlik, Tasarruf değerlerine ise eserde doğrudan rastlanılmamıştır. Bu değerlerin öğretimi için bu eserin uygun bir örnek olmayacağını ulaşılan veriler ışığında söyleyebiliriz.

Sosyal Bilgiler dersi içerisinde bu değerlerin öğretimi esnasında eserde yer alan bu kişi diyalogları kullanılabilmesini söyleyebiliriz. Yapılandırmacı eğitim anlayışında yer alan etkin öğretim yöntemlerinden birisi de tiyatrodur. Ders esnasında eserde yer alan değerler pasajlar halinde derste canlandırılabilir.

### **Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular**

Kara Bela isimli tiyatro eserine ilişkin veriler tablo 16’da gösterilmiştir. Namık Kemal’in bu eserinde SBDÖP’te yer alan değerlere rastlanmıştır. SBDÖP’te doğrudan öğretilmesi gereken değerlerin hepsine eserde doğrudan ulaşılamamıştır. Bazı değerlerin varlığına ilişkin verilere ise eserde hiç rastlanmamıştır.

Eserde en çok işlenen değerler sırayla: “Sevgi (%29.85), Saygı (%19.40), Dürüstlük (%10.44), Duyarlılık (%10.44)” değerleri işlenmiştir. Eserde işlenen bu değerlerin doğrudan Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılabilmesini söyleyebiliriz.

“Kara Bela” isimli tiyatro eserinde rastlanan diğer değere göre tekrar sıklığı daha az olan değerler sırayla şu şekilde; “ Aile Birliğine Önem Verme (%4.47), Estetik (%4.47), Sorumluluk (%4.47), Vatanseverlik (%4.47)” belirlenmiştir.

En az tekrar sıklığı olan değerler ise; “ Adalet (%1.49), Eşitlik (%1.49), Barış (%2.98), Özgürlük (%2.98), Yardımseverlik (%2.98)” olarak belirlenmiştir. Bağımsızlık, Bilimsellik, Çalışkanlık, Dayanışma, Tasarruf değerlerine ilişkin bir veriye ise eserde doğrudan rastlanmamıştır.

SBDÖP’te yer alan değerlerin öğretimi esnasında “Kara Bela” adlı tiyatro eserinden özellikle tekrar sıklığı fazla olan değerlerin öğretiminde faydalanılabileceği gözlemlenmiştir. Özellikle Sevgi ve Saygı değerlerinin öğretiminde kullanılabileceğine ilişkin verilere ulaşılmıştır.

### **Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular**

Sosyal Bilgiler dersi değer öğretiminde önemli bir yer teşkil etmektedir. Edebi metinlerin öğretim materyali olarak kullanılması öğretim esnasında öğretmene kaynak teşkil etmektedir. “Celaleddin Harzemşah” isimli esere ilişkin bulgular tablo 31’de açıklanmıştır.

Eserde değer eğitimi açısından en çok tekrar sıklığı olan ilk üç değer şu şekildedir: “ Vatanseverlik (%17.27), Sevgi (%16.17), Dürüstlük (%11.76)” olarak belirlenmiştir. Bu değerlerin öğretimi esnasında bu eserden faydalanılması gerektiği gözlemlenmiştir.

“Celaleddin Harzemşah” isimli eserde tekrar sıklığı bakımından ilk üç değerden sonra en fazla tekrar eden değerler şu şekildedir; “ Sorumluluk (%11.39), Duyarlılık (%8.45), Aile Birliğine Önem Verme (%7.35), Saygı ve Adalet (%5.51), Barış (%4.41), Bağımsızlık ve Özgürlük (%2.94)”. Değer öğretimi esnasında eserdeki diyaloglar aracılığıyla bu değerlerin öğretilabileceği gözlemlenmiştir.

Tekrar sıklığı bakımından en az olan değerler ise: “Çalışkanlık (%2.57), Bilimsellik (%1.47), Dayanışma (%1.10), Eşitlik (%1.10)” şeklinde verilere ulaşılmıştır. Eserde bazı değerlere ise doğrudan veya dolaylı olarak hiç rastlanmamıştır; “Estetik, Tasarruf, Yardımseverlik”.

Bu eserde daha çok SBDÖP’te yer alan değerlerden “Vatanseverlik, Sevgi, Dürüstlük, Sorumluluk” tekrar sıklığı fazla olan değerler olduğu için değer eğitiminde

faýdalanılabıleceđi gözlemlenmiřtir. Deđer eđitiminde bu eserden faýdalanılmıyacak deđerler ise tablo 31’de gözlenmiřtir.

### Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Namık Kemal’in farklı zamanlarda yazdığı üç farklı tiyatro eserinde geçen değerlere ilişkin karşılaştırılmalı bulgular aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 46. Vatan Yahut Silistre, Kara Bela, Celaleddin Harzemşah Adlı Eserlerde Geçen Değerlerin Frekans ve Yüzde Olarak Karşılaştırılması

Değerler	Vatan Yahut Silistre		Kara Bela		Celaleddin Harzemşah		Toplam	
	<i>f</i>	%	<i>F</i>	%	<i>F</i>	%	<i>F</i>	%
Adalet	3	15.78	1	5.26	15	78.94	19	100
Aile B. Ö. V.	12	34.28	3	8.57	20	57.14	35	100
Bağımsızlık	9	52.94	0	0	8	47.05	17	100
Barış	7	33.33	2	9.52	12	57.14	21	100
Bilimsellik	0	0	0	0	4	100	4	100
Çalışkanlık	9	56.25	0	0	7	43.75	16	100
Dayanışma	3	50	0	0	3	50	6	100
Duyarlılık	17	36.17	7	14.89	23	46.93	47	100
Dürüstlük	11	22	7	14	32	64	50	100
Estetik	0	0	3	100	0	0	3	100
Eşitlik	0	0	1	25	3	75	4	100
Özgürlük	6	37.50	2	12.50	8	50	16	100
Sayđı	5	15.15	13	39.39	15	45.45	33	100
Sevđi	41	39.04	20	19.04	44	41.90	105	100
Sorumluluk	33	49.25	3	4.47	31	46.26	67	100
Tasarruf	0	0	0	0	0	0	0	0
Vatanseverlik	61	54.95	3	2.70	47	42.34	111	100
Yardıms severlik	7	77.77	2	22.22	0	0	9	100
Toplam	224	39.78	67	11.90	272	48.31	563	100

Tablo 46’te görüldüğü üzere 3 esere ait yüzdeler ve frekans değerleri belirtilmiştir. Bu tabloya göre üç eserde de hiç işlenmeyen tek değer tasarruf değeridir.

Vatan Yahut Silistre adlı eserde en çok işlenen değerler; Vatanseverlik, Sorumluluk, Sevgi değerleri iken Kara Bela adlı eserde en çok rastlanan değerler; Sevgi, Saygı, Duyarlılık ve Dürüstlük olmuştur. Celalettin Harzemşah adlı eserde ise en çok işlenen değerler; Vatanseverlik, Sevgi, Dürüstlük ve Sorumluluk olmuştur.

Tablo 46’te de görüldüğü üzere elde edilen frekans değerleri ve yüzdelerine göre Adalet, Aile Birliğine Önem Verme, Barış, Duyarlılık, Dürüstlük, Özgürlük, Saygı, Sevgi, değerlerine en çok “Celalettin Harzemşah” adlı eserde rastlanmıştır.

Bilimsellik, değeri sadece Celalettin Harzemşah’ta gözlemlenmiştir. “Kara Bela” adlı eserde; Bağımsızlık, Bilimsellik, Dayanışma, Çalışkanlık, Tasarruf değerlerine ise doğrudan hiç rastlanmamıştır. Estetik değerine ait bulguya ise yalnızca “Kara Bela” adlı eserde ulaşılmıştır.

Eşitlik değeri Kara Bela ve Celalettin Harzemşah’ta yer alırken Vatan Yahut Silistre’de bu değere doğrudan ya da dolaylı hiç rastlanmamıştır. Dayanışma değerine “Celalettin Harzemşah” ve “Vatan Yahut Silistre” adlı eserde eşit oranlı yer alırken “Kara Bela” adlı eserde doğrudan hiç rastlanmamıştır. Bağımsızlık, Çalışkanlık, Dayanışma değerlerine ise “Vatan Yahut Silistre” ve “Celalettin Harzemşah” isimli eserlerde yer alırken “Kara Bela” isimli eserde yer almamıştır.

Değerlerin tekrar sıklığı bakımından karşılaştırdığımızda Tablo 46’te görüldüğü üzere en çok tekrar sıklığı olan eser % 48.31 ile Celalettin Harzemşah iken diğer eserler ise sırayla Vatan Yahut Silistre % 39.78 iken Kara Bela % 11.90 verilere ulaşılmıştır.

## BÖLÜM V

### TARTIŞMA

Bu çalışma, Namık Kemal'in tiyatro eserlerini SBDÖP'nda yer alan değerler bağlamında incelemek için yapılmıştır. Değerler eğitimi ile ilgili birçok çalışma yapılmış: (Erdem, (2003); Keskin (2008); Aslan, (2009); Aktaş, (2011); Aydın, (2011); Topkaya, (2011); Öğretici, (2011); Yılmaz, (2012); Yağcı, (2012); Demirtaş, (2012); Baysal, (2013); Çakıroğlu, (2013); Şahin, (2013); Selek, (2014); Emer, (2014); Erol, (2014); (Gündaş, (2014); Kurtulmuş, (2014); Tösten, (2014)); Kapan, (2014); Küçükkaya, (2014); Öncü, (2015); Yılmaz, (2015); Katı, (2015); Okutan, (2015); Sürmeli, (2015); Topçu, (2016); Çalışkan, (2016); ve farklı birçok sonuca ulaşılmıştır. Yapılan bu çalışmalara rağmen Sosyal Bilgiler yeni öğretim programında yer alan ve güncellenen değerlere ilişkin herhangi bir çalışmaya araştırma esnasında rastlanmamıştır. Bu bakımdan çalışma Sosyal Bilgiler ve değerler eğitimi alanında güncel bir çalışma olacaktır.

Değerler eğitimi, SBDÖP'in önemli bir parçasıdır. Değerler eğitiminin ve Sosyal Bilgiler dersinin şüphesiz ki ortak amacı istenilen, hedeflenen örnek bireyleri yetiştirmektir. Bu nedenledir ki SBDÖP'te doğrudan verilmesi gereken 18 değer yer almaktadır. Amaçlanan hedef bireyleri yetiştirmede hedef davranışların nasıl gerçekleştireceği önemli bir uğraştır. Sosyal Bilgiler dersinde doğrudan verilmesi gereken değerlerin nasıl öğretileceği konusuna ilişkin çalışmalar şüphesiz ki amaca ulaşmada önemli bir yer işgal eder.

Namık Kemal'in farklı zamanlara ait tiyatro eserleri SBDÖP'nda yer alan değerler bağlamında incelenmiş ve eserlerde SBDÖP'te doğrudan verilmesi amaçlanan değerlerin bulunduğu görülmüştür. Küçükkaya'nın (2014) benzer bir çalışması olan "Mehmet Akif Ersoy'un Şiirlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi" adlı çalışmada Safahat ve 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan değerlerin varlığı kıyaslanmış ve arada yüksek düzeyde benzerlik ve örtüşme olduğu saptanmıştır. Elde ettiğimiz verilerde incelemiş olduğumuz 3 eserde elde ettiğimiz bulgular her eserde farklı olup Safahat ve 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki gibi bir benzerliğe rastlanmamıştır. Ulaştığımız sonuç ile yapılan araştırma da farklılıklar ve benzerlikler göze çarpmaktadır. Farklılık olmasının nedeni çalışmalara konu olan eserlerin farklı edebi tür ve farklı yazarlara ait olmasından kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda

Küçükkaya (2014), Mehmet Akif'in tek bir eserini ele almış olması ve çalışmamızda ise 3 farklı eseri incelemiş olmamız başka bir farklılık olarak dikkat çekmektedir. Eserlerin incelenmesinde ki benzerlik ise yapılan çalışma sunucunda edebi eserlerin içeriğinde SBDÖP'te doğrudan verilmesi gereken değerlerin varlığına ilişkin bulguların yer almasıdır. Başka bir farklılık ise Küçükkaya'nın (2014) çalışmaya sadece 6. Sınıf ders kitabını esas almasıdır. Bizim yaptığımız çalışmada ise SBDÖP doğrudan incelenmiştir. Yeni güncellenen 2018 SBDÖP ile ilgili literatürde karşılaştırabileceğimiz herhangi denk bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Edebi türlerin öğretim esnasında kullanılması öğretimin kalıcılığını arttırmaktadır. Farklı edebi türler öğretim esnasında kullanılan bir yöntemdir. Öğretmenlerin dersin işlenişi sırasında hangi edebi eserlerden yararlanacağına ilişkin çalışmaların varlığı öğretmenlere kolaylık sağlayacaktır. Değerler eğitimin öğretimi esnasında da edebi eserlerin etkisi yadsınamaz. Edebi metinlerin değerler eğitimine ilişkin Erol (2014) ve Yılmaz (2012) sırayla "Tarık Buğra'nın Hikâyelerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi" ve "Ziya Gökalp'ın Şiirlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi" adlı çalışmalarında değerlerin öğretiminde bu edebi eserlerin etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bunun sebebi edebi metinlerin çocuklara empatik düşünme alışkanlığı kazandırma ve karakter eğitimi konularında etkili olmasıdır (Sağlamer, 1980). Öğrenciler edebi eserler aracılığıyla farklı deneyimler elde ederler. Bu çalışmada da edebi eserlerin değer eğitimi konusunda kaynak teşkil edeceği sonucuna ulaştık.

Değerler eğitiminin vatandaş yetiştirme konusunda ki önemi oldukça büyüktür. SBDÖP'in amaçlarından birisi de istenilen bireyleri yetiştirmektir. Örnek bireyler yetiştirmek için ise değerleri davranış haline getirebilen bireylerin varlığı çok önemlidir. Topkaya (2011), "SBDÖP'te Yer Alan Değerlerin Ders Kitaplarına Yansıma Düzeylerinin Değerlendirilmesi" adlı çalışmasında sosyal bilgiler ders kitabındaki değerlere; düz metin ve gerçek görsel materyallere sık, yardımcı görsel ve gazete, internet haberine orta düzeyde, hikâyeye az düzeyde, mektup ve şiire nadiren ulaşılmıştır. Aynı çalışmada fıkra ve günlük gibi farklı edebi türlere ise hiç rastlanmadığı ortaya koyulmuştur. Bu çalışma ile ders kitaplarının değer aktarımı için tek başına yeterli sayılamayacağı ortaya koyulmuştur. Namık Kemal'in eserlerinin incelenmesi ise alan yazınında ders kitaplarının eksikliğini giderilmesine yardımcı olmak için yapılmıştır.

Yeni öğretim programının öğretiminde en önemli görev öğretmenlere düşmektedir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri programın uygulanan her aşamasında bizzat yetkili kişidir. Bu nedenle programa hâkim olup süreçte ulaşılması istenen amaçlara, becerilere, değerlere uygun öğretim yöntem ve materyalleri kullanmalıdır. Yeni program ile ilgili öğretmenlere hizmet içi eğitimler verilerek içerisinde buldukları duruma uyumlarını sağlamaları hedeflenmektedir. Edebi metinlerden öğretim esnasında faydalanmak yeni programda da hedeflere ulaşmada önemli bir yere sahiptir.



## BÖLÜM VI

### SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmada elde edilen sonuçlar, araştırmanın alt problemleri etrafında ele alınarak açıklanmıştır. Aynı zamanda araştırma sonuçlarına ilişkin önerilerde bu bölümde yer alacaktır.

#### Sonuç

Araştırmadan elde edilen sonuçlar, araştırmanın alt problemleri dikkate alınarak sunulmuştur.

#### Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Çalışmanın birinci alt problemi “Vatan Yahut Silistre adlı eserin SBDÖP’te yer alan değerleri içerip içermediğini” nitel ve nicel çalışma bulguları ile ortaya koymaktır. Bu bağlamda elde edilen sonuçlara ilişkin sonuçlar aşağıda yer almaktadır.

1. Namık Kemal’in sahnelen ilk tiyatro olma özelliğini taşıyan eseri olan Vatan Yahut Silistre’ye ilişkin bulgular incelendiğinde eserde SBDÖP’te yer alan değerlerin bir kısmına rastlandığı gözlemlenmiştir. Vatan Yahut Silistre’de SBDÖP’te yer alan doğrudan verilmesi gereken 18 değer hepsine rastlanılmadığı sonucuna varılmıştır.

2. Vatan Yahut Silistre’de en çok işlenen değer “Vatanseverlik” değeridir. Bu değer eserde doğrudan işlenmiştir. Vatanseverlik değerini Namık Kemal eserin tamamında bir savaşı konu alarak işlemiştir. Eserde en sık tekrar eden değer vatanseverliktir. Vatanseverlik, Namık Kemal’in eserlerinde en çok işlediği temalardan birisidir. Elinde bulunan yazın işini her fırsatta vatani savunmak, vatani korumak için kullanmaktan hiç çekinmediği sonucuna ulaşılmıştır.

3. Vatan Yahut Silistre adlı eserde Bilimsellik, Estetik, Eşitlik, Tasarruf değerlerine ise doğrudan hiç rastlanılmadığı sonucuna varılmıştır.

4. Vatan Yahut Silistre’de Sevgi değeri ise eserde en çok işlenen ikinci değer olmuştur. Yazar sevgi değerini daha çok bir savaş ortamında birbirini seven iki kişi üzerinden anlatmaya çalışmıştır. Ara sıra ise aile sevgisinden bahsetmiştir. Vatan



sevgisinin yanı sıra farklı sevgi türlerini de bu şekilde eserinde işlemiştir. Çünkü Namık Kemal için özellikle kutsalların sevilmesi çok önemlidir. Ona göre aile sevgisi huzurlu bir toplum oluşturmanın ön koşulu olduğu sonucu çıkarılmıştır.

5. Eserde en çok işlenen diğer değer ise sorumluluktur. Namık Kemal, özellikle içinde bulunduğu dönem düşünüldüğünde bu değere de ayrı bir önem vermektedir. Ülkenin yıkılışında bireylerin sorumlulukları yerine getirmemeleri onun için ülkenin dağılmasının sebeplerinden birisi olduğu sonucuna varılmıştır.

6. Vatan Yahut Silistre’de işlenen diğer değerler ise; Adalet, Aile Birliğine Önem Verme, Bağımsızlık, Barış, Duyarlılık, Dürüstlük, Çalışkanlık, Özgürlük, Sevgi, Saygı ve Yardımseverliktir. Eserde geçen bu değerlerin de yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

7. Yapılan çalışma sonucunda Vatan Yahut Silistre’nin SBDÖP’te yer alan değerlerin bir kısmını içerdiği sonucuna varılmıştır.

### **İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar**

Çalışmanın ikinci alt problemi “Kara Bela adlı eserin SBDÖP’te yer alan değerleri içerip içermediğini” nitel ve nicel çalışma bulguları ile ortaya koymaktır. Bu bağlamda elde edilen sonuçlara ilişkin sonuçlar aşağıda yer almaktadır.

1. “Kara Bela” adlı esere ilişkin verilen bilgilere göre eserde en çok tekrar eden değer sevgi değeridir. Namık Kemal eserde sevginin önemini iki kişi arasındaki aşk duygusu ve aile sevgisi ile aktarmaya çalışıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

2. Namık Kemal, Kara Bela adlı eserde yalnızca sevgi değerini anlatmamıştır. Bunun yanı sıra saygı, duyarlılık, dürüstlükte üzerinde durduğu değerlerdir. Kara Bela diye isimlendirdiği ise eserdeki kahramanlardan Ahşid isimli hizmetkârdır. Ahşid’in ihaneti etrafında olaylar şekillenmektedir. Sevginin, bağlılığın, fedakârlığın önemini bu kısa eserde işlemiştir. Saray hayatında ve aile içinde saygı değerine önem veren Kemal, bu değerın öğretiminde bu eseri kullanabileceğimiz bir eser ortaya koyduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3. Eserde Bağımsızlık, Bilimsellik, Çalışkanlık, Dayanışma, Tasarruf değerlerine ise doğrudan hiç rastlanmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

4. Duyarlılık ve Dürüstlük değerine ilişkin bulgular eşit orantılıdır. Namık Kemal, Osmanlı Devleti'nin son yıllarına şahitlik ettiği için ülkeyi kurtarmak için çeşitli teoriler sunmuştur. Bu onun içinde bulunduğu duruma karşı ne kadar duyarlı olduğunu göstermektedir. Bu yüzden eserlerinde de hep ders verme amacı gütmüştür. Kara Bela adlı eserde de duyarlılık ve dürüstlük değerlerine değinmesinin nedeni halkı hem bilinçlendirmek hem de bu duygulara sahip olmaları için onları teşvik etmek olduğu eserde gözlemlendiği sonucuna ulaşılmıştır.

5. Adalet, Aile Birliğine Önem Verme, Barış, Estetik, Eşitlik, Özgürlük, Sorumluluk, Vatanseverlik ve Yardımseverlik değerlerinin tekrar sıklığının düşük düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır.

6. Yapılan çalışma sonucunda Kara Bela'nın SBDÖP'te yer alan değerlerin bir kısmını içerdiği sonucuna varılmıştır.

### **Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar**

Çalışmanın üçüncü alt problemi “Celaleddin Harzemşah adlı eserin SBDÖP'nda yer alan değerleri içerip içermediğini” nitel ve nicel çalışma bulguları ile ortaya koymaktır. Bu bağlamda elde edilen sonuçlara ilişkin sonuçlar aşağıda yer almaktadır.

1. Namık Kemal'in en sevdiği eseri olarak bilinen Celaleddin Harzemşah; Harzemşah devletinin hükümdarı olan Celaleddin'in özellikle Moğollar'a karşı verdiği savaşını konu almaktadır. Vatan şairi olarak bilinen Namık Kemal, Osmanlı devletini kurtarmak için özellikle tarihi kahramanlardan faydalanmıştır. Halkta vatan sevgisinin oluşması onun için çok önemliydi. Bu yüzden bu eserinde de bu duygu ön planda olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2. “Celaleddin Harzemşah” adlı eserde en çok değinilen değer vatanseverliktir. Vatanseverlik değerini tarihi kişiler ile bireylere kazandırmaya çalıştığı eserde bu değerlerin tekrar sıklığının yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Değer eğitimi sırasında bu değerden faydalanılabileceği çıkan sonuç ile ortaya konmuştur.

3. “Celaleddin Harzemşah” adlı eserde tekrar sıklığı yüksek düzeyde olan bir diğerin ise sevgi değeri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Namık Kemal aile birliğine verdiği önemden dolayı gerek eşler arası ilişki gerekse de çocuk ve ebeveynler arası ilişkiye değindiği sonucuna ulaşılmıştır.

4. Namık Kemal “Celaleddin Harzemşah” adlı esrinde Estetik, Tasarruf ve Yardımseverlik değerlerine ise doğrudan hiç rastlanmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

5. Aile Birliğine Önem Verme, Dürüstlük, Duyarlılık, Saygı, Sorumluluk değerleri ise sık düzeyde işlenen değerler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ailenin önemine burada da değinen yazar iyi bir toplumun iyi aileler ile oluştuğunu savunmaktadır. Elde edilen veriler ışığında diyebiliriz ki bu eser içerisinde değinilen değerlerin öğretiminde kullanılabilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

6. “Celaleddin Harzemşah” adlı eserde en az değinilen değerler ise; Bilimsellik, Çalışkanlık, Dayanışma, Eşitlik ve Özgürlük değerleri olup bu değerlerin tekrar sıklığı diğer değerlere göre daha az düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

7. Yapılan çalışma sonucunda Celaleddin Harzemşah’ın SBDÖP’te yer alan değerleri içerdiği sonucuna ulaşılmıştır.

#### **Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar**

Çalışmanın dördüncü alt problemi “Vatan Yahut Silistre” adlı eser Sosyal Bilgiler dersinde hangi değerlerin öğretiminde kullanılabileceği” nitel ve nicel çalışma bulguları ile ortaya koymaktır. Bu bağlamda elde edilen sonuçlara ilişkin sonuçlar aşağıda yer almaktadır.

1. Elde edilen bulgular ışığında Vatan Yahut Silistre tekrar sıklığı bakımından yüksek düzeyde tekrar eden değerler; Vatanseverlik, Sevgi ve Sorumluluk olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2. Duyarlılık ve Aile Birliğine Önem Verme değerlerine ise orta düzeyde rastlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

3. Daha az düzeyde eserde rastlanan değerlerin ise; Dürüstlük, Bağımsızlık, Çalışkanlık, Barış, Yardımseverlik, Özgürlük, Saygı, Adalet, Dayanışma olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4. Tekrar düzeyi yüksek olan Vatanseverlik, Sevgi, Sorumluluk değerlerinin sosyal bilgiler dersinde değer öğretiminde kullanılabilir olduğu sonucuna ulaşabiliriz.

5. Eserde doğrudan yer almayan Bilimsellik, Estetik, Eşitlik, Tasarruf değerlerinin öğretiminde ise Vatan Yahut Silistre adlı eserden yararlanılamayacağı sonucuna varılmıştır.

6. Vatan Yahut Silistre'nin doğrudan en çok Vatanseverlik değerinin öğretiminde temel bir el kitabı olarak kullanılabilceği yapılan araştırma sonucunda ortaya koyulmuştur.

### **Beşinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar**

Çalışmanın beşince alt problemi “Kara Bela” adlı eserin Sosyal Bilgiler dersinde hangi değerlerin öğretiminde kullanılabilceği” nitel ve nicel çalışma bulguları ile ortaya koymaktır. Bu bağlamda elde edilen sonuçlara ilişkin sonuçlar aşağıda yer almaktadır.

1. Kara Bela 'da tekrar sıklığı yüksek düzeyde olan değerler; Sevgi, Saygı, Dürüstlük ve Duyarlılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2. Aile Birliğine Önem Verme, Estetik, Sorumluluk değerlerinin ise tekrar sıklığı bakımından orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3. Barış, Yardımseverlik, Özgürlük, Adalet, Eşitlik değerlerine ise tekrar sıklığı bakımından daha az düzeyde olduğuna ilişkin sonucuna varılmıştır.

4. Tekrar sıklık düzeyi yüksek olan Sevgi, Saygı, Dürüstlük ve Duyarlılık değerlerinin sosyal bilgiler dersinde kullanılabilceği sonucuna ulaşabiliriz.

5. Kara Bela isimli eserde Bağımsızlık, Bilimsellik, Çalışkanlık, Dayanışma, Tasarruf değerlerine ise hiç rastlanmamıştır. Bu nedenle bu değerlerin öğretiminde kullanılamayacağı araştırma sonucunda gözlemlenmiştir.

### **Altıncı Alt Probleme İlişkin Sonuçlar**

Çalışmanın altıncı alt problemi “Celaledin Harzemşah adlı eserin Sosyal Bilgiler dersinde hangi değerlerin öğretiminde kullanılabilceği” nitel ve nicel çalışma bulguları ile ortaya koymaktır. Bu bağlamda elde edilen sonuçlara ilişkin sonuçlar aşağıda yer almaktadır.

1. Celaledin Harzemşah’da tekrar sıklığı yüksek düzeyde olan değerlerin; Vatanseverlik, Sevgi, Dürüstlük ve Sorumluluk olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2. Duyarlılık, Aile Birliğine Önem Verme, Saygı, Adalet, Barış değerlerine ise tekrar sıklığının orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3. Bağımsızlık, Özgürlük, Çalışkanlık, Bilimsellik, Dayanışma ve Eşitlik değerlerinin ise az düzeyde tekrar sıklığı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4. Tekrar sıklığı yüksek olan Vatanseverlik, Sevgi, Dürüstlük ve Sorumluluk değerlerinin Sosyal Bilgiler dersinde değer öğretiminde doğrudan kullanılabilceği sonucuna ulaşabiliriz.

5. Namık Kemal’in Celaledin Harzemşah adlı eserinde doğrudan yer almayan Tasarruf ve Yardımseverlik değerlerinin eğitiminde ise Celaledin Harzemşah adlı eserden yararlanılamayacağı yapılan çalışma sonucunda elde edilen bulgularla ışığında ulaşılmıştır.

### **Yedinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar**

Çalışmanın yedinci alt problemi “ incelenen üç eserde hangi değerlerin hangi eserde daha fazla işlendiğinin ” nitel ve nicel çalışma bulguları ile ortaya koymaktır. Bu bağlamda elde edilen sonuçlara ilişkin sonuçlar aşağıda yer almaktadır.

1. Adalet, Aile Birliğine Önem Verme, Barış, Duyarlılık, Dürüstlük, Özgürlük, Saygı, Sevgi değerleri en sık Celaledin Harzemşah’da tekrar etmiştir. Tekrar sıklığı açısından özellikle bu değerlerin öğretiminde Celaledin Harzemşah’ın Sosyal Bilgiler dersine yardımcı olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

2. Sorumluluk ve Vatanseverlik değerleri ise en sık Vatan Yahut Silistre adlı eserde tekrar etmiştir. Vatan Yahut Silistre'nin ise Sorumluluk ve Vatanseverlik değerlerinin öğretiminde esas alınabileceği sonucuna yapılan araştırma sonucunda ulaşılmıştır.

3. Bilimsellik değeri yalnızca Celaleddin Harzemşah adlı eserde rastlanırken Estetik değerine ise yalnızca Kara Bela adlı eserde rastlanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

4. Dayanışma ve Çalışkanlık değerleri Kara Bela adlı eserde işlenmemiştir. Eşitlik değerine Vatan Yahut Silistre'de Yardımseverlik değerine de Celaleddin Harzemşah adlı eserde rastlanmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

5. Eserlerde elde edilen bulgulara göre Celaleddin Harzemşah ve Vatan Yahut Silistre adlı eserler daha çok Vatanseverlik ve Sevgi değerlerinin eğitiminde Kara Bela adlı eser ise daha çok Sevgi ve Saygı değerlerinin eğitiminde etkili olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

### **Öneriler**

1. "Vatan Yahut Silistre" kitabının yalnızca vatanseverlik değerini içermediği gözlemlenmiştir. Bu nedenle rastlanılan diğer değerlerin de öğretimine kaynaklık edebilir.

2. "Kara Bela" kitabı içerdiği değerler bakımından Sosyal Bilgiler dersinin uygun bölümlerinde kullanılabilir.

3. "Celaleddin Harzemşah" adlı eserden içerdiği değerler bakımından Sosyal Bilgiler dersinde değer eğitiminde faydalanılabilir.

4. Namık Kemal gibi milli değerlere önem veren ve bu konuda hassas olan yazar ve şairler ile ilgili değerler eğitimi için Milli Eğitim Bakanlığına önerilerde bulunulabilir.

5. Edebi eserlerden değerler eğitimi konusunda yeterince faydalanmak için öğretmenlere bu konuyla ilgili bir kaynak oluşturulabilir.

6. Öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmak için Sosyal Bilgiler dersi içerisinde öneri kitaplar şeklinde yer alan bölümler daha da zenginleştirilebilir.

7. Bu çalışma ve benzer çalışmaların ortaya çıkardığı sonuçlar esas alınarak öğrencilere tiyatro ve benzer sanat çalışmaları ile derslere olan ilgi artırılabilir. Aynı zamanda öğrencilere sanatsal faaliyetlere karşı duyarlılık kazandırılabilir.

8. Yapılacak farklı eser incelemeleri ile bu alandaki çalışmalara katkı sağlanabilir.



## KAYNAKÇA

- Akarsu, K. (2016). *Kara bela Namık Kemal*. (Sadeleştiren) Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.
- Akbaş, O. (2011). Özel öğretim yöntemleriyle Sosyal Bilgiler öğretimi. B. Tay ve A. Öcal (Editörler). *Sosyal bilgilerde değerler ve öğretimi içinde* (s. 344-359). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Aktaş, E. (2011). *Namık Kemal'in eserlerinde eğitsel bir değer olarak insan*. Yayımlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Aslan, M. (2009). *Değerler eğitiminde kahramanlardan yararlanma*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Ataç, N., Mutlu, B., Özdemir, A. ve Limanlık, P. (20..). *Tanzimat dönemi edebiyatı*. Web: [http://dosya.co/b2fnpn9s4nv8/namik\\_kemal\\_vatan\\_yahut\\_silistre.pdf.html](http://dosya.co/b2fnpn9s4nv8/namik_kemal_vatan_yahut_silistre.pdf.html) adresinden alınmıştır.
- Aydın, M. (2011). Değerler, işlevleri ve ahlak. *Eğitime Bakış Dergisi*. 7 (19), 39-45.
- Barr, R. , Barth, J. L. ve Shermis, S. S. (2013). *Sosyal bilgilerin doğası* (çev. C. Dönmez). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Baysal, N. (2013). *Ortaokul Sosyal Bilgiler Derslerinde değerler eğitimi uygulamalarının öğretmenler yönüyle değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Çalışkan, A. (2016). *İlköğretim 100 temel içerisinde yer alan dünya edebiyatına ait eserlerin değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Çakıroğlu, A. E. (2013). *Değerler Eğitiminde Korku Kültürünün Etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Çelikkaya, T. (2014). Sosyal bilgiler öğretiminde araç-gereç ve materyal kullanımının önemi. R. Sever ve E. Koçoğlu (Editörler). *Sosyal bilgiler öğretiminde eğitim teknolojileri ve materyal tasarımı içinde* (s. 39-68). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Çılgı, B. (2007). *Victor Hugo ve Namık Kemal'de romantizm; Cromwell ve Celalettin Harzemşah'ın karşılaştırmalı incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Demirtaş, T. (2012). *Değerler eğitiminde edebi ürünlerden yararlanma: Nasreddin Hoca Fıkraları*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Doğanay, A. (2002). Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilgiler öğretimi. Öztürk C. ve Dilek, D. (Editörler). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler öğretimi içinde*. Ankara: Pegem Akademi.
- Doğanay, A. (2005). Sosyal Bilgiler öğretimi. C. Öztürk ve D. Dilek (Editörler). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler öğretimi içinde*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.



- Doğanay, A. (2007). Değerler eğitimi. C. Öztürk (Editör). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler öğretimi yapılandırmacı bir yaklaşım içinde* (s. 255-286). (3.basım). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- Dönmez, C. (2003). *Sosyal Bilgiler programının (1998) değerlendirilmesi ve ders kitapları, Sosyal Bilgiler konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu*. Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- Emer, A. M. (2014). *Safahat'ta değerler eğitimi unsurları*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erdem, A. R. (2003). Üniversite kültüründe önemli bir unsur: değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 1(4), 55-72.
- Erdemir, Ö. (2016). “Barika-i Zafer” adlı eseri çerçevesinde Namık Kemal’in Osmanlı Tarihi ve Tarihçiliğine bakışı. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Erol, E. E. (2014). *Tarık Buğra'nın hikâyelerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Gökkaya, K. (2003). Sosyal Bilgilere giriş. C. Şahin, (Editör). *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu Sosyal Bilgiler içinde*. (s. 7-29). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Gözsüz, Ş. (2016). *Vatan vahut Silistre, Namık Kemal*. (Hazırlayan). İstanbul: Maviçatı Yayınları.
- Gündüz, M. (2005). *Ahlak sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Güngör, E. (1998). *Ahlak psikolojisi ve sosyal ahlak*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- İnan, S. (2014). Sosyal bilgiler eğitimi: nedir, ne zaman ve neden? *öğretmenler ve öğretmen adayları için Sosyal Bilgiler eğitimine giriş; kavramlar, yaklaşımlar, etkinlikler*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kapan, E. (2014). *7. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersindeki değerlerini kazanma durumlarının incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Katı, Y. (2015). *Yavuz Bahadıroğlu'nun çocuk hikâyelerinde değer eğitimi ve söz varlığı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye’de Sosyal Bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması*. Yayımlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Kurtulmuş, M., Tösten, R. ve Gündaş, A. (2014). İlköğretim 1. Kademe öğretmenlerinin değerler eğitimi sürecinde karşılaştıkları sorunlar. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 12(27), 281-305.
- Küçükkaya, C. (2014). *Mehmet Akif Ersoy'un eserlerinin değerler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- MEB (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 6.-7. sınıf programı*. Ankara: MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- MEB (2005a). *İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi 6-7. sınıflar öğretim programı kılavuzu*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- MEB (2018). *Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7.sınıflar)*. Web:<http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL%20B%20C4%B0LG%20C4%B0LER%20C3%96%20C4%9ERET%20C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf> adresinden alınmıştır.
- Okutan, S. (2015). *Kabusname'nin değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Mevlana Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Öğretici, B. (2011). *İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Derslerinde değerler eğitimine yönelik uygulamaların etkililiğinin araştırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Öncü, A. (2015). *Değerler eğitimi bağlamında Ahmet Hamdi Tanpınar ve Oğuz Atay'da değerler*. Yayımlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*. (1)3, 217- 239.
- Öztürk, C. ve Keskin, C. S. ve Otluoğlu, R. (2012). *Sosyal Bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Öztürk, C. ve Deveci, H. (2011). Farklı ülkelerin Sosyal Bilgiler öğretim programlarının değerlendirilmesi. C. Öztürk (Editör). *Farklı ülkelerin Sosyal Bilgiler öğretim programları* içinde. (s. 1-40). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2005). *Sosyal Bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, C. ve Dilek, D. (2005). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler öğretimi programları. Öztürk, C. ve Dilek, D. (Editörler). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler öğretimi* içinde. (s.17). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, C. ve Dilek, D. (2005) “Öğretimde kavram ve genellemelerin geliştirilmesi”, *Hayat ve Sosyal Bilgiler öğretimi (Yeni Programa Göre Geliştirilmiş)* içinde. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Safran, M. (2011). *Özel öğretim yöntemleriyle Sosyal Bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

- Safran, M. (2011). Sosyal Bilgiler öğretimine bakış. B. Tay ve A. Öcal (Editörler). *Özel öğretim yöntemleriyle Sosyal Bilgiler öğretimi* içinde. (s. 1-18). Ankara: Pegem Akademi.
- Sağlamer, E. (1980). *İlkokulda Sosyal Bilgiler öğretimi*. Ankara: Tekışık Matbaası.
- Selek, M. (2014). *Osman Yalçın'ın hayvan hikâyelerinde değerler eğitimi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Sönmez, V. (1999). *Sosyal Bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Sürmeli, A. (2015). *Peyami Safa'nın romanlarında değerler eğitimi ve Türkçe*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Stammler, R. (2012). Adalet iadesi (çev. A. Acar.). *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*. 2(2), 165-171.
- Şahin, C. (Editör). (2003). *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu Sosyal Bilgiler*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Şahin, T. (2013). *Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değer eğitimi öz- yeterliliklerinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Şen, Ü. (2007). *Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005 Yılında tavsiye ettiği 100 temel eser yoluyla Türkçe eğitiminde değerler öğretimi üzerine bir araştırma*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şentürk, A. (2016). *Celeddin Harzemşah Namık Kemal*. (Hazırlayan). İstanbul: Kesit Yayınları.
- Şimşek, H. ve Yıldırım, A. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Şirin, İ. (1998). *Namık Kemal'in tarih anlayışı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Tay, B. ve U. Güldalı, Ş. (2016). Tiyatro metinleri ile Sosyal Bilgiler öğretimi. Tokcan, H. (Editör). *Sosyal bilgilerde sözlü ve yazılı edebiyat incelemeleri* içinde. Ankara: Pegem Akademi.
- TDK, (2019). Web:[http://tdk.gov.tr/index.php?option=com\\_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b950a737f41f1.99746758](http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b950a737f41f1.99746758) adresinden alınmıştır.
- TDK, (2019). Web: <http://sozluk.gov.tr/> adresinden alınmıştır.
- Topçu, F. (2016). *Saltukname'nin değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Topkaya, Y. (2011). *Sosyal bilgiler programında yer alan değerlerin ders kitaplarına yansıma düzeylerinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Niğde.

- Türk Dil Kurumu (2005). *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Varsak, O. (2013). *Namık Kemal ve eğitim görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yağcı, B. A. (2012). *Değerler eğitimi bağlamında Yusuf ile Züleyha kıssası*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yazıcı, S. ve Yazıcı, A. (2011). *Karakter eğitimi* (s.113-149). Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Yazıcı, H. ve Koca, M. K. (2011). Özel öğretim yöntemleriyle; Sosyal Bilgiler öğretimi. Tay, B. ve Öcal, A. (Editörler), *Sosyal Bilgiler öğretimi programı* içinde. (s. 19-39). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (s.224). Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Yıldırım, Ö. (20..). Özgürlük nedir? Web: [http://www.felsefe.gen.tr/felsefe\\_sozlugu/o/ozgurluk\\_nedir\\_ne\\_demektir.asp](http://www.felsefe.gen.tr/felsefe_sozlugu/o/ozgurluk_nedir_ne_demektir.asp) adresinden alınmıştır.
- Yılmaz, M. E. (2015). *Fatma Karabıyık Barbarosoğlu'nun öykülerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yüzüncü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Yılmaz, E. (2012). *Ziya Gökalp'in şiirlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Yücel, D. M. (2014). Sevgi nedir? Web: <https://www.dmy.info/sevgi-nedir/> adresinden alınmıştır.
- [https://www.turkedebiyati.org/namik\\_kemal.html](https://www.turkedebiyati.org/namik_kemal.html) adresinden alınmıştır.
- <https://www.nedir.com/sayg%C4%B1> adresinden alınmıştır.
- <http://bagimsizlik.nedir.org/> adresinden alınmıştır.
- <https://www.haberler.com/namik-kemal/biyografisi/> adresinden alınmıştır.

## EKLER

### Ek 1. Özgeçmiş

<b>Adı Soyadı</b>	Neslinur SOYDAN CIMBIZ
<b>Uyruğu</b>	T. C.
<b>Kişisel Bilgiler</b>	05. 05. 1992 / Elbistan
<b>İletişim Bilgileri</b>	Tel: 0 542 734 50 81
<b>Öğrenim Bilgileri</b>	<p>Lise: 2006- 2007 Yozgat Lisesi (Anadolu) 2007-2010 Elbistan Mükrimin Halil Lisesi</p> <p>Lisans: 2010- 2014 Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği</p> <p>Yüksek Lisans: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler Yüksek Lisans Programı</p>
<b>İş Deneyimi</b>	<p>2014- 2018: Milli Eğitim Bakanlığı Zile İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Boldacı Ortaokulu Sosyal Bilgiler Öğretmenliği</p> <p>2018- halen: Milli Eğitim Bakanlığı Yeşilyurt İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Yeşilyurt İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler Öğretmenliği</p>